

RoLD XCELERATE in ACTION

โครงการปฏิรูปหลักนิติธรรมอย่างเป็นรูปธรรม (RoLD in Action)
จากการริเริ่มโดยเครือข่ายผู้นำเพื่อสร้างความเข้มแข็งของหลักนิติธรรม
ของสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ)

RoLD ACCELERATE in ACTION

บูรณาการแก้ปัญหายาเสพติด
ด้วยระบบ AI Cloud Therapy

Open Government Data
เพิ่มประสิทธิภาพภาครัฐ ขับเคลื่อนประเทศ

“SooVoice” พื้นที่ให้คุณส่งเสียง
เพื่อความเป็นธรรม

PES กลไกการมีส่วนร่วม
เพื่อความยุติธรรม
ทางสิ่งแวดล้อม

โครงการปฏิรูปหลักนิติธรรมอย่างเป็นรูปธรรม (RoLD in Action)
จากการริเริ่มโดยเครือข่ายผู้นำเพื่อสร้างความเข้มแข็งของหลักนิติธรรม
ของสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ)

คำนำ

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย หรือ Thailand Institute of Justice (TIJ) มุ่งมั่นทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมโยงองค์ความรู้ นวัตกรรม และเครือข่ายการทำงาน เพื่อยกระดับหลักนิติธรรม และกระบวนการยุติธรรมในประเทศให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล โดยมีวิสัยทัศน์ในการเป็น “ผู้ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลง (Promoter of Change) ด้านการยกระดับกระบวนการยุติธรรมและเชื่อมโยงหลักนิติธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศไทย อาเซียน และระดับสากล”

ด้วยความตระหนักดีว่าการสร้างความเปลี่ยนแปลงทางสังคมไม่อาจสำเร็จได้ด้วยการทำงานเพียงลำพัง หากแต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคม นับตั้งแต่ปี 2560 TIJ จึงได้จับมือกับ Institute for Global Law and Policy (IGLP) แห่งคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด พัฒนาหลักสูตรสำหรับผู้บริหารด้านหลักนิติธรรมและการพัฒนา (The TIJ Executive Program on the Rule of Law and Development: RoLD Program) เพื่อสร้างเครือข่ายผู้นำที่เข้าใจมิติของการนำหลักนิติธรรมไปปฏิบัติใช้จริง

หลักสูตรนี้ไม่เพียงอัดแน่นด้วยองค์ความรู้จากพันธมิตรระดับโลกและผู้เชี่ยวชาญตัวจริง แต่ยังได้ออกแบบชุดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อเปิดโอกาสให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง โดยเฉพาะ **“โครงการปฏิรูปหลักนิติธรรมอย่างเป็นรูปธรรม”** หรือ **“RoLD in Action”** ซึ่งเปรียบเสมือนห้องปฏิบัติการระดับประเทศ ที่ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาสังคมผ่านมุมมองของหลักนิติธรรม พร้อมออกแบบแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยนวัตกรรมหรือวิธีการใหม่ ๆ ที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคม

ในปี 2567 นี้ ท่ามกลางสถานการณ์หลักนิติธรรมไทยที่ยังคงอ่อนแอ ซึ่งสะท้อนผ่านดัชนีชี้วัดหลักนิติธรรม รวมถึงเหตุการณ์ที่สัมผัสได้ในชีวิตประจำวัน จนทำให้คนในสังคมรู้สึกไม่เชื่อมั่นต่อภาครัฐและกระบวนการยุติธรรม TIJ ได้เห็นหน้าสร้างเครือข่ายผู้นำด้านหลักนิติธรรมเป็นรุ่นที่ 6 หรือรุ่น “RoLD Xcelerate” ที่พร้อมขับเคลื่อนประเด็นทางสังคมผ่านแพลตฟอร์ม RoLD in Action เพื่อสร้างแนวทางแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งจะเชื่อมโยงกับ RoLD Fellows 5 รุ่นที่ผ่านมา (ปี 2560-2565) เป็นเครือข่าย “Justice Makers” รวมกว่า 500 คน จากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ที่มีเป้าหมายร่วมกันในการสร้างความเข้มแข็งของหลักนิติธรรม อันเป็นรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามเป้าหมายของสหประชาชาติ

รายงาน “RoLD Xcelerate in Action” ฉบับนี้ เป็นผลงานการศึกษาปัญหาจากโจทย์จริงในสังคมของผู้เข้าร่วมหลักสูตร RoLD Xcelerate ที่ได้ใช้ความรู้จากหลากหลายสาขาวิชา มาบูรณาการร่วมกับมุมมองด้านหลักนิติธรรม เพื่อสร้างผลลัพธ์ที่มีความหมาย โดยมุ่งหวังให้เป็นโมเดลต้นแบบที่สามารถต่อยอดขยายผลได้ในอนาคต

TIJ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้ติดตามรายงานฉบับนี้ จะได้รับประโยชน์และเห็นว่าการใช้หลักนิติธรรมในการวิเคราะห์ปัญหาสังคมสามารถช่วยหาทางออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้สังคมมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นแรงบันดาลใจให้ภาคส่วนต่าง ๆ ร่วมกันขับเคลื่อนสังคมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

เพราะเราเชื่อว่า...

หลักนิติธรรมที่ดีไม่มีขาย หากอยากได้ต้องร่วมสร้าง

Justice is Everyone's Matter

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ)

บทนำ

RoLD Xcelerate in Action ถูกออกแบบมาด้วยความตั้งใจให้เชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยชีวิตหลักนิติธรรม ไม่เพียงเพื่อปรับคะแนนหลักนิติธรรมของประเทศไทย แต่มุ่งยกระดับหลักนิติธรรมไทยให้เข้มแข็งขึ้นในระยะยาว โดยได้แบ่งกลุ่มการทำงานเป็น 4 กลุ่ม เพื่อขับเคลื่อนใน 4 ประเด็น ครอบคลุมถึงมิติการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ เพื่อส่งเสริมรัฐบาลที่โปร่งใส การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขกฎหมาย และความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมที่แม้จะไม่ได้เป็นปัจจัยชีวิตหลักนิติธรรมโดยตรง แต่เป็นปัญหาที่นานาประเทศทั่วโลกต้องตระหนักถึงความสำคัญ

กลุ่ม R: RIGHTS AND LIBERTY

การแก้ไขปัญหายาเสพติด

โดยบูรณาการกระบวนการบำบัดฟื้นฟู

ด้วย AI Cloud Therapy Platform

ปัญหายาเสพติด ถือเป็นความท้าทายสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย โดยปัจจุบันมีผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำสูงถึงร้อยละ 75-80 แม้ว่ากฎหมายใหม่จะพยายามลดปัญหานี้ โดยกำหนดให้ “ผู้เสพเป็นผู้ป่วย” แต่คดียาเสพติดกลับไม่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในข้อหา “เสพ” และ “ครอบครองเพื่อเสพ” นอกจากนี้ ยังมีผู้เสพยาเสพติดอีกจำนวนมากที่อยู่นอกระบบกฎหมาย ซึ่งเปรียบเสมือน “ภูเขาน้ำแข็ง” ที่ซ่อนอยู่ใต้ผิวน้ำ แม้ประเทศไทยจะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบำบัด และแก้ไขปัญหายาเสพติดจำนวนมาก แต่สถานการณ์ปัญหายังคงทวีความรุนแรง จึงนำมาสู่การตั้งคำถามว่า เราอาจกำลังขาดการบูรณาการและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานหรือไม่?

เครือข่าย RoLD Xcelerate กลุ่ม R ได้นำเสนอนวัตกรรม **“AI Cloud Therapy Platform”** ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี AI ร่วมกับระบบคลาวด์เพื่อพัฒนาแพลตฟอร์มการบำบัดออนไลน์ ที่ช่วยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกและออกแบบแผนการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมเป็นรายบุคคล สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา เพื่อเป็นช่องทางที่สะดวกและเป็นมิตรกับผู้เสพเสติดั้งในและนอกระบบกฎหมาย พร้อมทั้งติดตามผลได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลเพื่อบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กลุ่ม O: OBJECTIVITY

โครงการศึกษา “Open Government Data”

เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานภาครัฐ

ขับเคลื่อนประเทศ และประโยชน์สาธารณะ

กรณีศึกษา : การบริหารจัดการระบบสุขภาพด้านโรคไต

ข้อมูลเปิดภาครัฐ (Open Government Data: OGD) ได้รับการยอมรับว่าเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความโปร่งใสและความรับผิดชอบของรัฐบาล เสริมสร้างประชาธิปไตยผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมทางธุรกิจและยกระดับเศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังคงเผชิญกับปัญหาการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐให้มีประสิทธิภาพ โดยผลการประเมินด้านความโปร่งใสของรัฐบาลในดัชนีชี้วัดหลักนิติธรรมปี 2566 ถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 77 จาก 142 ประเทศทั่วโลก

เครือข่าย RoLD Xcelerate กลุ่ม O เน้นศึกษาเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐในประเทศไทย ผ่านกรณีศึกษาการบริหารจัดการระบบสุขภาพด้านโรคไต เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้งบประมาณด้านสุขภาพ ส่งเสริมการใช้ข้อมูลเปิดเพื่อสร้างความโปร่งใสและกระตุ้นการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภาครัฐ พร้อมทั้งได้เสนอแนวทางการพัฒนาข้อมูลเปิดภาครัฐด้วย**แนวคิด Open Government Data Framework** ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน การระบุข้อมูลสำคัญที่ตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การปรับปรุงคุณภาพของข้อมูล การใช้และนำข้อมูลกลับมาใช้ใหม่ และการปฏิรูปธรรมาภิบาลด้วยการเชื่อมโยงข้อมูลสู่การพัฒนานโยบายและปรับปรุงกฎหมาย

กลุ่ม L: LEGITIMACY

แพลตฟอร์ม “SooVoice”

พื้นที่ให้คุณส่งเสียงเพื่อความเป็นธรรม

หนึ่งในปัญหาสำคัญของประเทศไทยคือ การมีกฎหมายจำนวนมากและมีขั้นตอนที่ยังยากซับซ้อน ต้องอาศัยการตีความสูง เปิดช่องให้เจ้าหน้าที่สามารถใช้ดุลยพินิจได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งเอื้อให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันและการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่อยู่บนมาตรฐานเดียวกัน แม้จะมีความพยายามปรับลดทอนกฎหมายที่ไม่จำเป็น หรือที่เรียกว่า “กิโยตินกฎหมาย” เพื่อลดอำนาจรัฐและลดภาระของประชาชน แต่กระบวนการนี้ยังขาดเจตจำนงทางการเมือง ขาดหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงและถาวร และขาดการมีส่วนร่วมจากสภวิชาชีพ ปัญหาดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการปฏิรูปกฎหมายอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

เครือข่าย RoLD Xcelerate กลุ่ม L ได้นำเสนอแพลตฟอร์ม “SooVoice” หรือ “สู่ไฉย” พื้นที่ให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมและติดตามการแก้ไขกฎหมาย โดยแพลตฟอร์มนี้ จะเน้นอธิบายกฎหมายให้เข้าใจง่ายด้วยอินโฟกราฟิก มีฟังก์ชันให้ติดตามความคืบหน้าของกฎหมาย และเปิดพื้นที่สำหรับแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างประชาชน พร้อมทั้งมุ่งหวังที่จะส่งต่อความคิดเห็นไปยังผู้มีอำนาจตัดสินใจ เพื่อผลักดันการแก้ไขกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

กลุ่ม D: DUE PROCESS

Payment for Ecosystem Services: PES

การสร้างกลไกการมีส่วนร่วม

เพื่อการเปลี่ยนผ่านอย่างยุติธรรม

ปัญหาฝุ่น PM 2.5 ในภาคเหนือของประเทศไทยรุนแรงขึ้นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ส่งผลให้หลายจังหวัด เช่น เชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน เผชิญมลพิษทางอากาศในระดับอันตราย ประชากรในพื้นที่เสี่ยงต่อโรคทางเดินหายใจ ขณะที่การสะสมของมลพิษยังส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในพื้นที่ ทำให้ป่าขาดความสามารถในการฟื้นฟูตัวเอง ปัญหานี้ยังสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิทธิการใช้ทรัพยากร การแก้ปัญหานี้จึงต้องอาศัยแนวทางบูรณาการในทุกมิติ

เครือข่าย RoLD Xcelerate กลุ่ม D ตระหนักว่าการจัดการระบบนิเวศโดยรัฐเพียงฝ่ายเดียวไม่สามารถรับมือกับภัยคุกคามจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ จำเป็นต้องส่งเสริมความร่วมมือจากทุกภาคส่วน จึงได้นำเสนอแนวทาง **“การจ่ายค่าตอบแทนบริการระบบนิเวศ” (Payment for Ecosystem Services: PES)** เพื่อเป็นกลไกที่ช่วยให้ผู้ได้รับประโยชน์จากธรรมชาติสามารถตอบแทนผู้ที่ดูแลป่าและระบบนิเวศได้ ระบบนี้ไม่เพียงสร้างความเป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อมระหว่างคนเมืองกับคนในพื้นที่ แต่ยังเป็นก้าวสำคัญในการเปลี่ยนผ่านระบบนิเวศที่ยั่งยืนจากรุ่นสู่รุ่น

สารบัญ

R

GROUP R: RIGHTS AND LIBERTY

10

การแก้ไขปัญหายาเสพติด
โดยบูรณาการกระบวนการบำบัดฟื้นฟู
ด้วย **AI CLOUD
THERAPY PLATFORM**

01 - ความสำคัญและที่มาของโครงการ	12
02 - การทบทวนปัจจัยปัญหาที่เกี่ยวข้อง	16
03 - การศึกษาและข้อค้นพบ	19
04 - แนวทางการดำเนินงาน/ข้อเสนอแนะ	27

O

GROUP O: OBJECTIVITY

38

โครงการศึกษา
“**OPEN GOVERNMENT
DATA**” เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ
การทำงานภาครัฐ ขับเคลื่อนประเทศ
และประโยชน์สาธารณะ
กรณีศึกษา : การบริหารจัดการ
ระบบสุขภาพด้านโรคไต

01 - ความสำคัญและที่มาของโครงการ	40
02 - การทบทวนวรรณกรรม	43
03 - การศึกษาและข้อค้นพบ	52
04 - แนวทางการดำเนินงาน/ข้อเสนอแนะ	57

L**GROUP L: LEGITIMACY 64**

แพลตฟอร์ม “SOOVOICE”
พื้นที่ให้คุณส่งเสียงเพื่อความเป็นธรรม

01 - ความสำคัญและที่มาของโครงการ	66
02 - การทบทวนวรรณกรรม	68
03 - การศึกษาและข้อค้นพบ	80
04 - แนวทางการดำเนินงาน/ข้อเสนอแนะ	85

D**GROUP D: DUE PROCESS 98**

PAYMENT FOR
ECOSYSTEM
SERVICES: PES
การสร้างกลไกการมีส่วนร่วม
เพื่อการเปลี่ยนผ่านอย่างยุติธรรม

01 - ความสำคัญและที่มาของโครงการ	100
02 - การทบทวนวรรณกรรม	105
03 - การศึกษาและข้อค้นพบ	109
04 - แนวทางการดำเนินงาน/ข้อเสนอแนะ	118

GROUP

010101
101110111011
1110011100111101
010111011110110010010
010111010010110001101111
11011101001011001011111
11110100101100011
1011010100001
100010

Ai

RIGHTS AND LIBERTY

การแก้ไขปัญหายาเสพติด
โดยบูรณาการกระบวนการบำบัดฟื้นฟู
ด้วย

**AI CLOUD THERAPY
PLATFORM**

01

ความสำคัญและที่มาของโครงการ

01-1

ปัญหายาเสพติด ปัญหาเรื้อรังในสังคมไทย

ปัญหายาเสพติดเป็นหนึ่งในปัญหาเรื้อรังที่ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันสถานการณ์ยิ่งทวีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น ทั้งในด้านความหลากหลายของประเภทและรูปแบบยาเสพติด การแพร่ระบาดในวงกว้างและเข้าถึงได้ง่ายขึ้นในทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ ด้วยปัจจัยทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยที่เสี่ยงต่อการขยายตัวของเครือข่ายค้ายาเสพติดในลักษณะองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ยิ่งทำให้ยากต่อการป้องกันปราบปราม และส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สังคม ไปจนถึงระดับประเทศ

การคัดกรองประวัติการใช้ยาเสพติดของผู้ต้องขัง

จำนวนผู้ต้องขังทั่วประเทศ **293,285 คน**
 คัดกรองประวัติ **278,851 คน = 95.08%**
 เคยใช้ **203,668 คน = 73.04%**

83.92%

ผู้เสว

10.60%

ผู้ติด

5.48%

ผู้ใช้

ไม่เคยใช้เพียง

26.96%

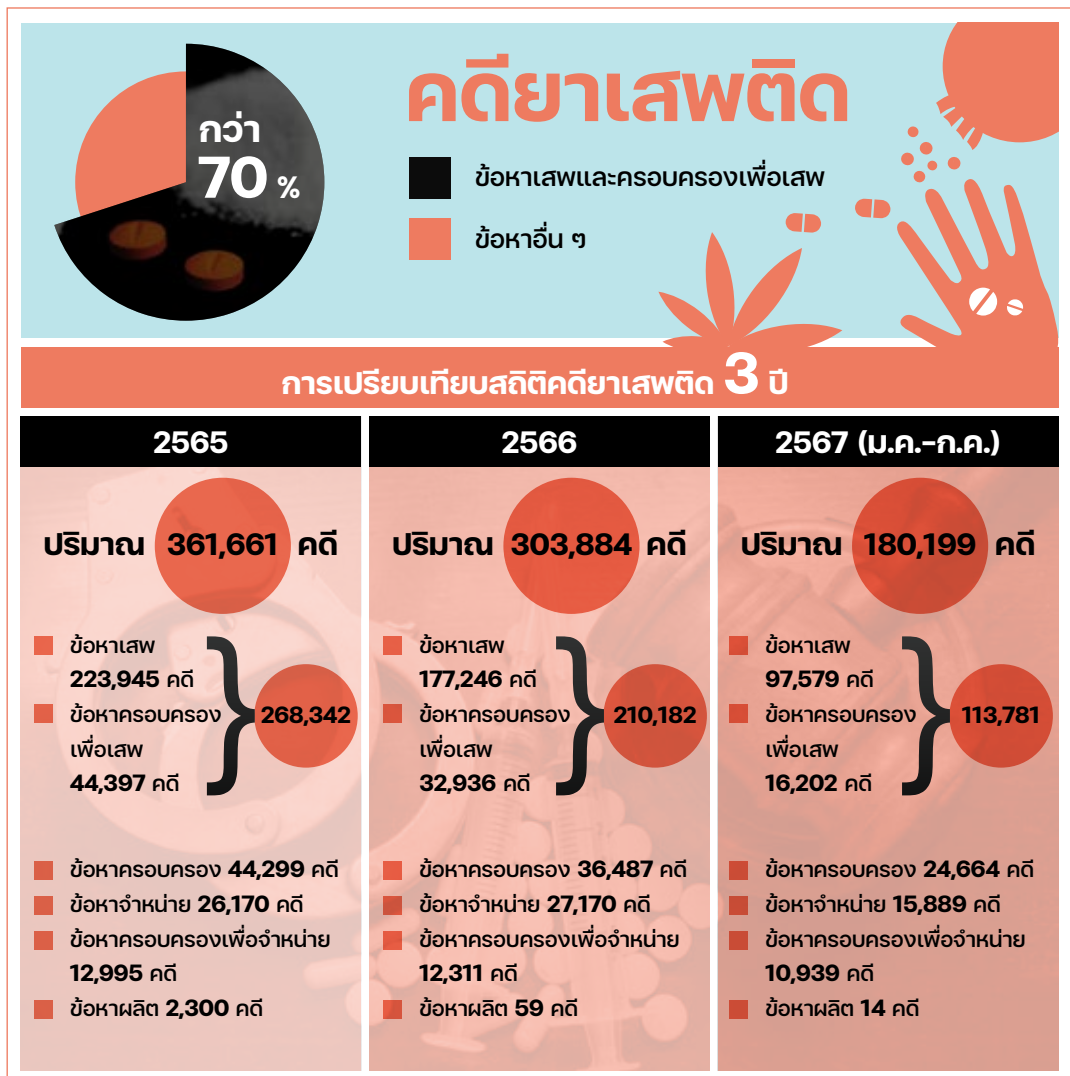
ข้อมูล ณ วันที่ 11 กันยายน 2567

จากข้อมูลการคัดกรองประวัติการใช้ยาเสพติดของผู้ต้องขังทั่วประเทศ ณ วันที่ 11 กันยายน 2567 พบว่าผู้ต้องขังที่เข้ารับการคัดกรองประวัติจำนวน 278,851 คน มีเพียงร้อยละ 26.96 เท่านั้นที่ไม่เคยใช้สารเสพติด ขณะที่ผู้ที่เคยใช้สารเสพติดมีจำนวนสูงถึง 203,668 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 73.04 ซึ่งในกลุ่มผู้เคยใช้ยาเสพติดนี้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อย โดยกลุ่มผู้เสว มีสัดส่วนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 83.92 รองลงมาคือกลุ่มผู้ติด ร้อยละ 10.60 และกลุ่มผู้ใช้ ร้อยละ 5.48 ตามลำดับ

01-2

สถิติคดียาเสพติด : ปัญหาการเสพยายังคงเป็นความท้าทายหลัก

แม้กฎหมายใหม่กำหนดให้ “ผู้เสพยาเป็นผู้ป่วย” แต่คดียาเสพติดที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา ระหว่างปี 2565-กรกฎาคม 2567 พบว่ากว่าร้อยละ 70 เป็นคดีในข้อหา “เสพยา” และ “ครอบครองเพื่อเสพยา” รองลงมาเป็นข้อหาครอบครอง ข้อหาจำหน่าย ข้อหาครอบครองเพื่อจำหน่าย และข้อหาผลิตตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่าการเสพยายังคงเป็นความท้าทายหลักของปัญหาหายาเสพติดในช่วงเปลี่ยนผ่านแนวคิดจากการลงโทษสู่การบำบัด

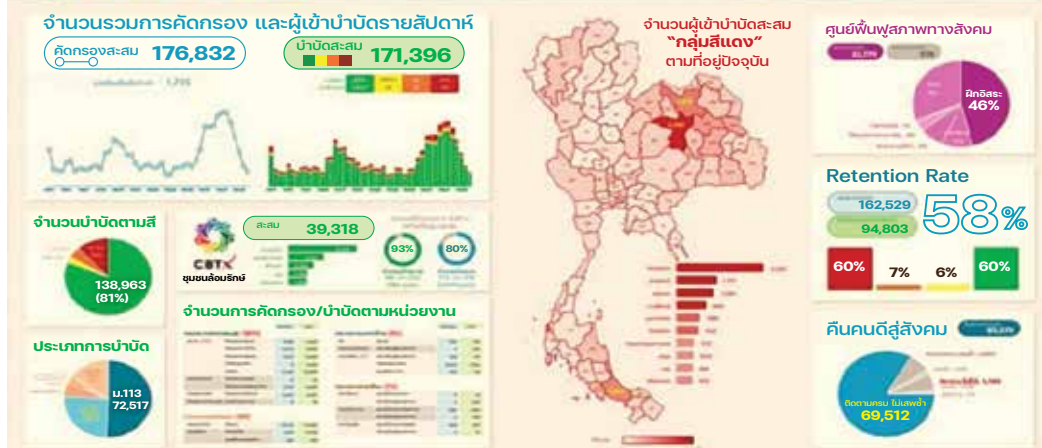
01-3

การเข้ารับการบำบัด : ความหวังหรือวงจรซ้ำเดิม?

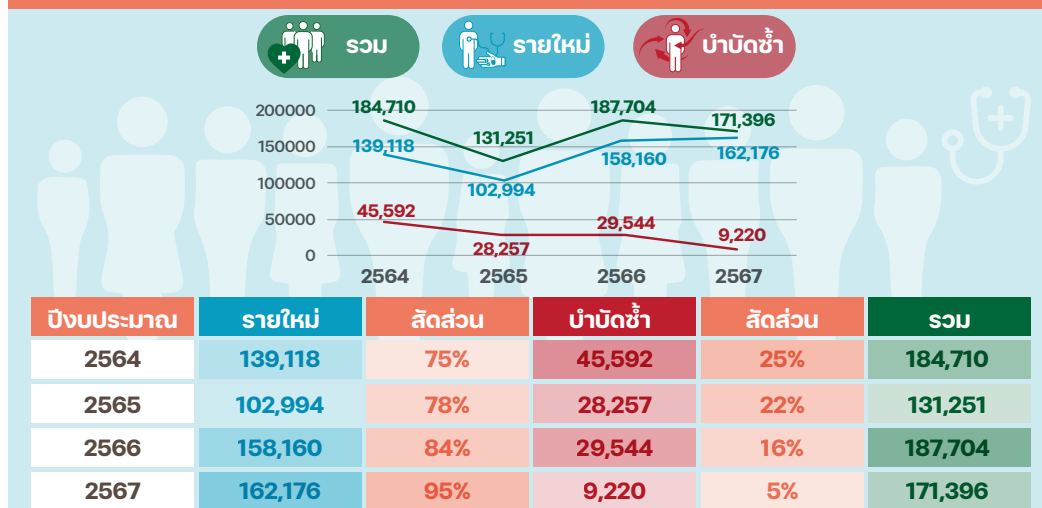
จากระบบข้อมูลการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของประเทศ (บสต.) กระทรวงสาธารณสุข ณ วันที่ 25 สิงหาคม 2567 พบว่า ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา มีผู้เข้ารับการบำบัดประมาณ 170,000-180,000 คนต่อปี โดยเป็นผู้เข้ารับการบำบัดใหม่ร้อยละ 75-90 และผู้บำบัดซ้ำร้อยละ 10-25

ผลการดำเนินงานการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ปีงบประมาณ 2567

ข้อมูลจากระบบ บสต. ณ วันที่ 25 สิงหาคม 2567

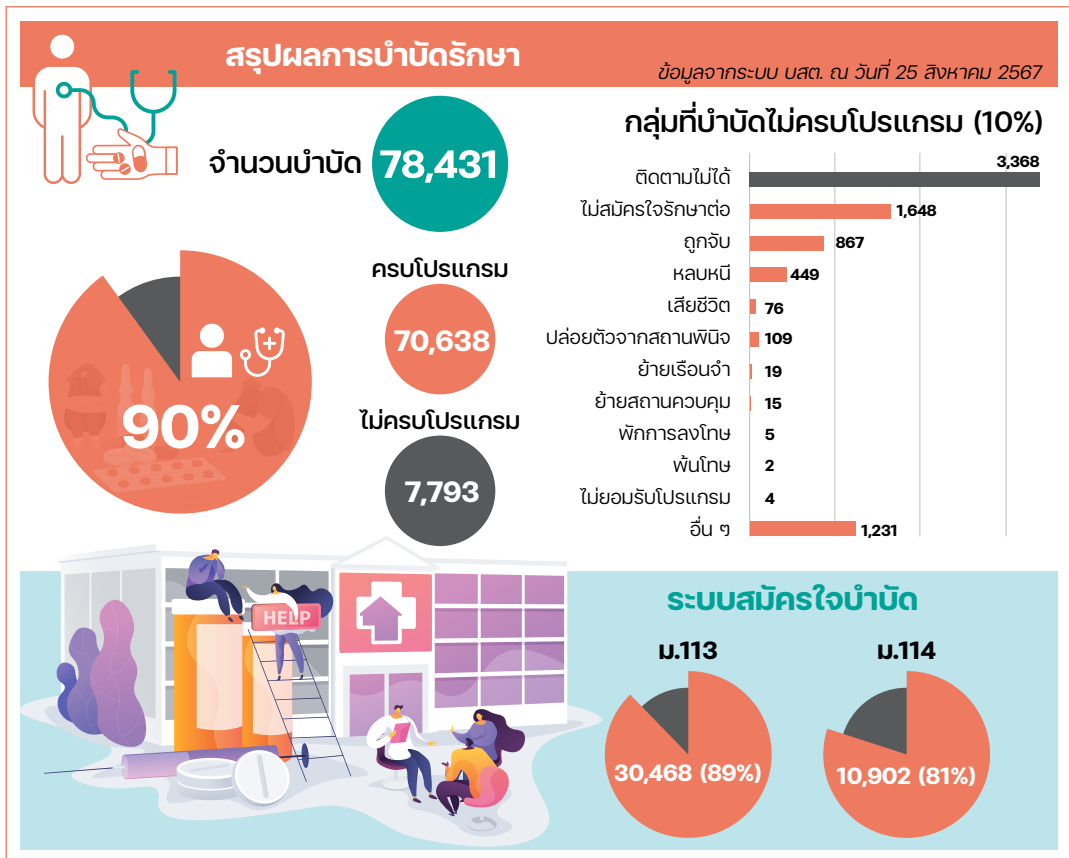

ผู้เข้ารับการบำบัด ปี 2564-2567

ข้อมูลจากระบบ บสต. ณ วันที่ 25 สิงหาคม 2567

ในแง่ของผลการบำบัดรักษาพบว่า ร้อยละ 90 สามารถบำบัดครบตามโปรแกรม อีกร้อยละ 10 ที่ยุติการบำบัดกลางคัน ส่วนใหญ่ไม่สามารถติดตามตัวได้และไม่สมัครใจรักษาต่อ นอกจากนี้ ยังพบว่า มีผู้เข้ารับการบำบัดตามระบบสมัครใจภายใต้มาตรา 113 และ 114 แห่งประมวลกฎหมายยาเสพติดรวมกว่า 40,000 คน จึงนับเป็นอีกช่องทางสำคัญที่ทำให้มีการเข้ารับการบำบัดมากขึ้น

เครือข่าย RoLD Xcelerate กลุ่ม R ตระหนักว่าปัญหาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างในหลายมิติ แม้ประเทศไทยจะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดผู้ติดยาเสพติดอยู่เป็นจำนวนมาก แต่อาจมีช่องว่างที่สามารถพัฒนาได้มากขึ้น เพื่อรองรับผู้เข้ารับการบำบัดที่ยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ การที่ผู้เข้ารับการบำบัดจำนวนหนึ่งกลับมาก่อทำผิดซ้ำ หรือกลับเข้าสู่ระบบบำบัดอีกครั้ง สะท้อนให้เห็นว่าผู้รับการบำบัดอาจจะไม่ได้รับการดูแลจนถึงต้นตอของปัญหาอย่างแท้จริง ดังนั้น ทางกลุ่มจึงเสนอแนวทางการแก้ปัญหาแบบบูรณาการที่ครอบคลุมทุกมิติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการรักษาบำบัด และฟื้นฟูยาเสพติดของประเทศ

02 การทบทวนปัจจัยปัญหาที่เกี่ยวข้อง

02-1 ต้นทางของปัญหาฝิ่นอุปทาน : ผู้ผลิตและผู้ขายไม่ถูกจัดการให้สิ้นซาก

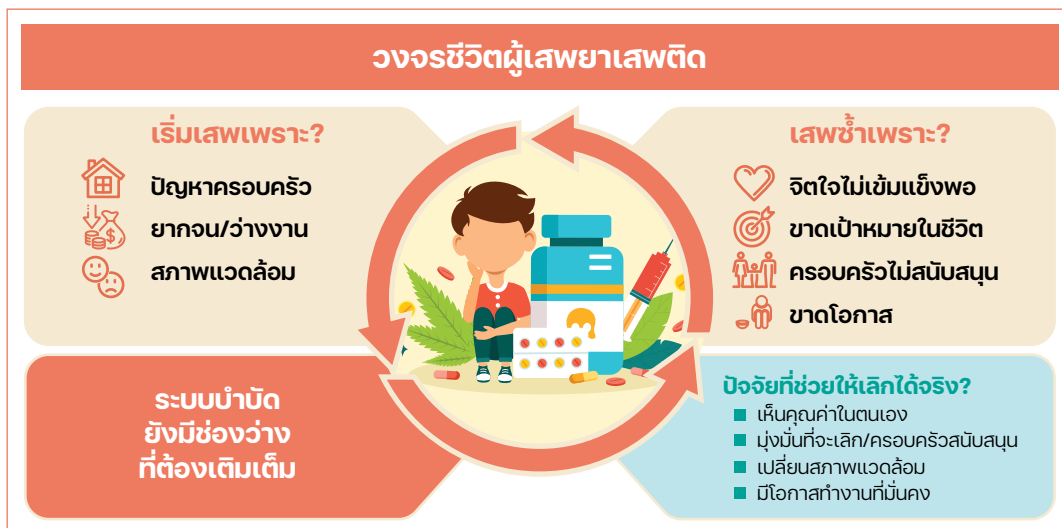
ต้นทางของปัญหายาเสพติดในฝั่งอุปทาน (Supply) ทั้งในแง่ของตัวยาเสพติด ผู้ผลิต และเครือข่ายการค้า จำเป็นต้องมีการจัดการอย่างจริงจัง การตัดวงจรการผลิตและการจำหน่ายเป็นการแก้ไขปัญหที่ต้นตออย่างแท้จริง แต่ในทางปฏิบัติถือว่าเป็นเรื่องยาก เนื่องจากเครือข่ายค้ายาเสพติดมีความซับซ้อนและเชื่อมโยงในระดับข้ามชาติ ทั้งยังเป็นธุรกิจที่สร้างผลประโยชน์มหาศาล ทำให้การปราบปรามต้องใช้ทรัพยากรและความร่วมมือจากหลายฝ่าย อย่างไรก็ตาม หากทำได้ก็จะช่วยลดปริมาณยาเสพติดที่หมุนเวียนในระบบและนำไปสู่การลดจำนวนผู้เสพติดในระยะยาว

02-2

ต้นทางของปัญหาฝั่งอุปสงค์ : วงจรเสพติด

จากการศึกษาปัญหาในฝั่งอุปสงค์ (Demand) ซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้ใช้และผู้ติดยาเสพติดโดยตรง พบว่ามีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเริ่มเสพ การเสพติด และการเลิกเสพติดได้อย่างเด็ดขาด ดังนี้

ปัจจัยที่ทำให้เริ่มเสพยาเสพติดมักเกิดจากปัญหาครอบครัว ความยากจน การว่างงาน และการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เช่น เพื่อนหรือกลุ่มคนที่เสพและขายยา รวมถึงการขาดความเข้มแข็งทางจิตใจ

ปัจจัยที่ทำให้กลับไปเสพติด ส่วนใหญ่เกิดจากสภาพจิตใจที่ไม่เข้มแข็งพอ การหาความสุขชั่วคราว ขาดเป้าหมายในชีวิต ขาดความเข้าใจและการสนับสนุนจากครอบครัว รวมถึงการถูกตีตราและขาดโอกาสในการประกอบอาชีพ จนต้องวนกลับเข้าสู่วงจรการใช้และขายยาอีกครั้ง

ส่วนปัจจัยสำคัญที่ทำให้เลิกเสพติดได้อย่างเด็ดขาด ได้แก่ สภาพจิตใจที่เข้มแข็ง การมองเห็นคุณค่าในตนเอง ความมุ่งมั่นที่จะเลิกเพื่อคนที่รัก การสนับสนุนจากครอบครัวหรือคนสำคัญ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม และการได้รับโอกาสในการทำงานที่มั่นคง

นอกจากนี้ ยังพบว่า “สถานบำบัดฟื้นฟูของภาครัฐ” มักมีลักษณะคล้ายเรือนจำ ซึ่งไม่เอื้อต่อการสร้างแรงบันดาลใจในการบำบัด ขณะที่ “สถานบำบัดภาคเอกชน” แม้จะมีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมและโปรแกรมที่หลากหลายตามลักษณะอาการของแต่ละบุคคล แต่มีค่าใช้จ่ายสูง

๐๒R-ข้อคิดเห็นเบื้องต้นเกี่ยวกับรูปแบบการบำบัดฟื้นฟู

รูปแบบ
การบำบัดฟื้นฟูของรัฐ

มีลักษณะเหมาะสม
ไม่จำแนกประเภทผู้ป่วย

หลายหน่วยงาน
มีระบบบำบัดผู้ติดยาเสพติด

แต่ขาดผู้จัดการประจำ
ของผู้เข้ารับการบำบัด
(Case Manager)

รูปแบบการบำบัดฟื้นฟู
ที่พึงประสงค์

ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย
(Physical) จิตใจ (Mental)
และคุณภาพชีวิต (Well-being)

กลุ่ม R มีข้อคิดเห็นเบื้องต้นว่า ระบบการบำบัดผู้ติดยาเสพติดของรัฐในปัจจุบันมีลักษณะการรักษาแบบเหมาะสม คือ ใช้แนวทางเดียวกันกับผู้ป่วยทุกคน โดยไม่คำนึงถึงปัจจัยเฉพาะบุคคล เช่น ประเภทของยาเสพติดที่ใช้ ระยะเวลาในการใช้ยา ความรุนแรงของการติดยา ปัญหาสุขภาพจิต เป็นต้น บางแห่งเน้นเพียงให้หยุดยา และจัดการอาการทางกาย จึงไม่สามารถตอบสนองต่อความซับซ้อนของปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและมักนำไปสู่การกลับไปใช้ยาซ้ำอีก

นอกจากนี้ แม้หลายหน่วยงานมี “ระบบการบำบัดผู้ติดยาเสพติด” ของตนเอง แต่ขาดบุคลากรเฉพาะทางที่ทำหน้าที่ดูแลผู้ป่วยแบบรายกรณีอย่างต่อเนื่อง ทำให้การบำบัดขาดประสิทธิภาพและไม่บรรลุผลตามที่คาดหวัง การมี Case Manager จะช่วยให้การดูแลมีความเป็นระบบ สม่ำเสมอ และตรงกับความต้องการของแต่ละบุคคล ทั้งนี้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยลดปัญหาเหล่านี้ลงได้

สำหรับรูปแบบการบำบัดฟื้นฟูที่พึงประสงค์นั้น ควรเป็นการดูแลแบบองค์รวมที่ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และคุณภาพชีวิต ตั้งแต่การถอนพิษ การดูแลโภชนาการ การออกกำลังกาย การบำบัดทางด้านจิตใจ การฝึกทักษะชีวิต และการฟื้นฟูความสามารถในการกลับไปใช้ชีวิตในสังคมอย่างมีคุณค่า แนวทางเช่นนี้จะช่วยให้ผู้ป่วยสามารถฟื้นตัวได้อย่างยั่งยืน

การศึกษาและข้อค้นพบ

03-1

และ พ.ร.บ. สุขภาพจิต พ.ศ. 2551
และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2562

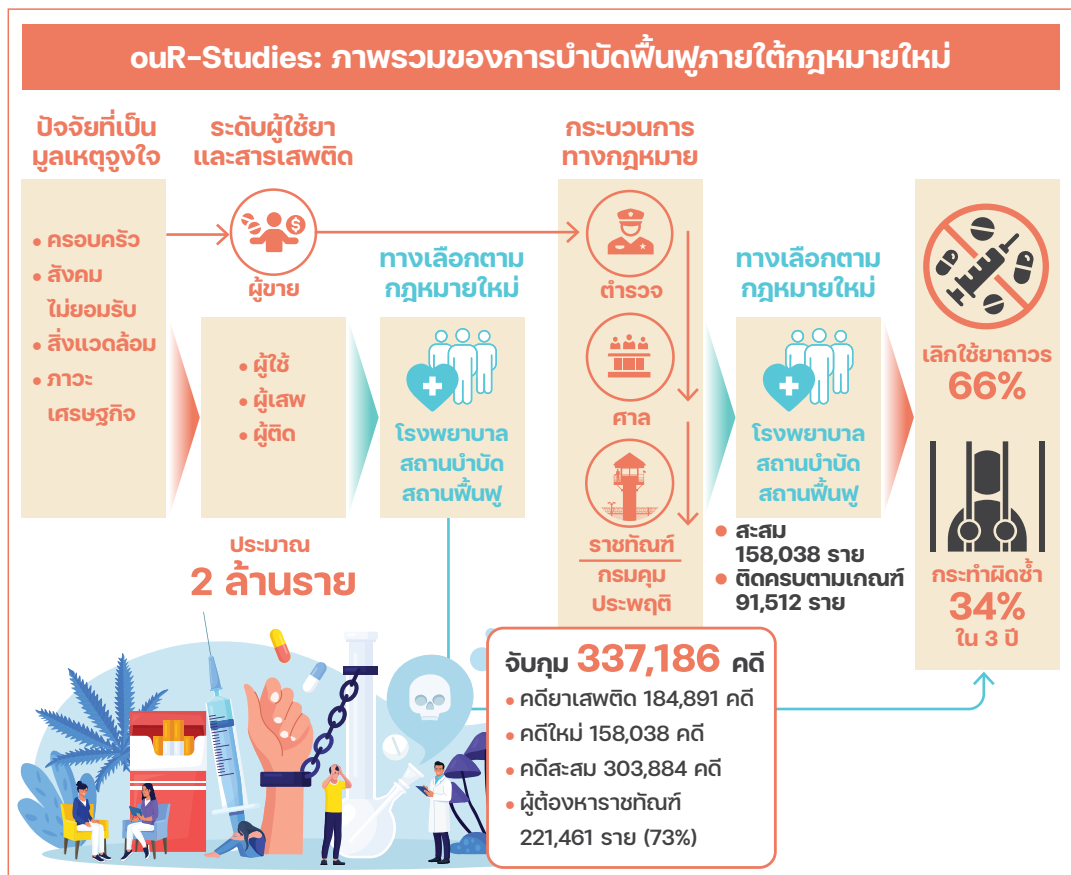
สบบช. และธัญญาธิปไตย

สำหรับผู้ที่อยู่ในกลุ่มผู้ขายนั้น จะถูกส่งไปดำเนินคดีตามกฎหมายผ่านตำรวจ ศาล และรับโทษภายใต้ความดูแลของกรมราชทัณฑ์หรือกรมคุมประพฤติขึ้นอยู่กับลักษณะของคดี ทั้งนี้ ในหลายกรณีพบว่าผู้เสพยาขายมีพฤติกรรมผันตัวเป็นผู้ขาย เพื่อหาเงินมาซื้อยาเสพติดไว้ใช้เอง

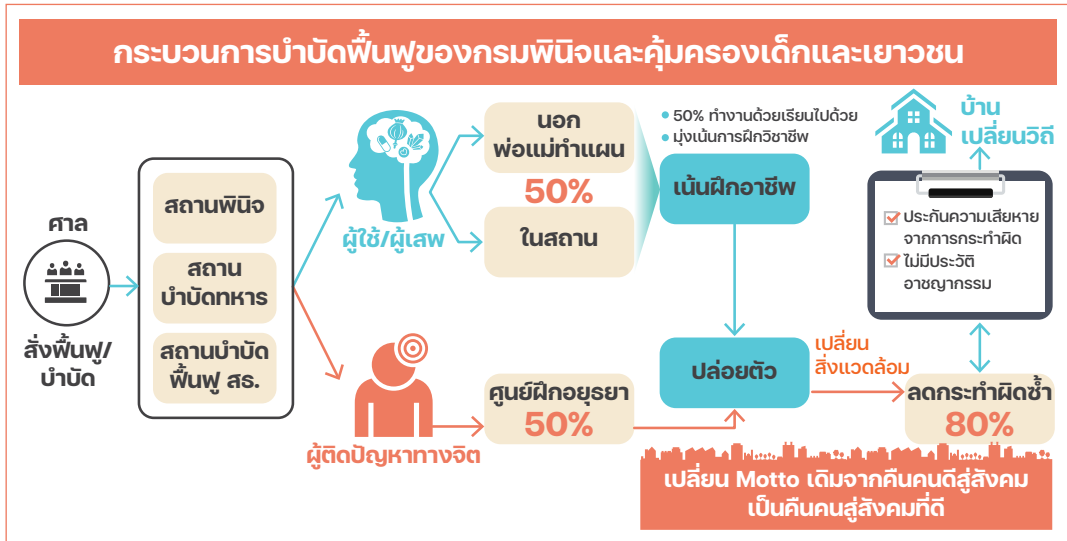
นอกจากนี้ ภายใต้กฎหมายยาเสพติดฉบับใหม่ในปี 2566 ได้ประกาศให้ “ผู้เสพคือผู้ป่วย” โดยได้กำหนดให้ผู้ใช้ ผู้เสพ ผู้ติดยามีสิทธิเลือกเข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟูโดยสมัครใจในสถานพยาบาล สถานบำบัด หรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพ แนวคิดนี้มุ่งเปลี่ยนมุมมองของสังคมให้เห็นว่าผู้เสพควรได้รับการดูแลรักษามากกว่าการใช้บทลงโทษ

จากการศึกษายังพบอีกว่า สถานบำบัดแต่ละแห่งมีเกณฑ์คัดกรองและเงื่อนไขการรับผู้ป่วยที่แตกต่างกัน เช่น สถานพยาบาลเน้นรักษาอาการทางกาย เหมาะกับการบำบัดรักษาระยะสั้น ขณะที่สถานฟื้นฟูสมรรถภาพมุ่งเน้นการบำบัดระยะยาวและการฟื้นฟูทางด้านสังคม

ด้านผลลัพธ์ในภาพรวมของการบำบัดฟื้นฟูภายใต้กระบวนการของกฎหมายใหม่ พบว่า ผู้เข้ารับการรักษาสามารถเลิกใช้ยาได้ถาวรร้อยละ 66 ขณะที่ร้อยละ 34 ยังมีการกระทำผิดซ้ำภายในระยะเวลา 3 ปี ตัวเลขเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มที่ดีขึ้น แต่ยังคงจำเป็นต้องพัฒนารูปแบบการฟื้นฟูและติดตามผลอย่างต่อเนื่องให้ครอบคลุมและยั่งยืนมากขึ้น

รูปแบบและอุปสรรคของกระบวนการบำบัดฟื้นฟู : กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

จากการศึกษาหน่วยงานและกระบวนการบำบัดฟื้นฟูที่มีอยู่ในปัจจุบัน พบว่า กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีบทบาทสำคัญนับตั้งแต่ปี 2553 หลังปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับศาลเยาวชนและครอบครัว เปิดโอกาสให้ศาลสามารถตัดสินโทษจำคุกเป็นคำสั่งฟื้นฟูและบำบัดแทนได้ เด็กและเยาวชนที่ได้รับคำสั่งศาล จะถูกส่งไปยังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สถานบำบัดของทหาร หรือสถานบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ของกระทรวงสาธารณสุข โดยจะมีการคัดกรองแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ใช้หรือผู้เสพ กับกลุ่มผู้ติดปัญหาทางจิต

ในกลุ่มผู้ใช้หรือผู้เสพนั้น จะใช้ 2 แนวทางหลักคือ การให้ผู้ปกครองร่วมทำแผนฟื้นฟู และการบำบัดในสถาน ส่วนกลุ่มที่มีปัญหาทางจิตจะถูกส่งไปยังศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนพระนครศรีอยุธยา ซึ่งทั้งสองกลุ่ม ใช้หลักการว่าเด็กสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ โดยมีโปรแกรมบำบัดที่ครอบคลุมทั้งด้านการรักษา อาการติดยาเสพติด การบำบัดทางจิตใจ และการฝึกอาชีพเพื่อเตรียมความพร้อมเด็กในการกลับคืนสู่สังคม จากข้อมูลพบว่าร้อยละ 50 ของเด็กในระบบสามารถทำงานและเรียนไปด้วยได้

อย่างไรก็ตาม ปัญหาการกระทำผิดซ้ำมักเกิดจากสภาพแวดล้อมเดิม เช่น ครอบครัวที่แตกแยกหรือ เพื่อนกลุ่มเดิม ทั้งนี้ พบว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชนช่วยลด การกระทำผิดซ้ำได้ถึงร้อยละ 80 “บ้านกึ่งวิถี” (Halfway House) เป็นอีกสถานที่ที่ช่วยให้เด็กปรับตัว ในระยะเปลี่ยนผ่านหลังได้รับการปล่อยตัว นอกจากนี้ ยังส่งเสริมแนวคิด “คตินคนสู่สังคมที่ดี” เน้นลดการตีตรา และเปิดโอกาสให้เด็กได้เริ่มต้นใหม่โดยไม่มีประวัติอาชญากรรมผ่านการสนับสนุนจากภาคเอกชนด้วยมาตรการ ประกันความเสียหายจากการให้โอกาสแก่ผู้พ้นโทษ

กระบวนการบำบัดฟื้นฟูของกรมคุมประพฤติ

มีประเด็นความกังวลเหมือนกัน คือ เมื่อปล่อยผู้บำบัดฟื้นฟูสำเร็จ กลับคืนสู่ชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมเดิม อาจมีการกลับมาเสพยาเสพติดซ้ำ

กรมคุมประพฤติมีบทบาทสำคัญในกระบวนการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยมีเป้าหมายเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ภารกิจหลักเริ่มต้นหลังจากศาลมีคำสั่งให้คุมความประพฤติ เจ้าหน้าที่จะรับตัวผู้กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบข้อมูลและประวัติสุขภาพ เพื่อประเมินความเสี่ยงและวางแผนการฟื้นฟูที่เหมาะสมก่อนส่งตัวกลับสู่ชุมชน โดยยังคงอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลตามเงื่อนไขของศาล

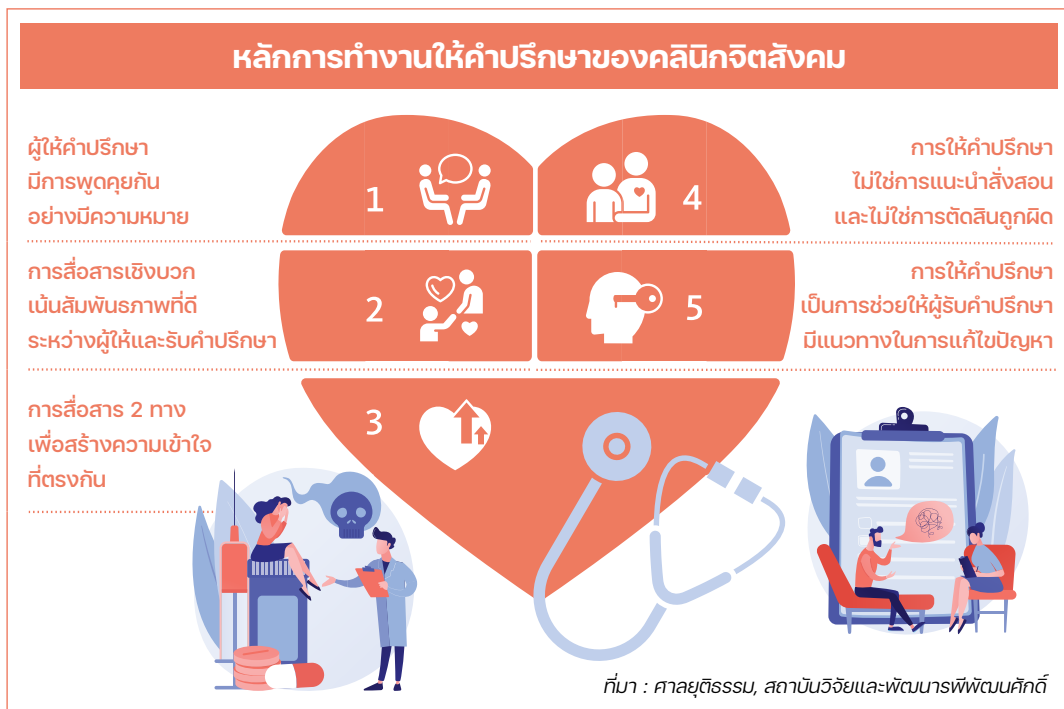
อุปสรรคสำคัญอยู่ที่สภาพแวดล้อมในชุมชน ซึ่งยังเต็มไปด้วยปัจจัยเสี่ยง เช่น การแพร่ระบาดของยาเสพติด การค้ายาในพื้นที่ หรือการข่มขู่จากผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น เมื่อผู้ผ่านการบำบัดต้องกลับไปสู่สภาพแวดล้อมเดิม โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือการสนับสนุนที่เพียงพอ ย่อมมีความเสี่ยงสูงที่จะกลับไปใช้ยาเสพติดซ้ำ

ดังนั้น การบำบัดและฟื้นฟูที่ยั่งยืนต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการสร้างสภาพแวดล้อมในชุมชนให้ปลอดภัย เช่น การส่งเสริมบทบาทของชุมชนและครอบครัว รวมถึงการประสานงานกับภาคส่วนอื่น ๆ อย่างใกล้ชิด เพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำและเพื่อให้ผู้ที่เคยก้าวพลาดมีโอกาสเริ่มต้นใหม่ได้อย่างแท้จริง

03-4

กระบวนการบำบัดฟื้นฟู : ศาลและคลินิกจิตสังคม

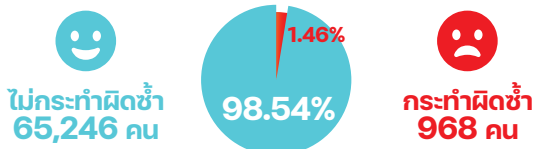
คลินิกจิตสังคมในระบบศาลมีบทบาทสำคัญในการบำบัดและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ผ่านการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมที่มีประสิทธิภาพ โดยมีเป้าหมายเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ลดการกระทำผิดซ้ำ และส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมอย่างยั่งยืน

ผลการดำเนินโครงการ “พัฒนาระบบการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในคดียาเสพติดและคดีอื่นที่เกี่ยวข้องในระบบศาล”
ปีงบประมาณ 2567 (ต.ค. 2566-ก.ค. 2567)

ภาพรวมทั่วประเทศ **118 ศาล**

ผู้เข้ารับคำปรึกษาทั้งสิ้น **66,214 คน**

หมายเหตุ : ผู้กระทำผิดซ้ำ หมายถึง ผู้กระทำผิดซ้ำในศาลเดิม
ที่มา : ศาลยุติธรรม, สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรบุคคล

จากผลการดำเนินโครงการ “พัฒนาระบบการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในคดียาเสพติดและคดีอื่นที่เกี่ยวข้องในระบบศาล” ประจำปีงบประมาณ 2567 ในภาพรวมของศาลทั่วประเทศจำนวนทั้งสิ้น 188 แห่ง พบว่าผลลัพธ์อยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจอย่างยิ่ง โดยผู้ที่เข้ารับการให้คำปรึกษามีอัตราการไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำสูงกว่าร้อยละ 98

ประเด็นข้อสังเกตในกระบวนการบำบัดฟื้นฟู : กรมการปกครอง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

จากการศึกษาและเข้าพบเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกกรมการปกครอง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ตร.) และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) พบว่ามีประเด็นข้อสังเกตที่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันในหลายประเด็น ดังนี้

ชุมชนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ในการสนับสนุนผู้ที่ผ่านการบำบัดให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากการกลับไปใช้ชีวิตในสภาพแวดล้อมเดิมเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยเวลา ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ชุมชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หากชุมชนไม่เข้มแข็งพอ ความเสี่ยงที่ผู้ผ่านการบำบัดจะหวนกลับไปใช้ยาเสพติดซ้ำก็จะเพิ่มสูงขึ้น การเสริมสร้างกลไกรองรับในระดับชุมชนจึงเป็นกุญแจสำคัญในการฟื้นฟูชีวิตและลดโอกาสการกลับไปใช้ยาอีกครั้ง

การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมเดิม ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยดึงดูดจรรยาบรรณของการเสพและลดการแพร่กระจายของยาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการนี้ต้องอาศัยการบูรณาการในการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่และมีเป้าหมายร่วมกันในการเสริมสร้างระบบป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้เข้มแข็งในทุกระดับของสังคม

วัดหรือสถานฟื้นฟูเอกชนสามารถบำบัดและฟื้นฟูได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น วัดพระบาทน้ำพุ ซึ่งประสบความสำเร็จและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในฐานะศูนย์บำบัดที่ช่วยเหลือผู้เสพยาเสพติดได้จริง กรณีนี้สะท้อนให้เห็นว่าแนวทางในการบำบัดฟื้นฟูนั้นมีความหลากหลาย ไม่จำเป็นต้องจำกัดอยู่เพียงในภาครัฐ

ผู้ผ่านการบำบัดและเลิกยาเสพติดเป็นพี่เลี้ยงให้ผู้บำบัดรายใหม่ เป็นตัวอย่างความสำเร็จ (Success Case Model) ของวัดพระบาทน้ำพุ ที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างแรงบันดาลใจ และการมอบบทบาทให้แก่ผู้ที่เคยผ่านประสบการณ์ตรง การมีพี่เลี้ยงที่เข้าใจและเคยผ่านเส้นทางเดียวกัน ไม่เพียงช่วยเสริมกำลังใจแก่ผู้บำบัดรายใหม่ แต่ยังช่วยให้ผู้เคยติดยาเสพติดรู้สึกถึงคุณค่าและความรับผิดชอบที่จะไม่หวนกลับไปสู่วงจรเดิมอีก

กฎหมายปัจจุบันไม่ได้กำหนดบทบาทเจ้าหน้าที่ด้านการบำบัดฟื้นฟูไว้อย่างชัดเจน ส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างอำนาจหน้าที่ที่ระบุไว้กับความจำเป็นในการดำเนินงานจริง ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการบำบัดรักษา และลดทอนประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาเสพยาเสพติด

หน่วยงานทำงานซ้ำซ้อนกันแต่ข้อมูลไม่เชื่อมโยงกัน ปัญหานี้เห็นได้ชัดในโครงการบำบัดและฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติด ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน เช่น กรมการปกครอง ตำรวจ และกระทรวงสาธารณสุข แม้ว่าแต่ละหน่วยงานจะมีภารกิจเฉพาะที่แตกต่างกัน แต่ในทางปฏิบัติมักดำเนินการซ้ำซ้อนกัน เช่น การติดตาม ตรวจสอบ จัดกิจกรรม หรือลงพื้นที่เข้าถึงกลุ่มผู้เสพ

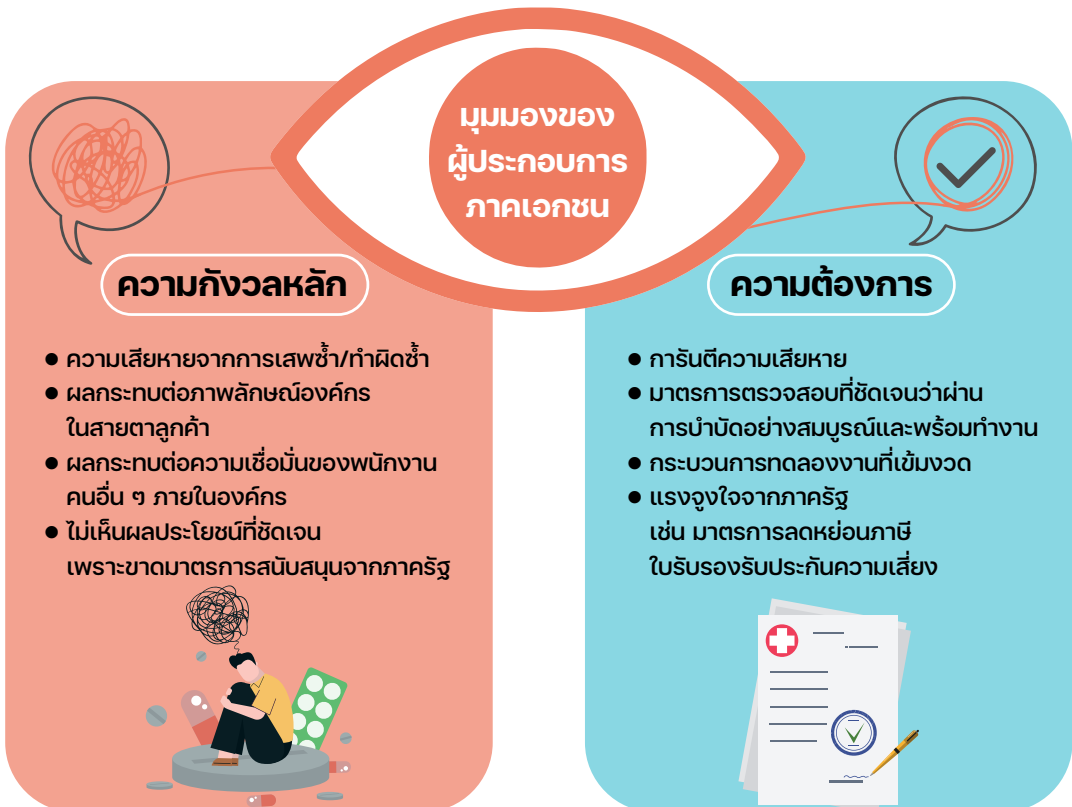
การเพิ่มบทบาทและสร้างระบบสนับสนุนการติดตามผู้ผ่านการบำบัดในชุมชน ร่วมกับเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ เป็นแนวทางสำคัญในการป้องกันการกลับไปเสพยา อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันกระบวนการติดตามยังมีความซ้ำซ้อนระหว่างหลายหน่วยงาน หากมีระบบข้อมูลกลางที่รองรับการทำงานร่วมกัน จะช่วยให้การติดตามผลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

03-6

ข้อสังเกตในการรับผู้ผ่านการบำบัดเข้าทำงาน : มุมมองของผู้ประกอบการภาคเอกชน

ประเด็นข้อสังเกตในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดและการกลับสู่สังคมในมุมมองของภาคเอกชน พบว่าผู้ประกอบการมีความกังวลหลักเกี่ยวกับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นหากรับผู้ที่เคยติดยาเข้าทำงาน ทั้งในแง่ของโอกาสกลับไปใช้สารเสพติดซ้ำ ภาพลักษณ์องค์กรในสายตาลูกค้า และความเชื่อมั่นของพนักงานภายในองค์กร นอกจากนี้ ยังขาดแรงจูงใจหรือมาตรการสนับสนุนที่ชัดเจนจากภาครัฐ เช่น การลดหย่อนภาษี หรือ เงินสนับสนุน จึงทำให้ภาคเอกชนไม่เห็นผลประโยชน์ที่ชัดเจนในการจ้างงานผู้ผ่านการบำบัด

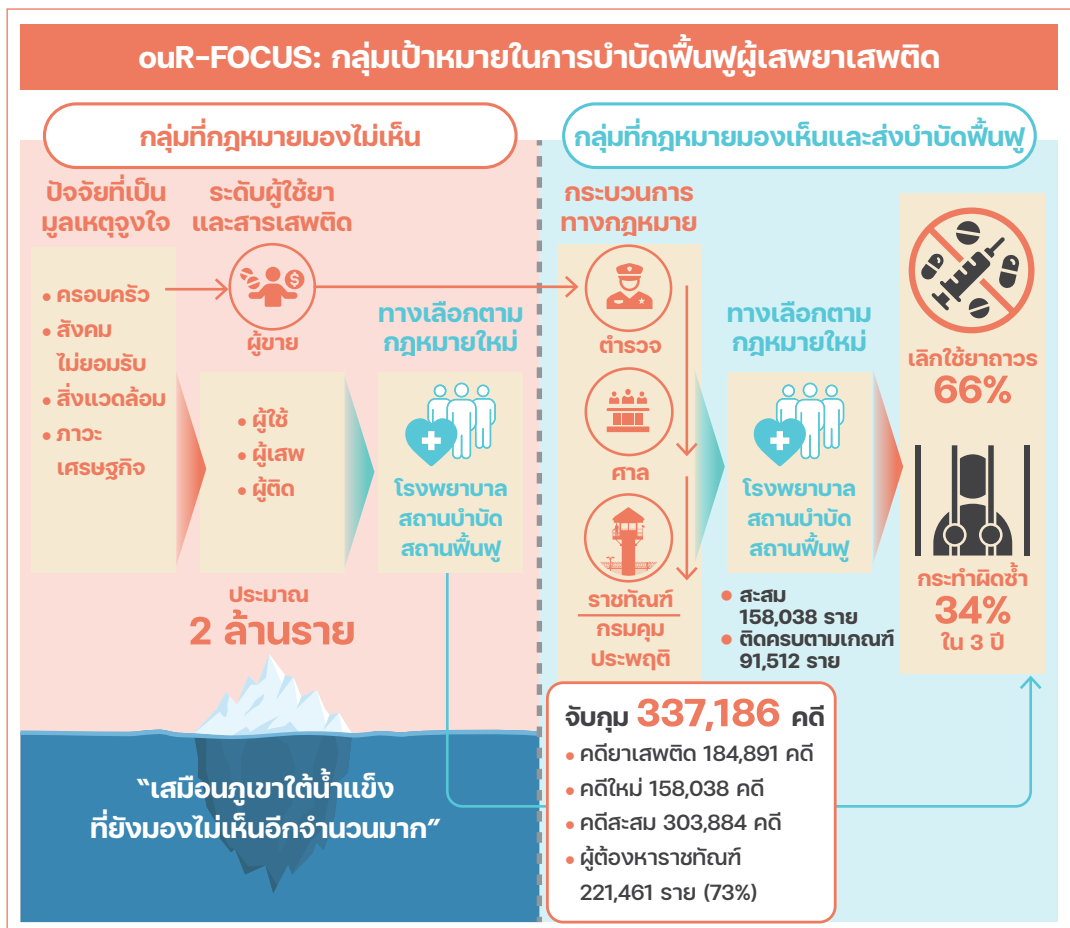
สิ่งที่ภาคเอกชนคาดหวังคือ การรับประกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น เช่น การชดเชยหากเกิดปัญหาจากพนักงานกลุ่มนี้ รวมถึงระบบประเมินและติดตามผลที่ต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังต้องการมาตรการตรวจสอบจากหน่วยงานที่เชื่อถือได้ เพื่อยืนยันว่าผู้สมัครผ่านการบำบัดอย่างสมบูรณ์และมีสภาพพร้อมทำงาน กระบวนการทดลองงานอาจต้องเข้มงวดมากขึ้นเพื่อสร้างความมั่นใจ สุดท้ายคือแรงจูงใจจากภาครัฐควบคู่กับใบรับรองรับประกันความเสี่ยง ซึ่งจะช่วยเสริมแรงจูงใจในการเปิดรับผู้ผ่านการบำบัดเข้าสู่ตลาดแรงงาน

04 แนวทางการดำเนินงาน/ข้อเสนอแนะ

04-1 แนวคิดการนำ AI มาพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มทางเลือกในการบำบัดฟื้นฟู

จากการศึกษาพบว่า ในการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดสามารถแบ่งกลุ่มเป้าหมายออกได้เป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มที่เข้าสู่ระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม เช่น ผู้เสพหรือผู้ติดที่ถูกจับกุมหรือดำเนินคดี และกลุ่มที่ยังไม่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ซึ่งยังคงหลบซ่อนและใช้ยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง กลุ่มหลังนี้มีจำนวนมากและเข้าถึงได้ยาก จึงเป็นความท้าทายสำคัญในการวางแผนทางการจัดการและบำบัดให้เกิดผลอย่างแท้จริงตามเป้าหมาย

จากปัญหาการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในปัจจุบันพบว่า แม้หน่วยงานภาครัฐหลายแห่งมีการดำเนินงานด้านการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดอยู่แล้ว แต่ยังคงมี “ช่องว่าง” หลายประการ โดยเฉพาะการเข้าถึงบริการของกลุ่มผู้เสียที่ยังไม่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ซึ่งมีจำนวนมากแต่ขาดช่องทางสมัครใจในการเข้าสู่ระบบบำบัดอย่างเหมาะสม

แนวทางหนึ่งที่น่าสนใจคือการพัฒนา **“Cloud Therapy Platform”** หรือระบบบำบัดผ่านเทคโนโลยีออนไลน์ ที่เปิดโอกาสให้ผู้เสียสามารถเข้ารับการรักษาฟื้นฟูโดยสมัครใจได้อย่างสะดวก และเป็นมิตรต่อผู้ใช้งานโดยไม่จำเป็นต้องรอให้เข้าสู่กระบวนการทางกฎหมาย

ประกอบกับกิจกรรมบำบัดผู้ติดยาเสพติดในปัจจุบันนั้นมีหลากหลายวิธี เช่น การทำสมาธิ การออกกำลังกาย การใช้ดนตรีบำบัด ศิลปะบำบัด ครอบครับบำบัด หรือชุมชนบำบัด เป็นต้น ซึ่งสามารถนำมาเสริมกับเทคโนโลยี AI เพื่อวิเคราะห์และออกแบบแนวทางการฟื้นฟูที่เหมาะสมเฉพาะบุคคล ทั้งในด้านข้อมูล การติดตามผล และการปรับกิจกรรมให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้รับการบำบัด โดยมุ่งเน้นให้เกิดการหยุดเสพ หยุดยาถาวร ลดการกระทำความผิดซ้ำ และตัดวงจรการซ้ำซ้ำ

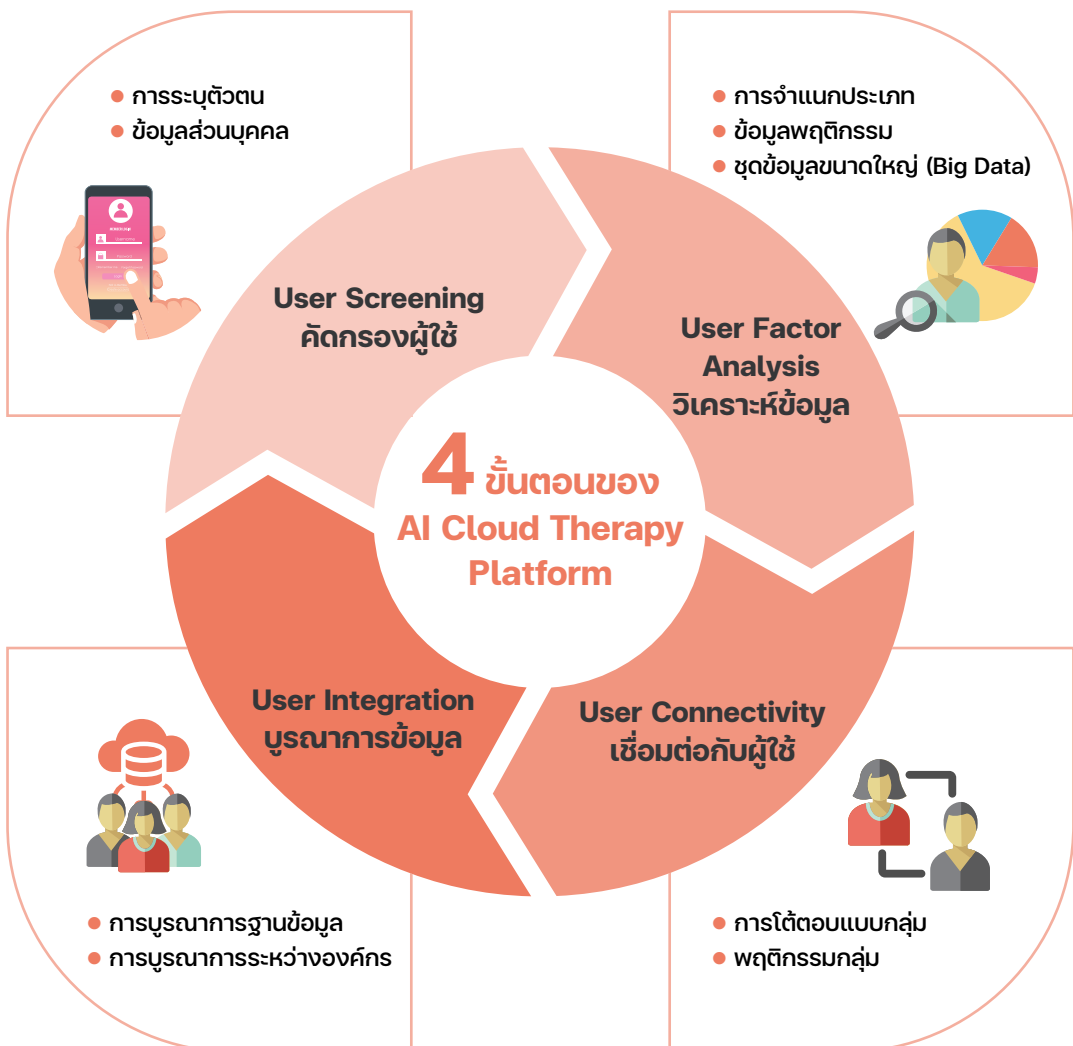
ตัวอย่างการนำ AI มาใช้ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ในลักษณะของการสื่อสารแบบเรียลไทม์

- LIZA Bot**
ให้คำแนะนำปรึกษาได้ตลอด 24 ชั่วโมง
- LILI Application**
ติดตามการใช้ยา การออกกำลังกาย และการนัดหมาย
- VR “Game Therapy”**
จำลองสถานการณ์ที่ท้าทาย และช่วยในการจัดการความเครียด

04-2

แนวทางในการนำ AI Cloud Therapy Platform มาใช้

AI Cloud Therapy Platform เป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี AI ร่วมกับระบบคลาวด์เพื่อพัฒนาแพลตฟอร์มการบำบัดออนไลน์ที่สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา ทั้งนี้ เพื่อให้แพลตฟอร์มนี้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลผู้ใช้เชิงลึกและออกแบบการบำบัดที่เหมาะสมเฉพาะบุคคล ควรมี 4 ขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 : การคัดกรองผู้ใช้งาน (User Screening)

เป็นการประเมินประวัติและรูปแบบการใช้ยาของกลุ่มเป้าหมาย โดย AI จะช่วยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประเภทของยา ช่วงเวลาที่ใช้ พฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ข้อมูลเหล่านี้ อาจถูกรวบรวมจากหลายแหล่ง เช่น บันทึกทางการแพทย์ การสัมภาษณ์ โพสต์บนโซเชียลมีเดีย และข้อมูลสาธารณะ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 : การวิเคราะห์ข้อมูลผู้ใช้ (User Factor Analysis)

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเพื่อค้นหาสาเหตุของการติดยาเพื่อหาแนวทางฟื้นฟูที่เหมาะสม โดย AI จะประมวลผลข้อมูลจากผู้ใช้จำนวนมาก เพื่อระบุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาแบ่งเป็นสาเหตุหลัก ได้แก่ ปัญหาทางสังคม สิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย แหล่งอาศัย สาเหตุรอง ได้แก่ ปัญหาทางจิตใจ ครอบครัวยุคนรัก ความขัดแย้ง การต้องการการยอมรับ และสาเหตุปลายทาง ได้แก่ การเข้าถึงยาเสพติด ชนิดยาที่ใช้ ปริมาณความถี่ จำนวนครั้งของการบำบัดฟื้นฟู จำนวนการกลับมาเสพติด

User Factor Analysis

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อค้นหาสาเหตุและแนวทางแก้ไข

สาเหตุหลัก

ปัญหาทางสังคม
สิ่งแวดล้อม แหล่งที่อยู่อาศัย

สาเหตุรอง

ปัญหาทางจิตใจ ครอบครัวยุคนรัก
ความขัดแย้ง การต้องการ
การยอมรับ

สาเหตุปลายทาง

การเข้าถึงยาเสพติด
ชนิด ปริมาณ ความถี่
จำนวนครั้งของการบำบัด
จำนวนการกลับมาเสพติด

ขั้นตอนที่ 3 : การออกแบบแนวทางฟื้นฟูและเชื่อมต่อระหว่างกลุ่มผู้ใช้ (User Therapy Customization & User Connectivity)

User Therapy Customization เป็นแนวทางการฟื้นฟูสุขภาพกายและใจที่ออกแบบเฉพาะบุคคล โดย AI จะพัฒนาแผนการบำบัดที่พิจารณาจากประวัติการใช้ยาและความต้องการของผู้ใช้ แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การประเมินความเสี่ยงของการกลับมาใช้ยาและภาวะแทรกซ้อน การออกแบบแผนบำบัดที่ปรับแต่งตามความต้องการของผู้ติดยา การติดตามและประเมินผลการรักษาและประเมินประสิทธิผลของแผนการฟื้นฟู และการประเมินระดับการหายขาดโดยอิงจากปัจจัยส่วนบุคคลและเส้นทาง การฟื้นฟูของแต่ละคน (User Factor & User Journey)

แชทบอทลิซ่า หรือ “LIZA Bot” เป็นตัวอย่างการนำ AI มาใช้ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในลักษณะของการสื่อสารแบบเรียลไทม์ โดยใช้หลักการบำบัดพฤติกรรมทางปัญญา (Cognitive Behavioral Therapy: CBT) เพื่อช่วยผู้ใช้งานรับมือกับความวิตกกังวล ภาวะซึมเศร้า และปัญหาสุขภาพจิตอื่น ๆ เน้นสอนทักษะการจัดการอารมณ์และปรับความคิดเชิงลบให้เป็นระบบมากขึ้น โดย LIZA ถูกออกแบบให้มีบุคลิกสวย เปรี๊ยะ น่ารัก ทันสมัย และเข้าถึงได้ง่าย สะท้อนภาพลักษณ์คนรุ่นใหม่ที่มีความมั่นใจ มีแรงบันดาลใจ และมีความคิดสร้างสรรค์ พร้อมสโลแกน “LIZA Anytime Anywhere” ที่เน้นการเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา

นอกจากนี้ LIZA Bot ยังสามารถชวนผู้ใช้งานเล่นเกมในโลกเสมือนจริง เพื่อสังเกตพฤติกรรม การตัดสินใจและปฏิกิริยาต่อการใช้สารเสพติด โดย AI จะนำข้อมูลเหล่านี้มาวิเคราะห์และฝึกทักษะด้านศีลธรรม ความอดทน และสะท้อนผลกระทบในตอนจบของเกม

จุดเด่นของ LIZA Bot คือความสะดวกในการเข้าถึงผ่านสมาร์ทโฟนและมีความเป็นส่วนตัวสูง เปิดโอกาสให้พูดคุยอย่างอิสระ และมีค่าใช้จ่ายต่ำกว่าการบำบัดแบบดั้งเดิม

User Connectivity: Community-Based Therapy เป็นการบูรณาการ AI เข้ากับแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อช่วยให้ผู้ติดยาเสพติดสามารถเข้าถึงการบำบัดได้ง่าย สะดวก ไม่ต้องเดินทาง ผู้ใช้สามารถรับการบำบัดและการสนับสนุนได้ทันที ทุกเวลา ตลอด 24 ชั่วโมง พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในกลุ่มบำบัดทั้งในรูปแบบกลุ่มบุคคลและชุมชนออนไลน์ โดยไม่ต้องห่วงกังวลเรื่องการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งจะทำให้เกิดการแบ่งปันประสบการณ์ในการหยุดยาและสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการฟื้นฟูอย่างต่อเนื่อง

User Connectivity

การเข้าถึง

เข้าถึงการบำบัดได้ง่าย
ไม่ต้องเดินทาง

1

2

ความสะดวกสบาย

เข้าถึงการบำบัด
ได้ตลอดเวลา

การสนับสนุน

พร้อมให้การสนับสนุน
ตลอด 24 ชั่วโมง

3

4

การมีส่วนร่วม

มีส่วนร่วมกับผู้
ใช้ทั้งในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม

ประเมินประสิทธิภาพ ของแผนการฟื้นฟู

- ☒ 1. ประเมินผลลัพธ์ของผู้ติดยา
- ☒ 2. วิเคราะห์ผลลัพธ์ด้วย AI
- ☒ 3. ปรับแต่งแผนการฟื้นฟู
- ☒ 4. ติดตามผลลัพธ์อย่างต่อเนื่อง

การใช้ AI เพื่อประเมินประสิทธิภาพของ แผนการฟื้นฟู

โดยแสดงผลแบบเรียลไทม์ผ่านแดชบอร์ด ซึ่งเชื่อมโยงกับข้อมูลจากพีเจอาร์อื่น ๆ บนแพลตฟอร์มอย่างสอดคล้องกัน ระบบสามารถประเมินความคืบหน้า วิเคราะห์แนวโน้ม และปรับแต่งแผนฟื้นฟูให้เหมาะสมยิ่งขึ้น พร้อมทั้งติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบำบัดอย่างเป็นระบบและแม่นยำมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 : การบูรณาการข้อมูลเพื่อสร้างระบบที่มีประสิทธิภาพ (User Integration)

เป็นการนำข้อมูลจาก AI มาผสมกับฐานข้อมูลของภาครัฐ เพื่อให้เกิดการวิเคราะห์และใช้งานที่ลึกซึ้ง ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบำบัดฟื้นฟูและในงานป้องกันปราบปรามปัญหาเสพติดได้มากขึ้น โดยเฉพาะการสนับสนุนงานด้านกระบวนการยุติธรรมและด้านสาธารณสุข

ในด้านกระบวนการยุติธรรม AI ช่วยสนับสนุนการทำงานของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานรัฐ เช่น ช่วยระบุรูปแบบของอาชญากรรม วิเคราะห์พฤติกรรมผู้กระทำผิด พยากรณ์แนวโน้มการใช้ยาเสพติดในพื้นที่ต่าง ๆ ทำนายความเสี่ยงในการกระทำความผิดซ้ำ เป็นเครื่องมือประกอบการตัดสินใจของศาล เป็นต้น

ในด้านสาธารณสุข AI มีบทบาทในการยกระดับระบบการแพทย์ โดยสามารถช่วยวินิจฉัยโรคจากข้อมูลขนาดใหญ่ ออกแบบแผนการรักษาเฉพาะบุคคล จัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และคาดการณ์แนวโน้มของโรคเพื่อวางแผนการป้องกันอย่างแม่นยำ

User Integration: บูรณาการข้อมูลจาก AI เข้ากับข้อมูลภาครัฐ

สนับสนุนกระบวนการยุติธรรม

สนับสนุนงานด้านสาธารณสุข

- ระบุรูปแบบอาชญากรรม
- พยากรณ์แนวโน้มยาเสพติดในแต่ละในพื้นที่
- ทำนายความเสี่ยงของการกระทำผิดซ้ำ
- สนับสนุนการตัดสินใจของศาล

- วินิจฉัยโรค
- วางแผนการรักษา
- จัดสรรทรัพยากร
- ป้องกันโรค

04-3

ปัญหา อุปสรรค และความท้าทาย

แม้ AI จะมีศักยภาพในการสนับสนุนกระบวนการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ ทั้งด้านการวิเคราะห์ การวางแผน ผู้บำบัดที่เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะบุคคล การติดตามและประเมินประสิทธิผลของการบำบัด และการทำนายความเสี่ยงของการเสพยาหรือก่ออาชญากรรม รวมถึงการสร้างระบบฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกัน (Inter-organization) แต่การใช้งานจริงยังมีข้อจำกัดและความท้าทายหลายประการ

หนึ่งในอุปสรรคสำคัญคือ คุณภาพและความครบถ้วนของข้อมูล เนื่องจาก AI ต้องอาศัยข้อมูลปริมาณมากเพื่อเรียนรู้และตัดสินใจ หากข้อมูลไม่สมบูรณ์หรือมีอคติแฝง อาจนำไปสู่การวิเคราะห์หรือวินิจฉัยที่ผิดพลาด เช่น การฝึก AI ด้วยข้อมูลจากกลุ่มประชากรเฉพาะ อาจไม่สามารถใช้ได้กับผู้ป่วยในบริบทที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ AI ยังขาดความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์และสร้างสรรค์เทียบเท่ามนุษย์ โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ซับซ้อนหรือที่มีข้อมูลไม่เพียงพอ

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นความท้าทายในเรื่องค่าใช้จ่ายในการพัฒนาและดูแลระบบ AI ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการขยายผลในระยะยาว ดังนั้น การนำ AI มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพควรเป็นลักษณะของการสนับสนุนการทำงานของเจ้าหน้าที่ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากที่สุด

04-4

ข้อเสนอแนะและแนวทางในการดำเนินการต่อไป

จากอุปสรรคและความท้าทายที่พบในการดำเนินโครงการ ทีมงานกลุ่ม R จึงเล็งเห็นว่าการประยุกต์ใช้ AI เพื่อแก้ปัญหาเสถียรผ่านกระบวนการบำบัดฟื้นฟูอย่างบูรณาการ จำเป็นต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบ โดยการพัฒนา AI ควรมุ่งลดข้อจำกัดที่มีอยู่ พร้อมทั้งดำเนินการควบคู่กับเจ้าหน้าที่และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ปลอดภัยและมีประสิทธิภาพสูงสุด

หนึ่งในแนวทางสำคัญคือการพัฒนา AI ที่สามารถอธิบายเหตุผลของผลลัพธ์ได้ (Explainable AI) ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มความเข้าใจและความเชื่อมั่นทั้งในกลุ่มเจ้าหน้าที่และผู้รับการบำบัด อีกทั้งควรลดอคติในข้อมูลที่ใช้ฝึก AI ด้วยการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายและเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้ป่วยมากขึ้น รวมถึงพัฒนาระบบให้ AI เรียนรู้จากการทำงานจริงและปรับปรุงประสิทธิภาพได้ตลอดเวลา เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการวิเคราะห์ข้อมูล และลดความคลาดเคลื่อนในการวินิจฉัยผลลัพธ์

นอกจากนี้ ต้องให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของข้อมูล โดยปฏิบัติตามกฎหมายและมาตรฐานความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด เพื่อปกป้องข้อมูลผู้ป่วยจากการเข้าถึงโดยไม่ได้รับอนุญาต ข้อมูลถือเป็นทรัพย์สินมีค่าที่ต้องได้รับการปกป้องเพื่อคงไว้ซึ่งสิทธิส่วนบุคคล และสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้ป่วยรู้สึกปลอดภัยในการเข้ารับ การบำบัดฟื้นฟูอย่างเต็มที่

รายชื่อ คณะกรรมการ

GROUP R
RIGHTS AND
LIBERTY

1. ก่อเขต จันทเลิศลักษณ์
2. นพ.กิตติศักดิ์ อักษรวงศ์
3. ดร.ชัตติยา รัตนดิลก
4. ร.ต.อ. เขมชาติ ประกายหงษ์มณี
5. ชัยพร ทรัพย์วรรณิช
6. พล.ต.ต. สุายุภูมิ จันทร์ถาวร
7. พล.ต.ต. วิฑูรย์ สิริยฉาย
8. นทพร บุญบุผา
9. นทีทอง ทองไทย
10. ดร.น้ำแท้ มีบุญสร้าง
11. นิติ โอสธานุเคราะห์
12. ผศ. ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์
13. ดร.ยศวันต์ บริบูรณ์ธนา
14. รัฐไกร ลิมศิริตระกูล
15. รัสรินทร์ อริยพัชญ์พล
16. รินฤทัย ชัชวาลวงศ์ พนมวัน
17. วรณกนก เปาะอิตเตตาโอะ
18. พญ.วินิทร่า แก้วพิลา
19. สหการณ์ เพ็ชรนรินทร์
20. อภิรดี โพธิ์พร้อม
21. อรภัทร รังษีวงศ์
22. พล.อ.อ. นพ.อิทธพร คณะเจริญ
23. เอกรัฐ วงศ์ศุภชาติกุล
24. โอพาร โรจน์รุ่งรังสี

GROUP

OBJECTIVITY

โครงการศึกษา

OPEN GOVERNMENT DATA

เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานภาครัฐ
ขับเคลื่อนประเทศ และประโยชน์สาธารณะ

กรณีศึกษา : การบริหารจัดการระบบสุขภาพด้านโรคไต

01

ความสำคัญและที่มาของโครงการ

01-1

ความสำคัญของข้อมูลเปิดภาครัฐ ต่อการขับเคลื่อนหลักนิติธรรม

ในยุคที่ข้อมูลเป็นทรัพยากรเชิงกลยุทธ์ที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ข้อมูลเปิดภาครัฐ (Open Government Data: OGD) ได้รับการยอมรับว่าช่วยสร้างความโปร่งใสของรัฐบาล (Transparency) ส่งเสริมความรับผิดชอบ (Accountability) และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation) ตามครรลองของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งการเปิดเผยข้อมูลของภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่เพียงเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะและตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล แต่ยังเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมทางธุรกิจและยกระดับเศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศ

หลักการสำคัญ ของข้อมูลเปิดภาครัฐ

สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลที่ดี (Good Governance) โดยอิงตามหลักการ 4 ประการ ของดัชนีชี้วัดหลักนิติธรรม (Rule of Law Index) ของ The World Justice Project (WJP)

แม้หลายประเทศจะประสบความสำเร็จในการนำ OGD มาเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แต่ประเทศไทยยังคงเผชิญกับความท้าทายในการดำเนินนโยบายข้อมูลเปิดให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ จากผลการประเมินด้านความโปร่งใสของรัฐบาลในดัชนีชี้วัดหลักนิติธรรมปี 2566 พบว่า ประเทศไทยถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 77 จาก 142 ประเทศทั่วโลก และอยู่ในอันดับที่ 9 จาก 15 ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และแปซิฟิก นอกจากนี้ จากผลการประเมินดัชนีการเปิดเผยข้อมูล (Global Open Data Index) ของ Open Knowledge Foundation ประเทศไทยเคยอยู่ในอันดับที่ 51 จาก 122 ประเทศในปี 2558

ผลการประเมินดังกล่าว สะท้อนว่ายังมีช่องว่างในการปรับปรุงประสิทธิภาพของการเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใสของภาครัฐ แม้ที่ผ่านมาหน่วยงานภาครัฐในประเทศไทยได้เปิดเผยข้อมูลตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ที่กำหนดให้ประชาชนหรือสาธารณชนสามารถเข้าถึงข้อมูลของภาครัฐได้อย่างสะดวก แต่ยังคงมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น การเข้าถึงข้อมูลเชิงลึก รูปแบบของข้อมูลเปิด และการนำข้อมูลไปใช้ซ้ำ รวมถึงปัจจัยด้านกฎหมายและโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนา OGD ในประเทศไทย

เครือข่าย RoLD Xcelerate กลุ่ม O เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงได้มุ่งเน้นศึกษาการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐในประเทศไทยผ่านกรณีศึกษาการบริหารจัดการระบบสุขภาพด้านโรคไต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้งบประมาณด้านสุขภาพ ส่งเสริมการใช้งานข้อมูลเปิดเพื่อความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างความตระหนักรู้ให้แก่หน่วยงานภาครัฐและสาธารณชนถึงความสำคัญของการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของภาครัฐ ซึ่งทางกลุ่มหวังว่าการศึกษาในครั้งนี้จะนำไปสู่ข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรมเพื่อยกระดับการพัฒนา OGD ในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในระดับที่กว้างขวางมากขึ้นต่อไป

02 การทบทวนวรรณกรรม

02-1 OECD OURdata Index

OURdata Index (Open, Useful, and Re-usable data Index) เป็นดัชนีชี้วัดที่องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organisation for Economic Co-operation and Development: OECD) ใช้ประเมินความก้าวหน้าและความพร้อมของแต่ละประเทศในการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ ประกอบด้วยตัวชี้วัด 3 ด้านหลัก ได้แก่

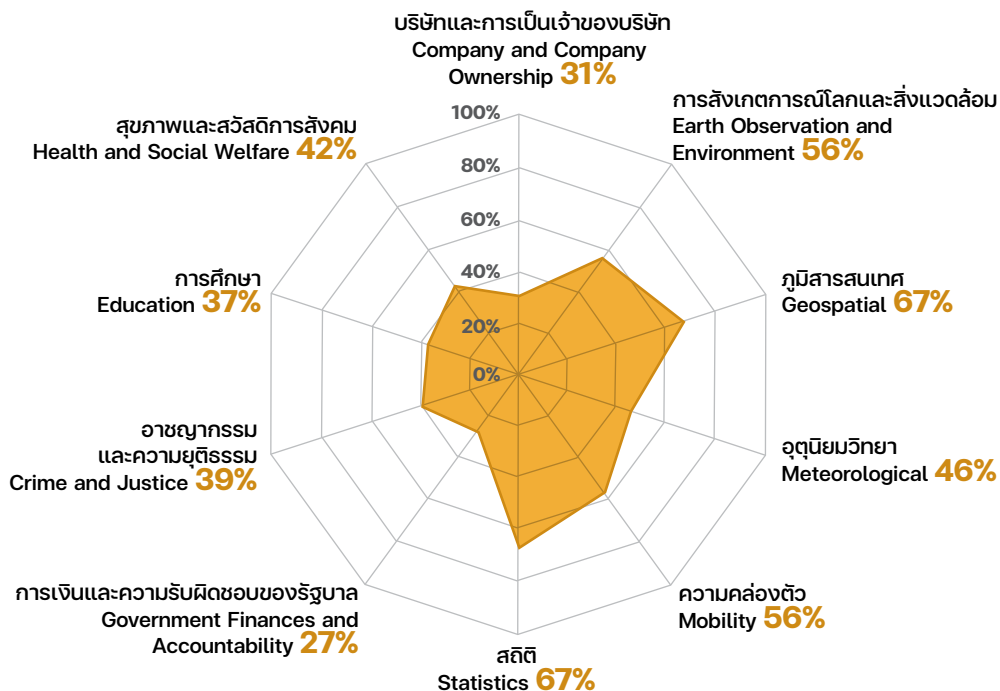
- 1) ความพร้อมใช้งานของข้อมูล (Data Availability)** วัดการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐเป็นหลัก (Open by Default) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการเปิดเผยชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง (High-Value Datasets) ทางเศรษฐกิจและสังคม
- 2) การเข้าถึงข้อมูล (Data Accessibility)** วัดการเข้าถึงข้อมูลภาครัฐอย่างเปิดกว้าง ทันเวลา มีคุณภาพสูง และอยู่ในรูปแบบที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ (Machine-readable Format) รวมถึงพัฒนาและบำรุงรักษาพอร์ทัลข้อมูลเปิดส่วนกลางที่มีประสิทธิภาพ
- 3) การสนับสนุนของรัฐบาลเพื่อนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ใหม่ (Government Support for Data Reuse)** เน้นบทบาทของรัฐบาลในการส่งเสริมการใช้ข้อมูลเปิด การสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจ เพื่อเพิ่มการรับรู้เกี่ยวกับข้อมูลภาครัฐและส่งเสริมการนำข้อมูลกลับมาใช้ใหม่อย่างสร้างสรรค์

เสาหลักและเสาธงของ OURdata Index

ความพร้อมใช้งานของข้อมูล (Data Availability)	การเข้าถึงข้อมูล (Data Accessibility)	การสนับสนุนจากรัฐเพื่อนำข้อมูลไปใช้ใหม่ (Government Support for Data Reuse)
นโยบายเปิดเผยข้อมูลเป็นหลัก (Content Open by Default Policy)	นโยบายการเข้าถึงข้อมูลได้อย่างไม่จำกัด (Content Unrestricted Access to Data Policy)	การส่งเสริมให้เกิดการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ซ้ำ (Data Promotion Initiatives and Partnerships)
การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการเผยแพร่ข้อมูล (Stakeholder Engagement for Data Release)	การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและมีคุณภาพ (Stakeholder Engagement for Data Quality and Completeness)	การพัฒนาทักษะความรู้ด้านข้อมูลในภาครัฐ (Data Literacy Programmes in Government)
ความพร้อมใช้งานของชุดข้อมูลเปิด (Implementation)	ความพร้อมใช้งานของชุดข้อมูลเปิด (Implementation)	การติดตามประเมินผล (Monitoring Impact)

ผลการประเมินข้อมูลจากการสำรวจ OURdata Index ในปี 2566 (2023 OECD OURdata Index Open, Useful and Re-usable data Index) พบว่า ประเทศในกลุ่ม OECD มีระดับ Data Availability ที่แตกต่างกัน โดยชุดข้อมูลที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อมูลทางสถิติและข้อมูลสารสนเทศ ในขณะที่ข้อมูลด้านการเงินของภาครัฐและข้อมูลเกี่ยวกับบริษัทและความเป็นเจ้าของมีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าหลายประเทศยังจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลในด้านที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางการเงินของรัฐ และข้อมูลทางธุรกิจมากขึ้น

ความพร้อมใช้งานของชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง, ค่าเฉลี่ยของ OECD (Availability of High Value Datasets, OECD Average)

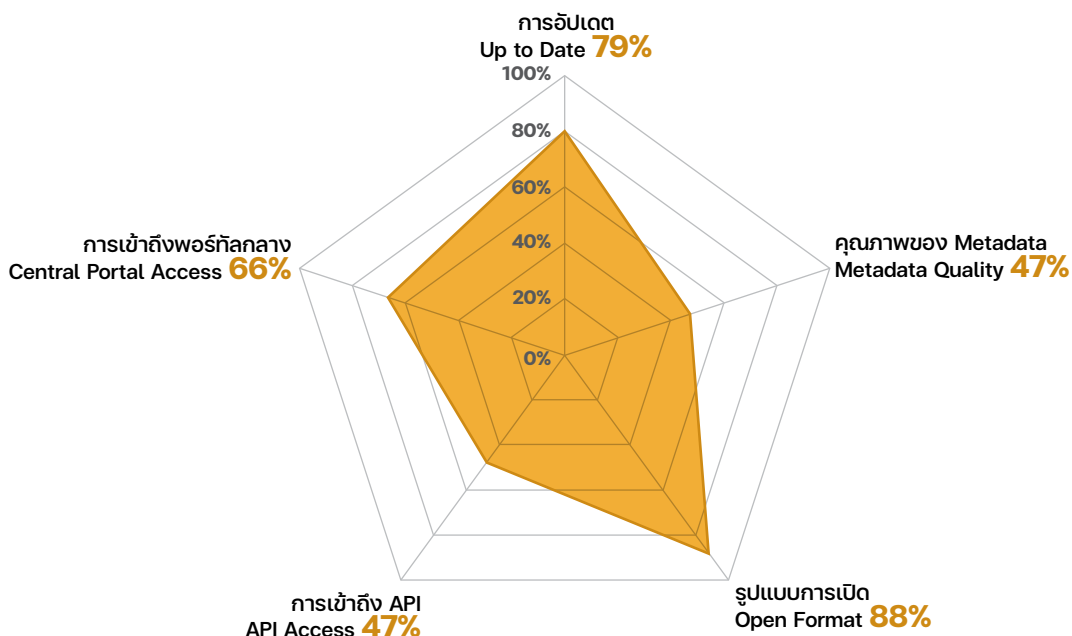

หมายเหตุ : หมวดหมู่ของชุดข้อมูลมูลค่าสูงนั้น
กำหนดโดย OECD และอิงตามกฎบัตรข้อมูลเปิด G8 เป็นหลัก
ที่มา : OECD (2022), การสำรวจข้อมูลรัฐบาลเปิด 5.0
2023 OECD OURdata Index (Open, Useful and Re-usable data Index)

ในภาพรวมของ Data Accessibility ของประเทศ OECD มีความก้าวหน้าในการเผยแพร่ชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูงในรูปแบบที่เปิดกว้าง โดยมุ่งเน้นให้มีการอัปเดตข้อมูลอย่างสม่ำเสมอและสามารถเข้าถึงได้ผ่านพอร์ทัลข้อมูลเปิด ขณะที่ความท้าทายสำคัญยังคงอยู่ที่คุณภาพของ Metadata และการพัฒนา API สำหรับการเข้าถึงข้อมูล ประเทศที่เป็นผู้นำในด้านนี้ให้ความสำคัญกับคุณภาพของข้อมูลมากกว่าปริมาณของข้อมูลที่เปิดเผย

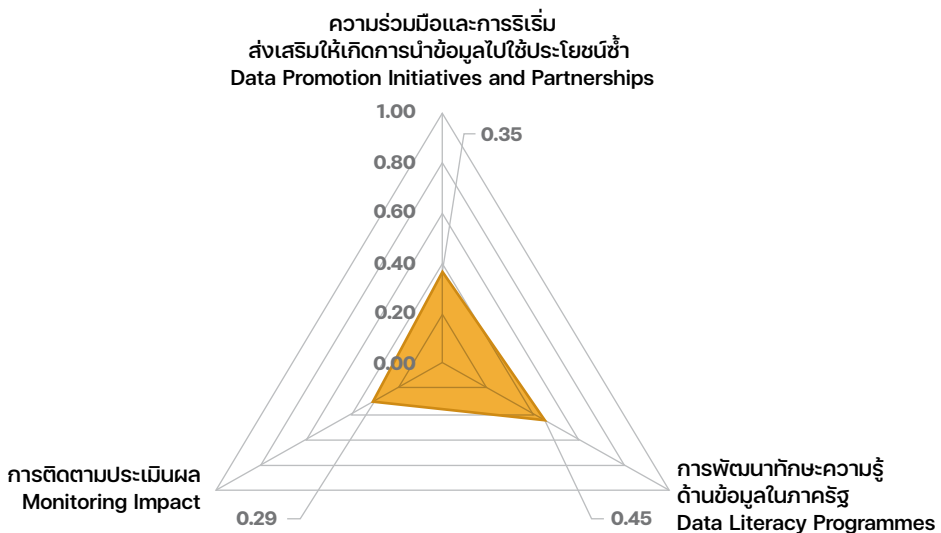
การเข้าถึงชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง, ค่าเฉลี่ยของ OECD (Accessibility of High Value Datasets, OECD Average)

ที่มา : OECD (2022), การสำรวจข้อมูลรัฐบาลเปิด 5.0
2023 OECD OURdata Index (Open, Useful and Re-usable data Index)

ด้าน Government Support for Data Reuse มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดเมื่อเทียบกับสองเสาหลัก บ่งชี้ว่าหลายประเทศยังขาดกลไกเชิงระบบในการสนับสนุนการนำข้อมูลมาใช้ใหม่ ซึ่งรวมถึงการประเมินผลกระทบจากการเปิดเผยข้อมูล การส่งเสริมโครงการริเริ่มใหม่ ๆ และการเสริมสร้างทักษะด้านข้อมูล เพื่อให้เกิดการใช้ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

การสนับสนุนของรัฐบาลต่อการนำข้อมูลกลับมาใช้ใหม่, ค่าเฉลี่ยของ OECD Government Support for Data Reuse, OECD Average

ที่มา : OECD (2022), การสำรวจข้อมูลรัฐบาลเปิด 5.0
2023 OECD OURdata Index (Open, Useful and Re-usable data Index)

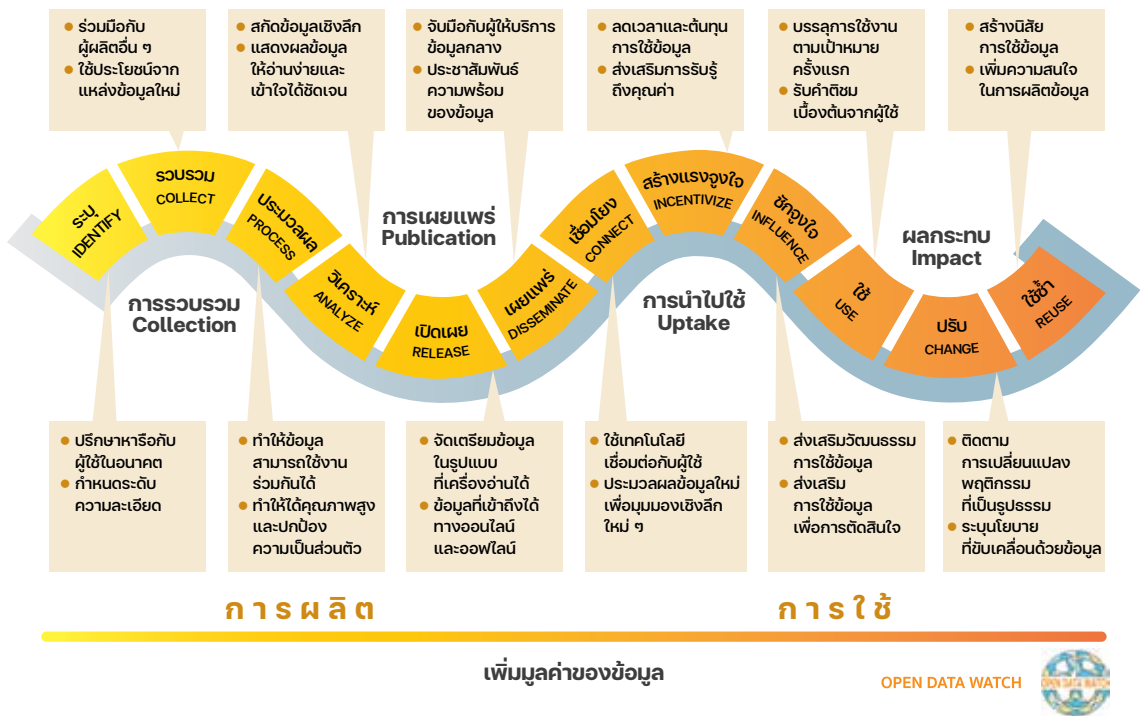
อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า OURdata Index เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้รัฐบาลแต่ละประเทศสามารถประเมินและปรับปรุงแนวทางการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ผลการประเมินล่าสุดของ OECD ชี้ให้เห็นถึงความก้าวหน้าในหลายด้าน โดยเฉพาะการเปิดเผยข้อมูลที่มีมูลค่าสูงในรูปแบบที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ อย่างไรก็ตาม ความท้าทายหลักยังคงอยู่ที่การพัฒนากลไกในการสนับสนุนให้เกิดการใช้ข้อมูลอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ดังนั้น ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการพัฒนากรอบนโยบายที่เอื้อต่อการใช้ข้อมูล การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ และการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของข้อมูลเปิด เพื่อให้สามารถนำ OGD ไปสู่การสร้างนวัตกรรมและการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืนในอนาคต

02-2

Data Value Chain Framework

ในยุคดิจิทัล ข้อมูลกลายเป็นทรัพยากรที่มีมูลค่าสูงและเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจเชิงนโยบายและการดำเนินงานขององค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน การบริหารจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบจึงมีความสำคัญต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ข้อมูลให้เกิดประโยชน์สูงสุด กรอบงานด้านห่วงโซ่มูลค่าของข้อมูล หรือ “Data Value Chain Framework” เป็นแนวคิดที่ช่วยอธิบายกระบวนการเปลี่ยนข้อมูลจากสถานะข้อมูลดิบไปสู่ข้อมูลที่มีคุณค่า พร้อมใช้งาน และสามารถนำไปใช้สร้างผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจได้ (Open Data Watch, 2021)

Data Value Chain: ห่วงโซ่มูลค่าข้อมูล

ที่มา : UN ESCAP Open Data Policy Framework (2023)

โครงสร้างของ Data Value Chain

Data Capture & Acquisition

การกำหนดและรวบรวมข้อมูล (Data Capture & Acquisition)

ขั้นตอนแรกของห่วงโซ่คุณค่าของข้อมูล คือการระบุประเภทข้อมูลที่จำเป็นและวางแผนทางการเก็บรวบรวมอย่างมีประสิทธิภาพ ข้อมูลที่ถูกรวบรวมต้องมีความถูกต้อง และน่าเชื่อถือ เพราะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพ และศักยภาพในการใช้งานในขั้นตอนต่อไป

01

การประมวลผลและการจัดการข้อมูล (Data Processing & Cleansing)

ข้อมูลที่รวบรวมมักอยู่ในรูปแบบที่ไม่พร้อมใช้งานโดยตรง จึงต้องผ่านกระบวนการประมวลผล และจัดการข้อมูล เช่น การจัดการข้อมูลที่ขาดหาย กำจัดค่าผิดปกติ และการแปลงข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบที่เครื่องสามารถอ่านได้ (Machine-readable Format) ขั้นตอนนี้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้งาน และลดข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

02

Data Processing & Cleansing

Data Curation, Integration & Enrichment

การดูแล บำรุงรักษา และเพิ่มประสิทธิภาพข้อมูล (Data Curation, Integration & Enrichment)

ข้อมูลจากหลายแหล่ง มักมีความแตกต่างด้านรูปแบบและโครงสร้าง การบำรุงรักษาข้อมูลจึงมีบทบาทสำคัญในการทำให้ข้อมูลสามารถใช้งานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การเพิ่มประสิทธิภาพข้อมูล (Data Enrichment) เช่น การเพิ่ม Metadata หรือเชื่อมโยงข้อมูลกับชุดข้อมูลอื่น ๆ จะช่วยเพิ่มมูลค่าและศักยภาพการใช้งานในระดับที่สูงขึ้น

03

การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

เมื่อข้อมูลถูกจัดเตรียมอย่างเหมาะสมแล้ว การวิเคราะห์จะช่วยดึงข้อมูลเชิงลึก แนวโน้ม และรูปแบบสำคัญออกมาได้ การวิเคราะห์ข้อมูลสามารถดำเนินการได้หลายระดับ ตั้งแต่การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analytics) การวิเคราะห์เชิงพยากรณ์ (Predictive Analytics) ไปจนถึงการวิเคราะห์เชิงสั่งการ (Prescriptive Analytics) ซึ่งช่วยสนับสนุนการตัดสินใจให้แม่นยำและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

04

Data Analysis

Data ROI or Monetization

การสร้างผลตอบแทนจากข้อมูล (Data ROI or Monetization)

ขั้นตอนสุดท้ายของห่วงโซ่คุณค่าของข้อมูล คือ การนำผลการวิเคราะห์ไปใช้ประโยชน์ในเชิงปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นการใช้เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานขององค์กร การพัฒนานโยบายสาธารณะ หรือการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจผ่านการให้บริการข้อมูลหรือจำหน่ายข้อมูล กระบวนการนี้ช่วยให้ข้อมูลสามารถสร้างผลลัพธ์ที่ชัดเจน และสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน

05

การเปิดเผยข้อมูลภาครัฐในด้านการจัดซื้อจัดจ้างได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มความโปร่งใสและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการภาครัฐในหลายประเทศ เช่น สโลวาเกีย สหราชอาณาจักร และเอสโตเนีย ซึ่งแต่ละประเทศได้มีการเผยแพร่ข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างต่อสาธารณะเพื่อให้ประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ สามารถตรวจสอบและติดตามได้

ประเทศสโลวาเกีย ได้เปิดเผยข้อมูลจัดซื้อจัดจ้างในระบบสาธารณสุข โดยระบุผู้จัดซื้อจัดจ้างหน่วยงานที่เข้าร่วมประมูล มูลค่า ผลการประมูล และการแก้ไขสัญญาล่าสุด พร้อมออกแบบให้ข้อมูลดังกล่าวเข้าถึงง่าย (Accessible) ถูกต้องครบถ้วน (Accurate) อยู่ในรูปแบบที่ประมวลผลต่อได้ (Intelligible) และตอบโจทย์ผู้ใช้งาน (Meaningful)

การทำข้อมูลเปิดดังกล่าว ทำให้สามารถตรวจพบการทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างกรณีการจัดเตรียมอาหารให้แก่โรงพยาบาล 4 แห่ง ในราคาที่สูงเกินจริงและผูกสัญญายาวถึง 10 ปี อีกกรณีเป็นการตรวจจับการทุจริตในโครงการก่อสร้าง ที่เกิดจากการเชื่อมโยงข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างบริการฉุกเฉินกับข้อมูลบริษัทก่อสร้างรายใหญ่ของประเทศ จนนำไปสู่การปรับแก้กฎหมายให้เปิดเผยข้อมูลผู้ถือหุ้น (ผู้รับผลประโยชน์) ของบริษัทที่ชนะการประมูล นอกจากลดการทุจริตโดยตรงแล้ว แพลตฟอร์มข้อมูลเปิดดังกล่าวยังส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบรัฐมากขึ้น โดยในปี 2555 มีผู้ใช้งานเพิ่มขึ้นถึง 1 ใน 3 หรือกว่า 50,000 คน/เดือน

สหราชอาณาจักร ระบบบริการสุขภาพแห่งชาติของสหราชอาณาจักร (National Health Services: NHS) ได้จัดทำข้อมูลเปิดให้สาธารณชนสามารถติดตามการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐได้ เช่น หน่วยบริการสุขภาพที่เป็นคู่สัญญาภาครัฐ ทั้งร้านยา หันตกรรม บริการรักษาโรคตา ซึ่งเป็นกลุ่มบริการที่ประชาชนยังต้องร่วมจ่ายในการเข้ารับการรักษา โดยข้อมูลประกอบด้วยที่ตั้งคลินิก จำนวนบุคลากรทางการแพทย์ การเข้าสู่สัญญาปริมาณงานที่ทำได้ และการเบิกจ่ายจริงเป็นรายเดือน ทำให้หน่วยบริการสามารถตรวจสอบ เปรียบเทียบผลงานกับพื้นที่ใกล้เคียง หรือร้องเรียนเมื่อพบความผิดปกติของการใช้ทรัพยากรเทียบกับผลลัพธ์ที่ได้

ประเทศเอสโตเนีย ได้รับการยกย่องทั่วโลกในการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ โดยกำหนดให้เอกชนที่ทำสัญญาซื้อขายหรือรับสัมปทานจากรัฐ ต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับบริษัท ธุรกิจ และบุคคลที่เกี่ยวข้องต่อทางการ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะถูกเผยแพร่บนเว็บไซต์ของรัฐให้ประชาชนเข้าถึงได้อย่างเสรี

ทั้งนี้ หากพิจารณาความจำเป็นในการเพิ่มประสิทธิภาพการเงินการคลังของระบบสุขภาพไทย ประกอบกับบทเรียนความสำเร็จจากต่างประเทศ สะท้อนให้เห็นว่า “ข้อมูลเปิดด้านการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ” นับเป็นโอกาสสำคัญในการเติมเต็มช่องว่างของระบบสุขภาพ โดยช่วยเสริมความโปร่งใส ประสิทธิภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชน บนพื้นฐานข้อมูลที่ตรวจสอบได้และเป็นภาวะวิสัย (Objective)

03 การศึกษาและข้อค้นพบ

03-1 ข้อมูลพื้นฐานด้านการเงินการคลังในระบบสุขภาพไทย

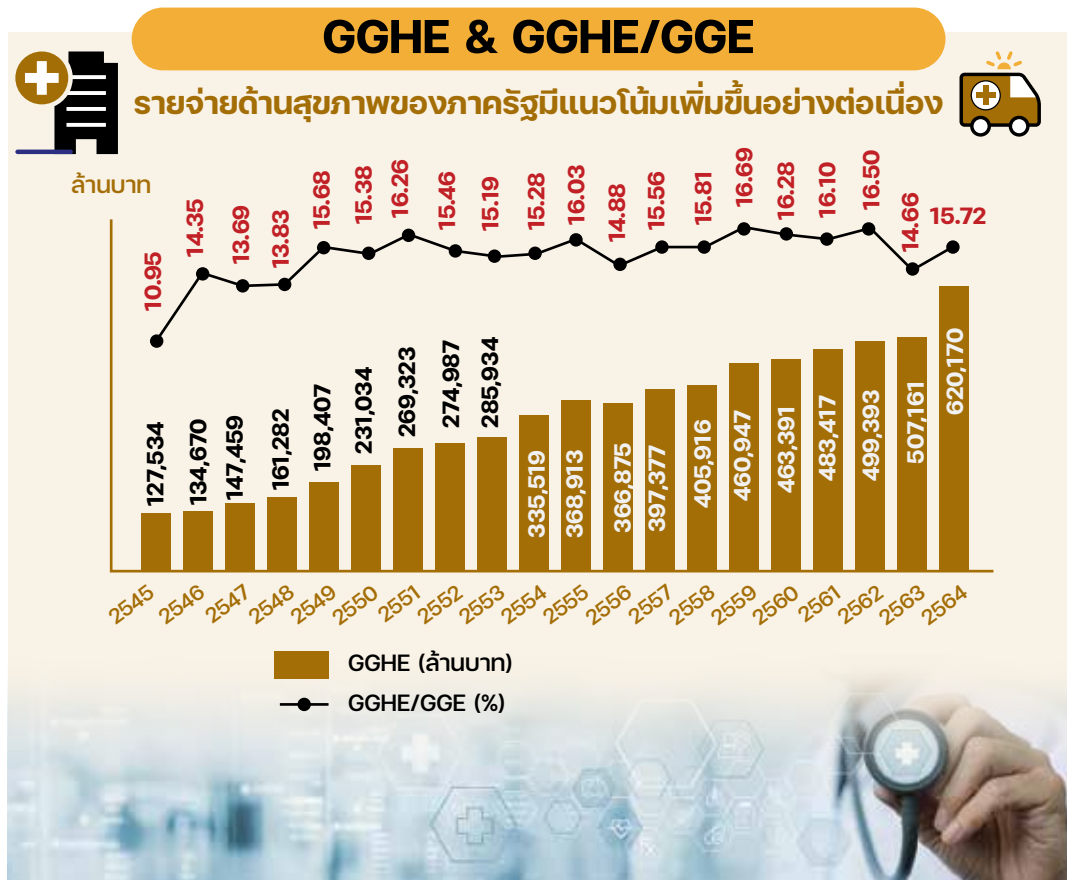
ความยั่งยืนด้านการเงิน (Financial Sustainability) เป็นหัวใจสำคัญของหลักประกันสุขภาพ ทั้งนี้ จากการศึกษาด้านการคลังเพื่อความยั่งยืนของหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าระบุว่า หากประเทศไทยต้องการสร้างความยั่งยืนของระบบสุขภาพ ควรรักษาระดับรายจ่ายด้านสุขภาพไม่เกินร้อยละ 5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และงบประมาณด้านสุขภาพควรอยู่ระหว่างร้อยละ 17-20 ของงบประมาณภาครัฐทั้งหมดก่อนปี 2565

อย่างไรก็ดี ในช่วงการระบาดของโรคโควิด 19 ในปี 2564 ประเทศไทยใช้งบประมาณด้านสุขภาพอยู่ที่ร้อยละ 5.39 ของ GDP หรือคิดเป็นร้อยละ 15.72 ของงบประมาณภาครัฐทั้งหมด ซึ่งมีความเสี่ยงต่อความมั่นคงยั่งยืนของหลักประกันสุขภาพ และในปี 2567 ที่ผ่านมา งบประมาณสำหรับผู้ป่วยในไม่เพียงพอ แม้จะมีการปรับเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าแล้ว ทำให้โรงพยาบาลหลายแห่งออกมาร้องเรียนถึงปัญหาสภาพคล่องทางการเงินและภาวะขาดทุน

รายจ่ายด้านสุขภาพของไทย ความเสี่ยงต่อความยั่งยืน?

ทั้งนี้ หากพิจารณาจากรายจ่ายด้านสุขภาพของรัฐบาล (General Government Health Expenditure: GGHE) ในระยะ 20 ปี ระหว่างปี 2545-2564 พบว่ารายจ่ายด้านสุขภาพของภาครัฐเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จาก 127,534 ล้านบาท ในปี 2545 เพิ่มขึ้นเป็น 620,170 ล้านบาท ในปี 2564 ขณะที่สัดส่วนรายจ่ายด้านสุขภาพของรัฐบาลต่อรายจ่ายภาครัฐทั้งหมด (GGHE/GGE) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 10.95 ในปี 2545 เป็นร้อยละ 15.72 ในปี 2564 สะท้อนให้เห็นถึงค่าใช้จ่ายของภาครัฐในระบบสุขภาพที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเพื่อรองรับความต้องการบริการสุขภาพที่มากขึ้น

ที่มา : National Health Account 2021, IHPP

การทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้าง เป็นหนึ่งในสาเหตุสำคัญที่ทำให้ระบบสุขภาพสูญเสียประสิทธิภาพ ดังที่เคยปรากฏว่าการเรียกรับส่วนต่างของการติดตั้งระบบคอมพิวเตอร์ในโรงพยาบาลแห่งหนึ่งย่านนนทบุรี ซึ่งสูงถึงร้อยละ 35 ของวงเงินจัดซื้อจัดจ้าง หรือว่าการเบิกจ่ายยาจากโรงพยาบาลไปขายในคลินิกเอกชน ที่จังหวัดศรีสะเกษ นอกจากนี้ ยังพบการรับค่านายหน้า (Commission) ในรูปแบบเงินหรือผลประโยชน์ส่วนตัวจากบริษัทฯ เพื่อให้มีการจัดซื้อยาเกินความจำเป็น รวมถึงกระบวนการราชการที่ล่าช้าและเบิกจ่ายไม่ทันเวลา ส่งผลให้ภาครัฐต้องจัดซื้อยาในราคาสูงกว่าท้องตลาด

03-2

ปัญหาโรคไตเรื้อรังและภาระค่าใช้จ่าย

ปัญหาโรคไตเรื้อรัง (Chronic Kidney Disease: CKD) เป็นปัญหาสาธารณสุขที่ทุกประเทศเผชิญและปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น โดยในปี 2564 มีรายงานผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังระยะที่ 1-5 จากโรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขรวม 1,007,251 ราย ส่งผลให้ภาครัฐต้องแบกรับภาระบริการและค่าใช้จ่ายในการรักษาจำนวนมาก (กรมควบคุมโรค, 2565)

ขณะที่ข้อมูลจากกรมการแพทย์ในปี 2561 พบว่า คนไทยป่วยด้วยโรคไตเรื้อรังประมาณ 8 ล้านคน และมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องร้อยละ 15-20 ต่อปี แต่มีผู้ป่วยเพียงร้อยละ 1.9 ที่รู้ตัวว่าป่วยเป็นโรคไตแล้ว ปัญหานี้ไม่เพียงบั่นทอนคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยและญาติ แต่ยังส่งผลให้รัฐบาลต้องใช้ทรัพยากรบุคคลและเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาปีละกว่า 20,000 ล้านบาท (กรมการแพทย์, 2561) นอกจากนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ให้ข้อมูลว่ามีผู้ป่วยโรคไตในประเทศไทยที่เข้าสู่การบำบัดทดแทนไตแล้วประมาณ 150,000 คน โดยเป็นผู้ป่วยรายใหม่ที่ต้องเข้าสู่การบำบัดทดแทนไต ปีละ 20,000 คน ซึ่งถือเป็นตัวเลขที่ค่อนข้างสูงมาก (สปสช., 2566)

รัฐบาลที่ผ่านมาได้กำหนดให้การดูแลผู้ป่วยไตเรื้อรังเป็นนโยบายสำคัญในการพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (รายงานผลการดำเนินงานของรัฐบาล, 2559) โดย**ในด้านข้อเสนอเชิงนโยบาย** “เครือข่ายผู้ป่วยไต” ได้เสนอให้สำนักงานประกันสังคมรวมกองทุนสุขภาพ เพิ่มสิทธิประโยชน์ และกำกับดูแลคุณภาพหน่วยบริการ (The Coverage, 2566) ส่วน “พรรคภูมิใจไทย” ได้กำหนดนโยบายด้านโรคไตไว้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายสาธารณสุข เช่น ลดค่าใช้จ่ายให้ผู้ป่วยโรคไต คนละ 12,000 บาทต่อเดือน และจัดตั้งศูนย์ฟอกไตฟรีทุกอำเภอ เป็นต้น

จากประกาศ สปสช. เรื่องการจ่ายค่าใช้จ่ายเพื่อบริการสาธารณสุข กรณีบริการผู้ป่วยโรคไตวายเรื้อรัง พ.ศ. 2566 กำหนดรูปแบบการบำบัดรักษาไว้ 4 กรณี ได้แก่ 1. การผ่าตัดปลูกถ่ายไต 2. การล้างไตผ่านทางช่องท้องต่อเนื่อง (CAPD) 3. การล้างไตผ่านทางช่องท้องด้วยเครื่องอัตโนมัติ (APD) และ 4. การฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม (สปสช., 2566)

ในด้านงบประมาณ พบว่าข้อเสนองบประมาณในส่วนของกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติปีงบประมาณ 2567 ในส่วนของค่าบริการผู้ป่วยโรคไตวายเรื้อรัง มีมูลค่ากว่า 12,953 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2566 กว่า 3,001 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 30.2 และยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

03-3

บทวิเคราะห์

การเปิดเผยข้อมูลภาครัฐช่วยให้การบริหารประเทศมีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาล โดยส่งเสริมความโปร่งใสในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการและการใช้จ่ายงบประมาณ นอกจากนี้ ยังเอื้อต่อการค้าการลงทุน และการสร้างคุณค่าทางสังคม รวมถึงกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่เปิดเผยต้องมาจากแหล่งที่น่าเชื่อถือและสามารถนำไปประมวลผลได้อย่างถูกต้อง การใช้ Data Value Chain Framework จะช่วยให้เห็นช่องว่างของข้อมูลในแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่การได้มาของข้อมูล คุณภาพและประสิทธิภาพของข้อมูล การนำไปใช้ และผลกระทบต่อภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้ผู้บริหารสามารถกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล ปรับปรุงกระบวนการ หรือแก้ไขกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องได้อย่างเหมาะสม

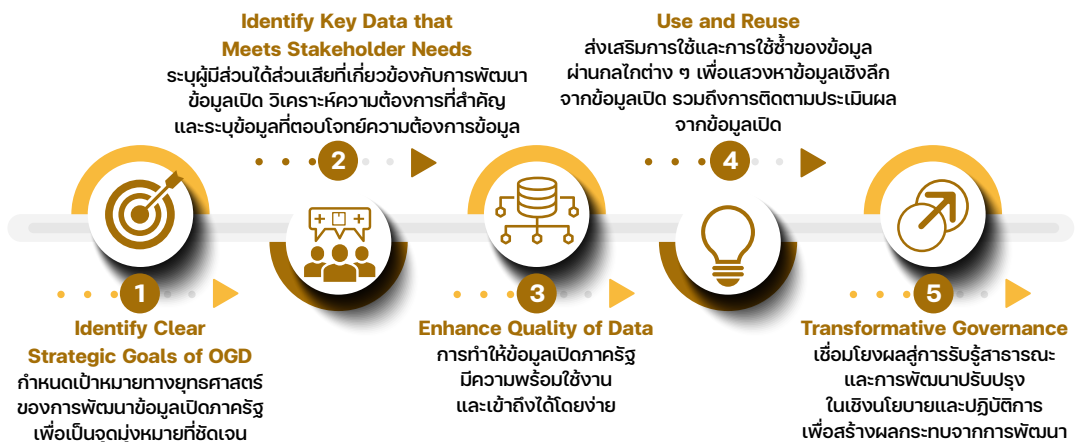

04 แนวทางการดำเนินงาน/ข้อเสนอแนะ

เครือข่าย RoLD Xcelerate กลุ่ม O เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาข้อมูลเปิดภาครัฐว่าเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการส่งเสริมความโปร่งใสของรัฐบาลและเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการแก่ประชาชน จึงได้จัดทำข้อเสนอการพัฒนาข้อมูลเปิดภาครัฐด้วยแนวคิด Open Government Data Framework โดยแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ข้อเสนอการพัฒนาด้วยแนวคิด Open Government Data Framework

ที่มา : คณะผู้ศึกษา เครือข่าย RoLD Xcelerate กลุ่ม O

ขั้นตอนที่ 1 : กำหนดเป้าหมายทางยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาข้อมูลเปิดภาครัฐ

การกำหนดเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ของข้อมูลเปิดภาครัฐให้ชัดเจน (Identify Clear Strategic Goals of OGD) นั้น หน่วยงานสามารถกำหนดได้ทั้งแบบรายเป้าหมายหรือหลายเป้าหมายพร้อมกัน ดังนี้

Step 1: Identify Clear Strategic Goals of OGD

การเพิ่มความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน

เปิดเผยข้อมูลภาครัฐให้ประชาชนและภาคประชาสังคม เข้าถึงและสามารถตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐ ได้อย่างไม่มีข้อจำกัด

การเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน และการให้บริการภาครัฐ

ให้ความสำคัญกับการบริหารทรัพยากรและงบประมาณ ที่มีประสิทธิภาพ การดำเนินงาน และการให้บริการ ประชาชน

การสร้างการมีส่วนร่วม ของประชาชนและภาคประชาสังคม

ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ตั้งแต่การให้ข้อมูล การปรึกษาหารือ การเสริมอำนาจ ให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีบทบาทในการตัดสินใจ โดยเฉพาะในประเด็นที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่

การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ/สังคม

เพิ่มโอกาสในการเติบโตและขีดความสามารถ ในการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจของภาครัฐ ลดการผูกขาดของผู้ให้บริการกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

การส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดี ให้กับการดำเนินงานภาครัฐ

เสริมสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจจากประชาชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนว่า รัฐให้ความสำคัญ กับการบริหารงานภาครัฐด้วยความโปร่งใสและถูกต้อง ตามหลักธรรมาภิบาล

ขั้นตอนที่ 2 : กำหนดข้อมูลเปิดภาครัฐที่ตอบโจทย์ความต้องการ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

การกำหนดข้อมูลเปิดภาครัฐที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Identify Key Data that Meets Stakeholder Needs) เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้งานข้อมูลให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ซึ่งอาจทำได้โดยกระบวนการสำรวจ (Survey) และการดำเนินการในเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก (Interview) การประชุมกลุ่ม (Focus Group) หรือการสังเกตพฤติกรรม (Observation) ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง

Step 2: Identify Key Data that Meets Stakeholder Needs

การระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ช่วยให้เข้าใจผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้อย่างครอบคลุม เพื่อให้ข้อมูลตอบโจทย์ความต้องการและถูกนำไปใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอาจเป็นองค์กร กลุ่มบุคคล หรือบุคคลทั่วไปก็ได้

01

การวิเคราะห์ความต้องการ

ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ความต้องการของแต่ละกลุ่มอาจเกิดจากประเด็นปัญหา ความสนใจ หรือเชื่อมโยงกับเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ เช่น การเพิ่มความโปร่งใส ยกระดับบริการภาครัฐ หรือส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นต้น

02

การระบุข้อมูลที่ตอบโจทย์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

การกำหนดชุดข้อมูลที่มีความต้องการสูง พร้อมรายละเอียดสำคัญและผู้รับผิดชอบ จะช่วยจัดลำดับความสำคัญของชุดข้อมูลที่น่าไปสู่การพัฒนาระบบสารสนเทศและสร้างนวัตกรรมเพื่อสังคมที่ดีขึ้น

03

ขั้นตอนที่ 3 : เพิ่มคุณภาพข้อมูลเปิด

การทำให้ข้อมูลเปิดภาครัฐมีคุณภาพ (Enhance Quality of Data) คือ การทำให้ข้อมูลพร้อมใช้งาน เปิดเผยเข้าถึงได้ง่าย และสามารถใช้งานได้โดยไม่มีต้นทุนในการใช้งาน

Step 3: Enhance Quality of Data

ความพร้อมใช้งาน (Available)

ทำให้ข้อมูลเปิดอยู่ในรูปแบบที่คอมพิวเตอร์อ่านได้ (Machine-readable Formats) มีความครบถ้วนสมบูรณ์ การรวมกลุ่มข้อมูล (Bulk) และสามารถใช้งานได้ โดยไม่มีค่าใช้จ่าย

การเปิดเผย (Discoverable)

เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตในรูปแบบที่เข้าถึงและสืบค้นได้ง่าย โดยรวมศูนย์ข้อมูลไว้ ณ จุดเดียว และอนุญาตให้เข้าถึงชุดข้อมูลโดยตรงผ่านการดาวน์โหลด หรือเชื่อมต่อผ่าน API

ขั้นตอนที่ 4 : การใช้และนำข้อมูลกลับมาใช้ใหม่

การใช้และนำข้อมูลกลับมาใช้ใหม่ (Use and Reuse) จะช่วยเพิ่มคุณค่าให้ข้อมูล เปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่าง ๆ นำไปต่อยอด และส่งเสริมนวัตกรรมผ่านความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนความรู้

Step 4: Use and Reuse

สร้างแรงจูงใจ

ให้ภาคเอกชน Think Tank หรือภาคการศึกษา นำข้อมูลไปใช้ประโยชน์

สร้างสภาหรือเวทีประชุม

เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกัน

ติดตามและประเมินผล

ข้อมูลเปิดภาครัฐ

ขั้นตอนที่ 5 : การปฏิรูปธรรมาภิบาล

การปฏิรูปธรรมาภิบาล (Transformative Governance) ต้องอาศัยการสื่อสารสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ เพื่อใช้ประโยชน์จากข้อมูลและเชื่อมโยงสู่การพัฒนานโยบายและการปรับปรุงกฎหมายที่ตอบสนองต่อสังคม

Step 5: Transformative Governance

สื่อสารสาธารณะ
เพื่อใช้ประโยชน์
จากข้อมูล

01

เชื่อมโยงสู่การจัดทำ
ข้อเสนอเชิงนโยบาย
และการปรับปรุงแก้ไข
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

02

บรรณานุกรม

Brandusescu, A., Iglesias, C., Robinson, K., Alonso, J. M., Fagan, C., Jellema, A., & Mann, D. (2018). Crowley, J., York, D., Soden, R., & Deparday, V. (2014). Open Data for resilience initiative field guide. World Bank Publications.

ESCAP, (2020). Open government data policies and practices in the Republic of Korea. United Nations.

ESCAP, U. (2023). Open data policy framework and cases in the digital economy. United Nations.

Kar, S. (2023). Data for Better Lives: World Development Report 2021 by World Bank Group. Journal of Data Science, Informetrics, and Citation Studies, 2(2), 136-139.

National Institute of Standards and Technology (NIST). (n.d.). Open data program. U.S. Department of Commerce. Retrieved [date], from <https://www.nist.gov/spo/open-data-program>

OECD. (2018). Open government data report: Enhancing policy maturity for sustainable impact. OECD digital government studies.

OECD (2023), “2023 OECD Open, Useful and Re-usable data (OURdata) Index: Results and key findings”, OECD Public Governance Policy Papers, No. 43, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/a37f51c3-en>.

Open data barometer: Global report.

Ubaldi, B. (2013). Open government data: Towards empirical analysis of open government data initiatives.

รายชื่อ คณะทำงาน

GROUP **O**
OBJECTIVITY

1. กมลนันท์ เจียรนวนนท์ โสภณพนิช
2. พ.ต.อ. ก้องกฤษฎา กิตติธิระพงษ์
3. กุลเวช เจนวัฒนวิทย์
4. คมกฤษ พิพัฒน์ภานุกุล
5. จิตสุภา วัชรพล
6. ดร.จุฬา สุขมานพ
7. ชรินทร์ วีรธิตยางกูร
8. รศ. นพ.เชิดชัย นพมณีจำรัสเลิศ
9. ณพวงศ์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา
10. ดร.ณัฏฐา โกมลวาทิน
11. อนุรักษ์ เนี่ยวกุล
12. ดนุตา จิวจินดา
13. พ.ท. ธนศักดิ์ ถัมภ์บรรทุ
14. นวรัตน์ นาควิจิตร
15. นารถ จันทวงศ์
16. ปณตพร ชโลธร
17. ภัทริรา เอื้อชูเกียรติ
18. มัชฌิมา ปริสุทธี
19. ดร.มานะ นิมิตรมงคล
20. รัฐพล ภักดีภูมิ
21. วรพงษ์ สุธานนท์
22. พ.ต.ท. วรณพงษ์ คชรักษ์
23. สิตามนินท์ สุตมาวัฒน์กุล
24. สุภอรรถ ไบสุวรรณ
25. อธิชน เจริญไชยเนาว์

GROUP

LEGITIMACY

แพลตฟอร์ม

“SOOVOICE”

พื้นที่ให้คุณส่งเสียงเพื่อความเป็นธรรม

01

ความสำคัญและที่มาของโครงการ

01-1

ประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม ที่ถดถอยลงในสังคมไทย

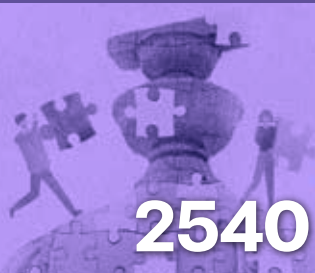
รัฐธรรมนูญปี 2540 ถือเป็นความก้าวหน้าสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย เนื่องจากเน้นส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายและตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิยื่นเสนอร่างกฎหมาย และมีการจัดตั้งองค์กรอิสระ เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (สำนักงาน ป.ป.ช.) อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดด้านกลไกการป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อน ทำให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองและการแทรกแซงองค์กรอิสระในเวลาต่อมา

หลังรัฐประหารปี 2549 การมีส่วนร่วมของประชาชนถูกลดทอนลงอย่างชัดเจน รัฐธรรมนูญปี 2550 ถูกวิจารณ์ว่าให้ความสำคัญกับความมั่นคงของรัฐมากกว่าส่งเสริมสิทธิของประชาชน ส่งผลให้ความขัดแย้งทางการเมืองทวีความรุนแรง และนำไปสู่รัฐประหารอีกครั้งในปี 2557

รัฐธรรมนูญปี 2560 ยิ่งเพิ่มกลไกควบคุมอำนาจของประชาชนมากขึ้น เช่น การแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาและข้อจำกัดที่ซับซ้อนในการเสนอกฎหมายโดยประชาชน ซึ่งสะท้อนถึงการถอยหลังของกระบวนการมีส่วนร่วมในประเทศไทย

สองทศวรรษแห่งความถดถอยของประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของไทย

รัฐธรรมนูญปี 2540
ได้ชื่อว่ารัฐธรรมนูญ
ฉบับประชาชน

2540

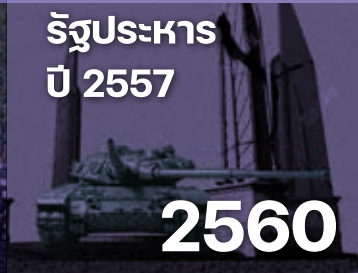
รัฐธรรมนูญปี 2550
ถูกมองว่าให้ความสำคัญ
กับความมั่นคงของรัฐ
มากกว่าสิทธิประชาชน

รัฐประหาร
ปี 2549

2550

รัฐธรรมนูญปี 2560
เพิ่มกลไกควบคุมอำนาจ
ของประชาชนเข้มข้นยิ่งขึ้น

รัฐประหาร
ปี 2557

2560

01-2

ความจำเป็นในการพัฒนาอนาคต ของการมีส่วนร่วมในประเทศไทย

เครือข่าย RoLD Xcelerate กลุ่ม L ตระหนักว่าการพัฒนาอนาคตของการมีส่วนร่วมในประเทศไทย จำเป็นต้องปรับปรุงกลไกการเข้าถึงข้อมูลและการเสนอร่างกฎหมายของประชาชน ขณะเดียวกัน ควรยกระดับความโปร่งใสของกระบวนการทำงานภาครัฐผ่านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยในสังคมไทยอย่างเป็นระบบ

จากโจทย์ที่ว่า **“เราจะทำอย่างไรให้ประชาชนรู้สึกอยากมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การทำงาน และการติดตามตรวจสอบภาครัฐ เพื่อผลักดันให้เกิดความรับผิดชอบของภาครัฐ?”** ได้นำมาสู่โครงการศึกษาออกแบบและพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัล เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน ลดต้นทุนการเข้าร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบาย ส่งเสริมความรู้ด้านกฎหมาย พร้อมเปิดโอกาสให้ประชาชนเสนอความคิดเห็นและติดตามกระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

02 การทบทวนวรรณกรรม

02-1

นิยามและความหมาย “การมีส่วนร่วมของประชาชน”

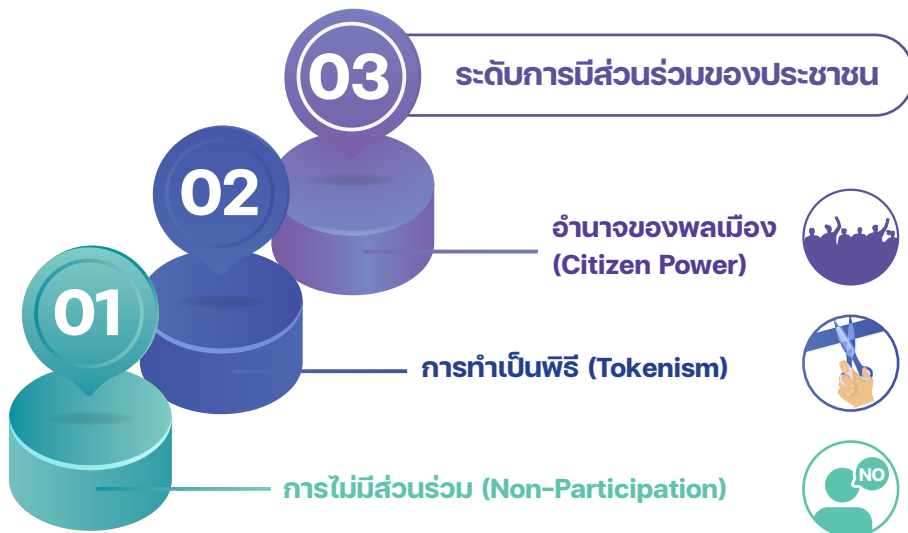
การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองและการกำหนดนโยบายในระบบประชาธิปไตย โดยเน้นให้ประชาชนมีบทบาทตัดสินใจในเรื่องที่ส่งผลต่อชีวิตและชุมชนของตนเอง แนวคิดนี้สะท้อนหลักการสำคัญว่า ระบบประชาธิปไตยจะเจริญรุ่งเรืองได้ก็ต่อเมื่อประชาชนมีสิทธิในการแสดงความต้องการ กำหนดทิศทางนโยบาย ตรวจสอบและเรียกร้องความรับผิดชอบจากรัฐบาลได้ (Bobbio, 2019; Geczi, 2007; S. Quick & M. Bryson, 2022)

เมื่อเวลาผ่านไป ขอบเขตของการมีส่วนร่วมของประชาชนได้พัฒนาขึ้นจากเดิมที่เป็นเพียงการให้ข้อเสนอแนะ กลายเป็นกระบวนการที่เน้นการมีส่วนร่วมเชิงลึกและสร้างสรรค์ ซึ่งประชาชนมีบทบาทร่วมในการคิด วิเคราะห์และแก้ไขปัญหาทางนโยบายอย่างแท้จริง การทำความเข้าใจถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมนี้ จำเป็นต้องอาศัยความโปร่งใสในการปกครองและการเสริมสร้างหลักนิติธรรมอย่างมั่นคง (Krueger et al., 2001; Nabatchi et al., 2015)

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถอธิบายได้ว่าเป็นกระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มต่าง ๆ เข้ามามีอิทธิพลในการออกแบบ การตัดสินใจ หรือการกำหนดนโยบายสาธารณะ หนึ่งในงานศึกษาที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางคือแนวคิดของ Sherry R. Arnstein (Arnstein, 1969) ซึ่งได้นำเสนอ “บันไดแห่งการมีส่วนร่วมของประชาชน” เพื่ออธิบายระดับของการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันออกไป

ระดับแรก คือ **“การไม่มีส่วนร่วม”** หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนแทบไม่มีบทบาทใด ๆ เลย เช่น การที่ภาครัฐไม่ให้ความรู้ ไม่แจ้งข้อมูล หรือไม่ให้แม้แต่ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการของรัฐ

ระดับที่สอง คือ **“การทำเป็นพิธี”** มักปรากฏในรูปแบบของกิจกรรมสร้างภาพลักษณ์ แต่ไม่เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เช่น การจัดกิจกรรมสื่อสารทางเดียว หรือขาดการนำเสนอจากภาคประชาชนตั้งแต่ต้น

ระดับสูงสุด คือ **“อำนาจของพลเมือง”** หมายถึงการที่ประชาชนสามารถมีบทบาทอย่างแท้จริงในฐานะหุ้นส่วนของภาครัฐ ตั้งแต่การคิด วิเคราะห์ ร่วมออกแบบนโยบาย ไปจนถึงการมีอำนาจตัดสินใจ และดำเนินการตามนโยบายด้วยตนเอง

จากแนวคิดนี้ สะท้อนให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ใช่เพียงแค่ “มี” หรือ “ไม่มี” แต่ยังมิระดับและความลึกซึ้งที่ต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพและความชอบธรรมในการดำเนินนโยบาย ยิ่งในบริบทปัจจุบัน เห็นได้ชัดว่ารัฐไม่สามารถขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากปราศจากการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างจริงจัง

02-2

ทำไมการบริหารงานภาครัฐ ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน?

งานศึกษาหลายชิ้นระบุตรงกันว่า การเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและออกแบบกฎหมาย เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย และส่งเสริมความโปร่งใสในการทำงานของรัฐ เพราะเมื่อประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นหรือร่วมถกเถียงประเด็นสาธารณะได้อย่างเปิดเผย การบริหารงานของรัฐ ย่อมสะท้อนความเป็นตัวแทนของประชาชนได้อย่างแท้จริง อีกทั้งยังเสริมสร้างจิตสำนึกหน้าที่พลเมือง และเพิ่มความชอบธรรมในการดำเนินนโยบายของรัฐ (Al-Kodmany, 2000; Bishop & Davis, 2002; Thomas C. Beierle, 2010)

การมีส่วนร่วมอย่างจริงจังยังมีส่วนสำคัญต่อการยอมรับนโยบายและการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เนื่องจากช่วยผสานความรู้เชิงเทคนิคของรัฐเข้ากับองค์ความรู้และความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ทำให้นโยบายมีความสอดคล้องกับบริบทชุมชน ตัวอย่างที่ชัดเจนคือการวางแผนเมืองแบบมีส่วนร่วม ซึ่งช่วยออกแบบโครงสร้างพื้นฐานให้ตอบสนองต่อความต้องการท้องถิ่นได้ดีกว่านโยบายที่กำหนดจากส่วนกลาง (Lane, 2005; Newman et al., 2004)

งานวิจัยบางส่วนยังชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมอย่างครอบคลุมเปิดโอกาสให้กลุ่มเปราะบางหรือกลุ่มชายขอบ ได้มีเสียงในการกำหนดทิศทางนโยบาย ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม และช่วยป้องกันการออกแบบนโยบายที่เอื้อประโยชน์เฉพาะกลุ่ม อันจะนำไปสู่การสร้างนโยบายที่มีคุณภาพและเป็นธรรม (Cohen, 2009; Lupien, 2018; Marko, 2009; Williamson & Scicchitano, 2015)

งานวิจัยอีกจำนวนมากชี้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกแบบนโยบายและกฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความไว้วางใจระหว่างประชาชนกับรัฐ ช่วยเชื่อมช่องว่างระหว่างประชาชนกับหน่วยงานรัฐ ส่งเสริมความเข้าใจและความรับผิดชอบร่วมกัน เมื่อประชาชนเห็นว่าความคิดเห็นของตนได้รับการสะท้อนในนโยบาย ความไว้วางใจต่อสถาบันต่าง ๆ จะเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นรากฐานของเสถียรภาพทางสังคมและความร่วมมือในทุกกระดับ ในทางตรงกันข้าม หากขาดการมีส่วนร่วม มักนำไปสู่ความรู้สึกถูกทอดทิ้งและไม่ไว้วางใจ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารของรัฐ (Newman et al., 2004; Thomas C. Beierle, 2010)

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมยังสามารถเป็นเครื่องมือในการป้องกันและแก้ไขข้อขัดแย้ง โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากร การเปิดพื้นที่ให้มีการสนทนาและสร้างฉันทามติร่วมกัน ช่วยลดความตึงเครียด และส่งเสริมความร่วมมือได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Chess & Purcell, 1999; Li et al., 2012)

กล่าวโดยสรุป กระบวนการมีส่วนร่วมกับภาครัฐมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสังคมประชาธิปไตย โดยช่วยให้รัฐเข้าใจความต้องการที่แท้จริงของประชาชน และสามารถดำเนินการได้ในทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการนิติบัญญัติซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตประจำวันของประชาชน

02-3

กลไกการรับข้อเสนอแนะ

“กลไกการรับข้อเสนอแนะ” หรือ “Feedback Mechanism” คือระบบที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้รับจากโปรแกรมหรือบริการต่าง ๆ โดยเป็นช่องทางสื่อสารสองทางระหว่างผู้ให้บริการหรือผู้ออกแบบโปรแกรมกับผู้ให้บริการในชุมชนเป้าหมาย

ระบบนี้ช่วยรับฟัง วิเคราะห์ ตอบสนอง และดำเนินการตามข้อเสนอแนะจากชุมชน ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของคำถาม ความคิดเห็น ข้อสังเกต ความเชื่อ การรับรู้ ข้อกังวล ข้อร้องเรียน หรือคำขอบคุณ เป็นกลไกที่ช่วยให้องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนมีความรับผิดชอบต่อชุมชนมากขึ้น และนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพของการทำงานในระยะยาว

กลไกการรับข้อเสนอแนะประกอบด้วยเครื่องมือและกระบวนการที่สนับสนุนวงจรการจัดการข้อเสนอแนะอย่างครบถ้วน ตั้งแต่การเปิดช่องทางรับข้อเสนอแนะ การจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล การแบ่งปันข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการดำเนินการตามข้อเสนอแนะ พร้อมทั้งแจ้งผลกลับคืนให้กับชุมชน (IFRC Feedback Kit, 2022)

02-4

การมีส่วนร่วมของประชาชนกับกระบวนการนิติบัญญัติ

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความชอบธรรมให้กับกระบวนการนิติบัญญัติ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการร่าง การบังคับใช้ ไปจนถึงการประเมินกฎหมาย ทำให้กฎหมายได้รับการพัฒนาผ่านกระบวนการที่ครอบคลุมและเป็นที่ยอมรับ (Barnes et al., 2003; Nabatchi et al., 2015; Thomas C. Beierle, 2010)

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมยังเป็นแรงผลักดันสำคัญของหลักความโปร่งใสและความรับผิดชอบ กระบวนการอย่างการปรึกษาหารือสาธารณะ การไต่สวนแบบเปิดเผย และการตั้งคณะกรรมการกำกับดูแลโดยพลเมือง ช่วยให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐ เพื่อให้แน่ใจว่าเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ภายใต้กรอบของกฎหมาย และคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ (Chu et al., 2022; S. Kim & Lee, 2019)

ยิ่งไปกว่านั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนยังช่วยให้ระบบกฎหมายมีความครอบคลุมและเข้าถึงได้ เสียที่หลากหลายทำให้แน่ใจว่ากฎหมายและบริการทางกฎหมายได้รับการออกแบบมาเพื่อตอบสนองความต้องการของทุกกลุ่มในสังคม โดยไม่มีกลุ่มใดถูกทอดทิ้งไว้ข้างหลัง (Lupien, 2018) อีกทั้งยังทำหน้าที่เป็นกลไกป้องกันแนวโน้มอำนาจนิยม เพราะมีพื้นที่ให้ประชาชนสามารถตั้งคำถามและท้าทายการใช้อำนาจและออกกฎหมายอย่างไม่เหมาะสม เพื่อสร้างไว้ซึ่งหลักนิติธรรมในสังคม (Nabatchi et al., 2015; Thomas C. Beierle, 2010)

การมีส่วนร่วมของประชาชนกับกระบวนการนิติบัญญัติ

เสริมความชอบธรรม
โปร่งใส ป้องกันอำนาจนิยม

ตรวจสอบ
การใช้อำนาจของรัฐ
ผลักดันความรับผิดชอบ
ของเจ้าหน้าที่

ออกแบบกฎหมาย
เพื่อคนทุกกลุ่ม
ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

เปิดพื้นที่ให้ตั้งคำถาม
และท้าทายอำนาจ
ป้องกันอำนาจนิยม
รักษาหลักนิติธรรม

งานศึกษาชุดหลังชื่อว่า “กียอดินกฎหมาย” หรือกระบวนการทบทวนและปรับปรุงกฎหมายจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นเมื่อเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วม การรับฟังความคิดเห็นจากองค์กรนอกภาครัฐและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียช่วยเพิ่มความโปร่งใสและทำให้กฎหมายสอดคล้องกับความเป็นจริงมากขึ้น

หนึ่งในตัวอย่างสำคัญคือ “เกาหลีใต้” ซึ่งถือเป็นต้นแบบของการทำกียอดินกฎหมาย โดยได้มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนระหว่างหน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน และประชาชน เพื่อพิจารณากฎหมายที่เป็นภาระต่อการดำเนินธุรกิจ พร้อมทั้งปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของทุกฝ่าย ส่งผลให้เกิดความไว้วางใจและความชอบธรรมในการปฏิรูป (Choi et al., 2014; Choi & Kim, 2017; J. Kim & Chae, 2017)

ในทำนองเดียวกัน ประเทศเวียดนามได้ดำเนินโครงการ “Project 30” ซึ่งเป็นการปฏิรูประบบการบริหาร โดยตรวจสอบขั้นตอนทางราชการกว่า 5,000 ขั้นตอน เพื่อกำจัดกฎระเบียบที่ล้าสมัยและไม่จำเป็น รัฐบาลเวียดนามได้ร่วมมือกับภาคเอกชนและประชาชนอย่างใกล้ชิด ส่งผลให้สามารถระบุปัญหาที่ขัดขวางการเติบโตของภาคเอกชน รวมถึงช่องโหว่ที่อาจนำไปสู่การทุจริตได้อย่างครอบคลุมและรวดเร็ว (Blackburn, 2016; Schwarz, 2010)

บทเรียนจากเกาหลีใต้และเวียดนามสะท้อนให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีบทบาทสำคัญในการทบทวนและปรับปรุงกฎหมายให้มีประสิทธิภาพ ตอบสนองต่อความต้องการของภาคธุรกิจและประชาชน และช่วยให้รัฐเข้าแก้ปัญหาจากมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างแท้จริง

02-5

กระบวนการมีส่วนร่วมของประเทศไทย

ประเทศไทยกำหนดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลายรูปแบบ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้รับรองสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้อย่างชัดเจน

สิทธิเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาททั้งในการบริหารประเทศ การตรวจสอบและถ่วงดุลการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และผลประโยชน์ของประชาชนทุกคน

ในส่วนของสิทธิเข้าชื่อเสนอกฎหมายนั้น รัฐธรรมนูญระบุไว้ว่าต้องมีประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 10,000 คน และชื่อเสนอจะต้องอยู่ในกรอบของหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หรือหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ

แม้รัฐธรรมนูญจะรับรองสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะในการทำงานร่วมกับภาครัฐ ยังมีข้อจำกัดและเป็นไปได้ยาก ตลอดช่วงหลายปีที่ผ่านมา ภาคประชาชนในประเทศไทยจึงได้ขับเคลื่อนบทบาทของตนเองมากขึ้น ทั้งในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง การตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับการทุจริต รวมถึงการใช้ช่องทางใหม่ ๆ ผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อสะท้อนเสียงและข้อเรียกร้องของประชาชนไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ความเคลื่อนไหวเหล่านี้ถือเป็นนวัตกรรมใหม่ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ช่วยกระตุ้นและกดดันให้รัฐบาลตระหนักถึงบทบาทของประชาชนในกระบวนการประชาธิปไตย ท่ามกลางข้อจำกัดของระบบที่นิยามการมีส่วนร่วมไว้แคบ และยังเผชิญกับปัญหาด้านการไม่เปิดเผยข้อมูลและความไม่โปร่งใส ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดข้อสงสัยต่อการทำงานของภาครัฐมาอย่างต่อเนื่อง

เครดิตภาพ : สำนักข่าวอินโฟเควสท์ (22 กันยายน 2563)

นวัตกรรมใหม่ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) เป็นหนึ่งในนวัตกรรมด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริตในประเทศไทย โดยเริ่มต้นจากการรวมตัวของภาคเอกชนก่อนขยายความร่วมมือไปยังภาคส่วนอื่น ๆ รวมถึงหน่วยงานภาครัฐ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการต่อต้านคอร์รัปชันในเชิงรุก

ในระยะแรก องค์กรนี้เพียงส่งเบาะแสให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ปัจจุบันได้พัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ชื่อว่า “ACT Ai” ซึ่งเป็นเครื่องมือสำหรับสังเกตและตรวจสอบความผิดปกติในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ส่งผลให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้เข้มข้นมากขึ้น

อีกหนึ่งบทบาทสำคัญขององค์กรนี้คือ การมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำ “ข้อตกลงคุณธรรม (Integrity Pact)” ซึ่งเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมเข้าไปให้ความเห็นและร่วมตรวจสอบโครงการจัดซื้อจัดจ้างขนาดใหญ่ของภาครัฐ นอกจากนี้ ยังทำงานร่วมกับ ป.ป.ช. ในการผลักดันมาตรการป้องกันและปราบปรามการทุจริตอย่างต่อเนื่อง

แพลตฟอร์มออนไลน์อย่าง **“หมาเฝ้าบ้าน”** และ **“ต้องแฉ”** เป็นอีกนวัตกรรมด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่เกิดจากการทำงานของภาคประชาสังคมในการตรวจสอบและเปิดโปงความไม่โปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐ แพลตฟอร์มเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นช่องทางกลางสำหรับประชาชนในการแจ้งเบาะแสหรือร้องเรียนกรณีที่พบเห็นการทุจริต รวมทั้งช่วยคัดกรองและทำงานต่อด้านการทุจริตในเชิงรุกมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่สังคมมีความไม่ไว้วางใจต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการต่อต้านคอร์รัปชันของประเทศ

นอกจากนี้ จากการรวบรวมกลไกสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านระบบดิจิทัล พบว่าปัจจุบันมีหลากหลายแพลตฟอร์มที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลและบริการภาครัฐ รวมถึงมีส่วนร่วมในการผลักดันนโยบายต่าง ๆ ตัวอย่างแพลตฟอร์มที่สำคัญ ได้แก่

1

data.go.th

ศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ (data.go.th) เป็นแหล่งรวมข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐที่เปิดเผยแพร่ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงและนำไปใช้ประโยชน์ได้ ช่วยส่งเสริมความโปร่งใสและเปิดโอกาสให้สังคมสามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้

2

แอปพลิเคชัน “ทางรัฐ” (Citizen Portal) เป็นช่องทางกลางที่รวมบริการต่าง ๆ ของภาครัฐไว้ในที่เดียว เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและบริการได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

3

ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกลางภาครัฐ (Government Data Exchange: GDX) แพลตฟอร์มนี้มีบทบาทในการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานรัฐ ลดความซ้ำซ้อนในการให้บริการ และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของรัฐ

4

ศูนย์กลางบริการภาครัฐเพื่อภาคธุรกิจ (Biz Portal) เป็นแพลตฟอร์มที่รวบรวมข้อมูลและบริการสำหรับภาคธุรกิจ ช่วยลดขั้นตอนที่ซับซ้อนและอำนวยความสะดวกในการดำเนินธุรกิจ

5

Change.org เป็นอีกหนึ่งนวัตกรรมจากภาคประชาสังคมที่เปิดพื้นที่ให้ประชาชนสามารถสร้างและลงนามในคำร้องเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงในประเด็นต่าง ๆ ทั้งด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และสิทธิมนุษยชน แพลตฟอร์มนี้เน้นการระดมความคิดเห็นจากประชาชนเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย โดยเฉพาะในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อทางการเมือง

6

WeVis แพลตฟอร์มนี้เน้นส่งเสริมความโปร่งใสทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานของรัฐสภา การลงคะแนนเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการวิเคราะห์นโยบายในรูปแบบที่เข้าใจง่าย

แม้จะมีเครื่องมือและแพลตฟอร์มต่าง ๆ แต่โดยรวมแล้วประเทศไทยยังมีพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจำกัด โดยเฉพาะในกระบวนการนิติบัญญัติ ซึ่งส่วนใหญ่ยังเป็นการมีส่วนร่วมทางอ้อม ขณะที่การมีส่วนร่วมโดยตรงอย่างการเสนอร่างกฎหมายยังเผชิญอุปสรรคหลายประการ

ช่องว่างนี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องเร่งพัฒนาระบบและกลไกเพื่อให้การมีส่วนร่วมของประชาชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถส่งผลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะได้อย่างแท้จริง

03 การศึกษาและข้อค้นพบ

03-1

ประเด็นการศึกษา

โจทย์ : “เราจะสามารถออกแบบกลไกให้ประชาชนรู้สึกอยากมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การทำงาน และการติดตามตรวจสอบภาครัฐ เพื่อผลักดันให้เกิดความรับผิดชอบของภาครัฐ (Accountability) ได้อย่างไร?”

สมมติฐานของการศึกษา

- 1 การทำความเข้าใจประเด็นทางกฎหมายเป็นเรื่องที่ประชาชนทั่วไปมองว่าเป็นเรื่องยาก
- 2 การติดตามความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการบังคับใช้และการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเป็นสิ่งที่ประชาชนมองว่ามีความซับซ้อนและเข้าถึงได้ยาก
- 3 ประชาชนมีต้นทุนในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางกฎหมาย ดังนั้น ประโยชน์จากการมีส่วนร่วมจะต้องมีความคุ้มค่าต่อการสร้างแรงจูงใจ
- 4 ประชาชนส่วนใหญ่ขาดข้อมูล หรือไม่ทราบช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการปรับปรุงหรือแก้ไขกฎหมาย
- 5 เทคโนโลยีสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขกฎหมายได้ด้วยต้นทุนที่ต่ำ

03-2 ประเด็นสำคัญที่ค้นพบ

03-2.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาโยบายสาธารณะ

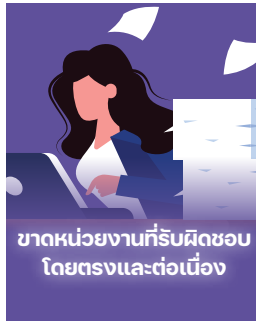
จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน พบว่า การเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนจะช่วยพัฒนาโยบายสาธารณะ โดยประโยชน์ดังกล่าวเกิดจากปัจจัยสำคัญหลายประการ ดังนี้

	หัวข้อปัจจัย	รายละเอียด	ตัวอย่าง
01	มุมมองและความเชี่ยวชาญที่หลากหลาย	การสร้างการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับหลายมิติ เช่น สังคม เศรษฐกิจ กฎหมาย และสิ่งแวดล้อม โดยความหลากหลายทางวิชาชีพช่วยให้ทีมงานสามารถมองปัญหาได้จากหลากหลายมุมมอง และพัฒนากระบวนการที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น	นักสังคมศาสตร์มีความเข้าใจในพฤติกรรมและความต้องการของประชาชน ขณะที่นักกฎหมายมีบทบาทในการกำหนดกรอบการทำงานให้เป็นไปตามกฎหมาย
02	การออกแบบกระบวนการที่ตอบสนองต่อคนทุกกลุ่ม	ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาสามารถร่วมกันออกแบบกระบวนการที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายได้ เช่น นักการตลาดสามารถวางกลยุทธ์การสื่อสารที่เข้าถึงประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่นักเทคโนโลยีสามารถพัฒนาช่องทางดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม	การพัฒนาแอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์ที่ใช้งานง่าย พร้อมคำแนะนำเป็นขั้นตอน เป็นการสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการที่ซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
03	ลดความลำเอียงและเพิ่มความโปร่งใส	การรวมผู้เชี่ยวชาญจากหลากหลายสาขาช่วยลดอคติที่อาจเกิดจากมุมมองหรือความสนใจเฉพาะด้าน และส่งเสริมให้การตัดสินใจมีความโปร่งใสมากยิ่งขึ้น	การประชุมร่วมกันระหว่างนักวิชาการและตัวแทนประชาชน เพื่อร่วมกันออกแบบนโยบายที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกัน
04	การจัดการปัญหาที่ซับซ้อน	ปัญหาที่ต้องการการมีส่วนร่วมของประชาชน มักเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ซับซ้อน เช่น การพัฒนาชุมชน การวางแผนนโยบาย หรือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยความหลากหลายทางวิชาชีพช่วยให้สามารถจัดการกับความซับซ้อนเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนที่บูรณาการมิติด้านสิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ โดยการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญจากหลากหลายสาขา
05	ความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจ	การทำงานร่วมกันระหว่างวิชาชีพต่าง ๆ ช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือในสายตาของประชาชน เนื่องจากประชาชนมองว่าได้มีการวิเคราะห์และพิจารณาอย่างรอบด้าน	การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจและการพิจารณาอย่างโปร่งใสผ่านสื่อออนไลน์
06	การสร้างนวัตกรรม	การผสมผสานความรู้จากหลากหลายสาขาช่วยสร้างแนวทางใหม่ ๆ ที่มีความสร้างสรรค์และนวัตกรรมที่ตอบโจทย์ความต้องการของประชาชน	การพัฒนาระบบแพลตฟอร์มที่ใช้ AI ในการวิเคราะห์ความคิดเห็นของประชาชน เพื่อเสนอแนวทางพัฒนานโยบาย

03-2.2 ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การยกเลิกกฎหมายล่าช้าไม่สำเร็จ

การยกเลิกกฎหมายล่าช้าในสังคมไทยยังเผชิญกับอุปสรรคหลายประการ ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 4 ปัจจัยหลัก ดังนี้

- 1 ขาดเจตจำนงทางการเมืองจากผู้มีอำนาจ** เนื่องจากการปรับปรุงหรือยกเลิกกฎหมายที่ล่าช้าจำเป็นต้องอาศัยความมุ่งมั่นจากผู้นำระดับสูง หากผู้นำไม่ให้ความสำคัญ หรือมุ่งเน้นไปที่ประเด็นอื่น กระบวนการนี้ก็มักถูกละเลยหรือล่าช้า
- 2 ขาดหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงและต่อเนื่อง** การจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจอาจช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แต่หากขาดหน่วยงานถาวรที่มีอำนาจและหน้าที่โดยตรงในการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง การปฏิรูปกฎหมายก็ยากจะเกิดผลอย่างยั่งยืน
- 3 ใช้วิธีสอบถามความเห็นชอบจากหน่วยงานที่มีอำนาจเดิม** การต้องขอความเห็นชอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก โดยเฉพาะหน่วยงานที่อาจสูญเสียอำนาจจากการเปลี่ยนแปลง มักนำไปสู่การต่อต้าน ความล่าช้า และความยุ่งยากในกระบวนการ ทั้งยังละเลยเสียงของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ
- 4 ใช้มุมมองนักกฎหมายเพียงอย่างเดียวโดยไม่บูรณาการกับวิชาชีพอื่น** การแก้ไขกฎหมายล่าช้าควรพิจารณาผลกระทบทั้งในมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม หากขาดการมีส่วนร่วมจากนักวิชาชีพในสาขาอื่น ๆ เช่น นักเศรษฐศาสตร์ นักสังคมวิทยา หรือผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี การปฏิรูปก็อาจไม่ครอบคลุมและไม่ตอบโจทย์สังคม

ดังนั้น การยกเลิกกฎหมายล่าช้าต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้นำทางการเมือง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้เชี่ยวชาญจากหลากหลายสาขา พร้อมปรับปรุงกระบวนการให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตอบสนองความต้องการของสังคมในปัจจุบัน

03-2.3 การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลต้นแบบ อาจเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนได้

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแพลตฟอร์มต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน ดังนั้น การออกแบบกลไกที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลขึ้นมาเป็นต้นแบบ (Prototype) อาจนำไปสู่การเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างมีนัยสำคัญ

SooVoice

พื้นที่ให้คุณส่งเสียงเพื่อความเป็นธรรม

ทางกลุ่ม L ได้ร่วมกับนักพัฒนาเว็บไซต์สร้างพื้นที่ออนไลน์ชื่อ “SooVoice” เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมด้วยต้นทุนการเข้าถึงต่ำ รองรับการแสดงผลทั้งบนโทรศัพท์เคลื่อนที่และคอมพิวเตอร์ และสามารถเข้าถึงผ่าน Line Official Account

การทำงานของ Digital Platform

แพลตฟอร์มนี้มีการเผยแพร่ความรู้ผ่านอินโฟกราฟิกที่เข้าใจง่าย พร้อมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งส่งต่อความคิดเห็นไปยังผู้มีอำนาจตัดสินใจ หรือผู้เกี่ยวข้องกับการแก้ไขกฎหมาย เพื่อผลักดันให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

04 แนวทางการดำเนินงาน/ข้อเสนอแนะ

เครือข่าย RoLD Xcelerate กลุ่ม L มุ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนิติบัญญัติของประเทศไทย โดยเน้นแนวทางสร้างความร่วมมือระหว่างภาคประชาชนกับภาครัฐ และเพิ่มบทบาทของประชาชนในการตรวจสอบและกำกับการทำงานของรัฐ ซึ่งทางกลุ่มได้ศึกษาใน 3 ด้าน และสรุปแผนการดำเนินงานออกเป็น 4 ขั้นตอนหลัก เพื่อผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

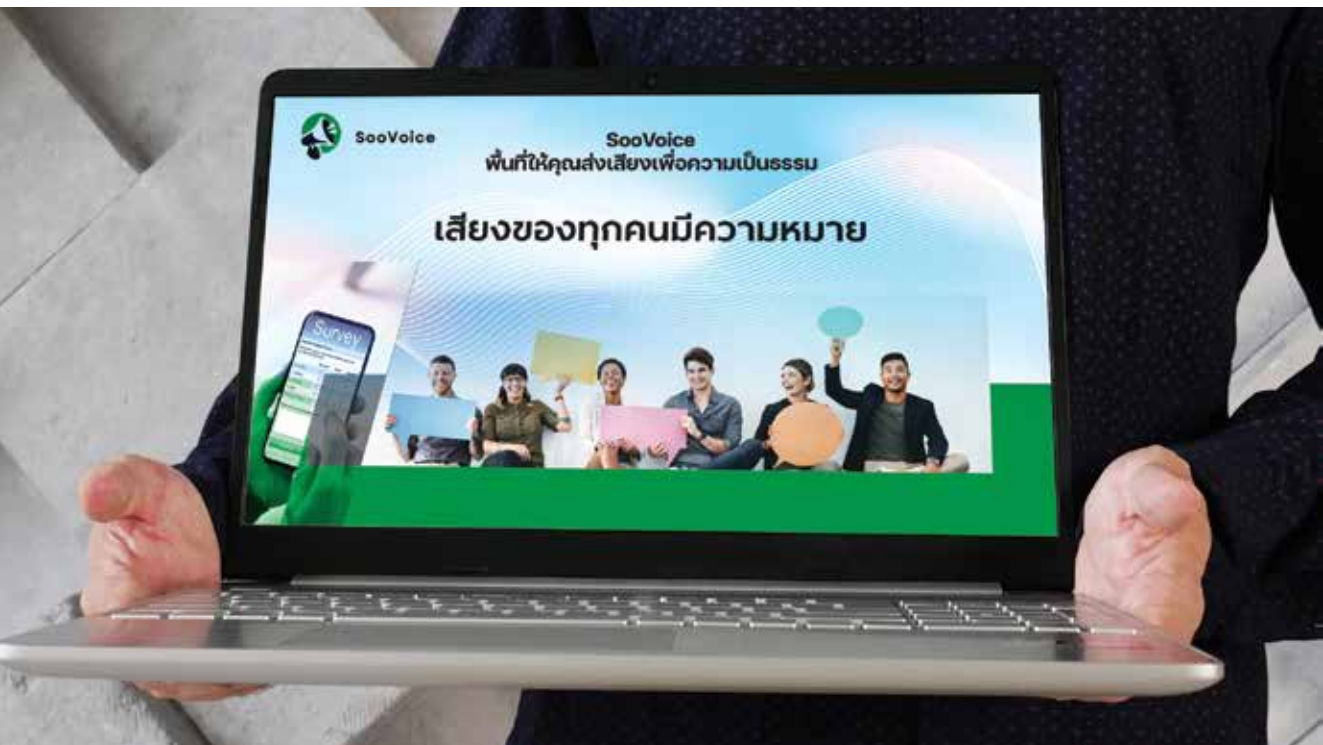
04-1 การศึกษาด้านการสร้างเครื่องมือ สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

การเปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของแต่ละแพลตฟอร์ม

แพลตฟอร์ม	ข้อดี	ข้อเสีย
ศูนย์กลางข้อมูล เปิดภาครัฐ (data.go.th)	- ให้ข้อมูลที่หลากหลายและเปิดเผยต่อสาธารณะ - สนับสนุนการวิเคราะห์และพัฒนานโยบายใหม่ ๆ	- การเข้าถึงข้อมูลอาจซับซ้อนสำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้พื้นฐานด้านเทคโนโลยีหรือข้อมูล - การอัปเดตข้อมูลอาจล่าช้า
แอปพลิเคชัน "ทางรัฐ" (Citizen Portal)	- รวมบริการภาครัฐไว้ในที่เดียว เพิ่มความสะดวกในการใช้งาน - ลดความยุ่งยากในกระบวนการติดต่อราชการ	- ขอบเขตบริการยังไม่ครอบคลุมทุกด้าน - ปัญหาการใช้งาน เช่น ระบบล่ม หรือการตอบสนองช้า
ศูนย์แลกเปลี่ยน ข้อมูลกลาง ภาครัฐ (GDX)	- เชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานรัฐอย่างมีประสิทธิภาพ - ลดความซ้ำซ้อนของกระบวนการ	- ประชาชนทั่วไปอาจไม่สามารถเข้าถึงหรือใช้งานได้โดยตรง - การเชื่อมโยงข้อมูลขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละหน่วยงาน
ศูนย์กลางบริการ ภาครัฐ เพื่อภาครัฐกิจ (Biz Portal)	- อำนวยความสะดวกในการดำเนินธุรกิจ - ลดขั้นตอนและเวลาการติดต่อหน่วยงานรัฐ	- จำกัดการใช้งานเฉพาะภาครัฐกิจ ไม่รองรับประชาชนทั่วไป - ข้อมูลบางส่วนยังไม่ครอบคลุม

การเปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของแต่ละแพลตฟอร์ม		
แพลตฟอร์ม	ข้อดี	ข้อเสีย
Change.org	- เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในประเด็นสำคัญ - สร้างและลงนามในคำร้องได้ง่าย	- อาจมีคำร้องที่ไม่สร้างสรรค์หรือไม่ตรงประเด็น - การดำเนินการตามคำร้องขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจตัดสินใจ
WeVis	- ช่วยเพิ่มความโปร่งใสในกระบวนการทางการเมือง - มีข้อมูลที่เข้าใจง่ายและครอบคลุม	- เข้าถึงเฉพาะผู้ที่สนใจการเมือง - ประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูล

จากการประชุมร่วมกับผู้พัฒนาเว็บไซต์ กลุ่ม L ได้ข้อสรุปในการสร้างพื้นที่ออนไลน์สำหรับส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้วยต้นทุนการเข้าร่วมที่ต่ำ รองรับการแสดงผลทั้งบนโทรศัพท์เคลื่อนที่และคอมพิวเตอร์บนแพลตฟอร์มเว็บไซต์ www.soovoice.org และสามารถเข้าถึงผ่าน Line OA ชื่อว่า @soovoice โดยภายในแพลตฟอร์มจะมีการให้ความรู้ผ่านอินโฟกราฟิกหลากหลายรูปแบบ

04-2

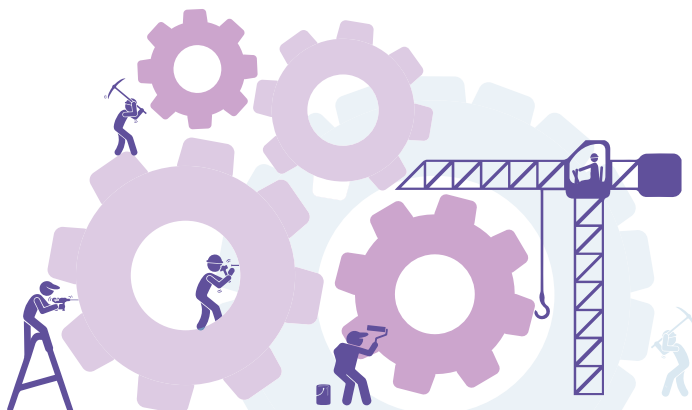
การศึกษาด้านการเลือกประเด็นการมีส่วนร่วม : กียอดินกฎหมายว่าด้วยการขอใบอนุญาตก่อสร้าง

กฎหมายที่ล้าสมัยหรือไม่สอดคล้องกับบริบทในการทำธุรกิจปัจจุบันเป็นภาระต้นทุนที่ไม่จำเป็น ซึ่งกระทบต่อความสามารถในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการจ้างงานของภาคเอกชน ในปี 2562 สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) และภาคีได้ทบทวนกฎหมายจาก 16 กระทรวง ครอบคลุมพระราชบัญญัติ 112 ฉบับ และอนุบัญญัติ 410 ฉบับ พบว่ากฎระเบียบเหล่านี้สร้างต้นทุนโดยไม่จำเป็นรวมกว่า 279,000 ล้านบาทต่อปี หรือร้อยละ 0.85 ของจีดีพี ในปี 2562 โครงการ “กียอดินกฎหมาย” จึงเสนอให้แก้ไขพระราชบัญญัติ 39 ฉบับ และอนุบัญญัติ 120 ฉบับ ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนของภาคธุรกิจและประชาชนได้ถึง 130,000 ล้านบาทต่อปี

ด้านการขอใบอนุญาตก่อสร้าง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของหลายกิจกรรมทางธุรกิจ ประเทศไทยได้รับการจัดอันดับจากธนาคารโลกในปี 2564 ให้อยู่ที่อันดับ 34 จาก 190 ประเทศ ในด้านความสะดวกในการขออนุญาตก่อสร้าง อย่างไรก็ตาม ยังล้าหลังประเทศเพื่อนบ้านอย่างสิงคโปร์และเวียดนาม

ระหว่างปี 2560-2564 การลงทุนก่อสร้างของภาคเอกชนเฉลี่ยอยู่ที่ 550,000 ล้านบาทต่อปี หรือคิดเป็นร้อยละ 3.4 ของจีดีพี โดยส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่กรุงเทพฯ แต่กระบวนการขออนุญาตก่อสร้างในกรุงเทพฯ ยังมีขั้นตอนซับซ้อนและค่าใช้จ่ายสูง ส่งผลให้บางส่วนเสี่ยงปฏิบัติตามกฎหมาย นำไปสู่ปัญหาอาคารไม่ได้มาตรฐาน ซึ่งในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา มีเหตุอาคารถล่ม 84 ครั้ง และมีผู้เสียชีวิตกว่า 400 คน

เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว TDRI ได้ศึกษาแนวทางการ “กียอดิน” ขั้นตอนและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขออนุญาตก่อสร้างในปี 2566 เพื่อให้กรุงเทพมหานคร (กทม.) นำไปปรับปรุงกระบวนการทำงาน และเป็นที่มาของโครงการนำร่องของกลุ่ม L ที่มุ่งสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน เพื่อสร้างความเข้าใจและสนับสนุนการปฏิรูปกฎหมายและขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการขอใบอนุญาตก่อสร้างในกรุงเทพฯ

04-3

การศึกษาด้านช่องว่างของกฎหมาย เรื่องการขอใบอนุญาตก่อสร้างที่ กทม. ปรับปรุงเองกับตามแนวทางการศึกษาของ TDRI

ปัจจุบัน การขอใบอนุญาตก่อสร้างในพื้นที่กรุงเทพฯ ยังมีความล่าช้าและยุ่งยาก เนื่องจากกฎหมายไม่ชัดเจน เปิดช่องให้เจ้าหน้าที่ใช้ดุลยพินิจโดยไม่อยู่บนมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งอาจนำไปสู่การตีความที่ไม่สอดคล้องกัน และเพิ่มความเสี่ยงต่อการทุจริต อีกทั้งยังขาดแคลนบุคลากรภาครัฐในการตรวจสอบสภาพอาคาร

แนวทางของ TDRI เสนอให้ปรับปรุงกฎหมายเพื่อเปิดทางให้มี “นายตรวจเอกชน” มารับหน้าที่ตรวจสอบสภาพอาคารแทนเจ้าหน้าที่รัฐ พร้อมทั้งกำหนดให้การตรวจสอบอาคารต้องอ้างอิงตามมาตรฐานวิชาชีพเดียวกัน เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและลดภาระของประชาชน นอกจากนี้ กฎหมายควรแยกการตรวจสอบตามระดับความเสี่ยงของอาคาร และกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาที่ชัดเจน รวมถึงให้สามารถอ้างอิงระยะร่นจากฐานข้อมูลกลาง เพื่อลดความไม่แน่นอนและดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่

การแก้กฎหมายจำเป็นต้องปรับปรุงพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ในหลายมาตรา รายละเอียดสามารถกำหนดเพิ่มเติมในกฎกระทรวงได้ อย่างไรก็ดี การแก้กฎหมายระดับพระราชบัญญัติและกฎกระทรวงนั้นเกินอำนาจของ กทม. โดยกฎกระทรวงต้องดำเนินการโดยกระทรวงมหาดไทย ส่วนการแก้ไขพระราชบัญญัติต้องผ่านรัฐสภา ซึ่งสามารถเสนอได้โดยคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือประชาชนตามขั้นตอนที่รัฐธรรมนูญกำหนด ทั้งนี้ เสียงสนับสนุนจากประชาชนล้วนมีความสำคัญต่อการแก้ไขกฎหมาย

04-4 แผนการดำเนินการ

กลุ่ม L ได้ออกแบบแผนงานให้ครอบคลุมทั้งการวิเคราะห์กฎหมาย การสร้างพื้นที่กลางสำหรับสะท้อนปัญหา การสื่อสารให้เข้าใจง่าย และการกระจายข้อมูลเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง โดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 : ศึกษาและทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ทบทวนและวิเคราะห์กฎหมาย ระเบียบ และประกาศที่เกี่ยวข้องกับการขออนุญาตก่อสร้าง ทั้งของกระทรวงมหาดไทยและกทม. เพื่อระบุขั้นตอนที่เป็นอุปสรรค และจัดทำข้อมูลเบื้องต้นส่งต่อให้ทีมเนื้อหาเพื่อใช้ในการสื่อสารต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 : สร้างแพลตฟอร์มเพื่อเป็นช่องทางสื่อสาร

สร้างแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น เว็บไซต์และ Line OA เพื่อรวบรวมข้อมูล รับฟังความคิดเห็น และรายงานความคืบหน้าในการดำเนินงาน โดยเป็นแพลตฟอร์มที่ใช้งานง่าย เข้าถึงได้สะดวก และแสดงข้อมูลได้อย่างชัดเจน

เว็บไซต์: www.soovoice.org

Line Official Account: @soovoice

Facebook: www.fb.com/soovoice

ขั้นตอนที่ 3 : จัดทำเนื้อหาและส่งเสริมการมีส่วนร่วม

แปลงข้อมูลทางกฎหมายให้เป็นรูปแบบที่เข้าใจง่าย เช่น อินโฟกราฟิก และจัดทำแบบสอบถามออนไลน์ โดยเน้นกลุ่มเป้าหมายที่มีความประสงค์ขอใบอนุญาตก่อสร้าง เพื่อระดมความคิดเห็นและรวบรวมปัญหาของระบบในปัจจุบัน

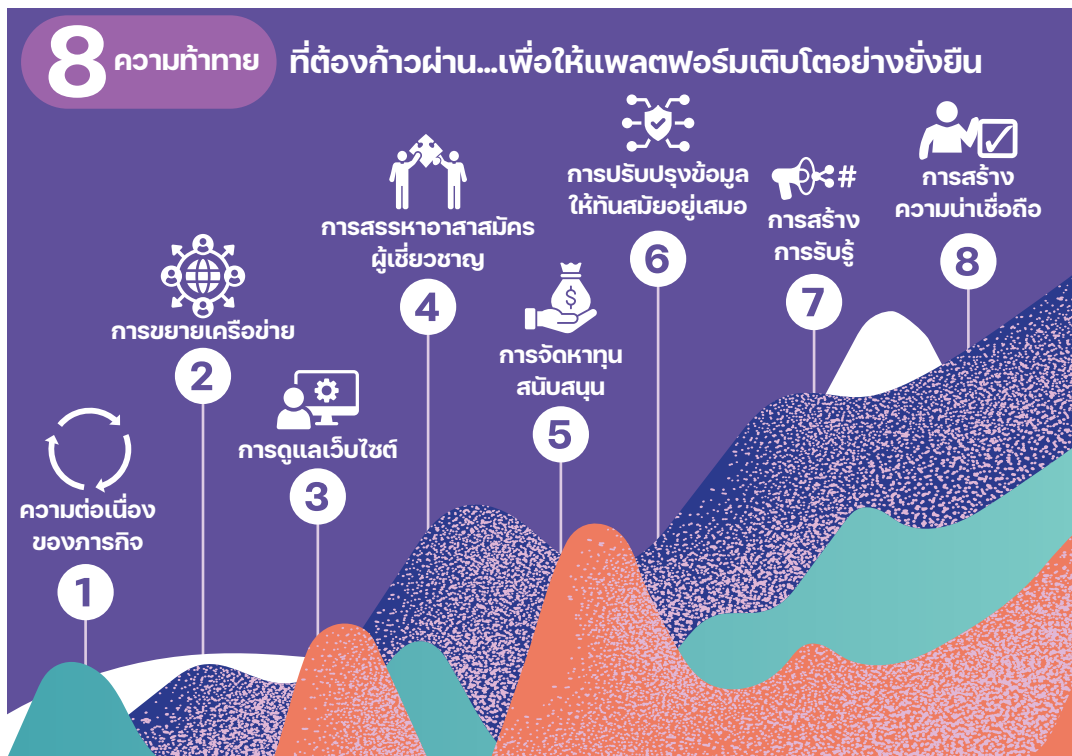
ขั้นตอนที่ 4 : ประชาสัมพันธ์และกระจายข้อมูล

ดำเนินการเผยแพร่ข้อมูลผ่านช่องทางต่าง ๆ ทั้งออนไลน์ ออฟไลน์ และโซเชี่ยลมีเดีย เพื่อให้ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย เข้าถึงแพลตฟอร์มได้มากที่สุด และเกิดการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางและหลากหลาย

04-5

ความท้าทายและแนวทางในการดำเนินการในระยะต่อไป

จากการระดมความคิดเห็นของสมาชิก กลุ่มได้สรุปประเด็นสำคัญที่แพลตฟอร์มต้องเผชิญไว้ 8 ด้าน ดังนี้

1 การส่งต่อภารกิจและความต่อเนื่อง จำเป็นต้องวางแผนการส่งต่อการดูแลแพลตฟอร์มอย่างชัดเจน โดยกำหนดผู้รับผิดชอบรุ่นถัดไป พร้อมระบบถ่ายทอดความรู้และแนวทางการดำเนินงานองค์กรที่ดูแลควรมีพันธกิจสอดคล้องกับเป้าหมายของแพลตฟอร์ม และสามารถสนับสนุนงบประมาณในระยะยาวได้

2 การขยายเครือข่าย การสร้างความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐ เอกชน และ NGO จะช่วยเพิ่มการสนับสนุนและขยายขอบเขตของโครงการ ควรวางแผนสร้างความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายใหม่ และใช้ข้อมูลจากแต่ละภาคส่วนร่วมกันพัฒนานโยบายหรือกฎหมายในอนาคต

3 การดูแลรักษาและพัฒนาเว็บไซต์ ควรวางระบบบริหารจัดการเว็บไซต์ที่มีประสิทธิภาพทั้งในด้านเทคโนโลยี บุคลากร และค่าใช้จ่าย โดยอาจพิจารณากระจายต้นทุนกับพันธมิตรเพื่อความยั่งยืน

4 การสรรหาอาสาสมัครผู้เชี่ยวชาญ การดึงดูดผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย เทคโนโลยี และการสื่อสาร ควรดำเนินการผ่านการประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน พร้อมกำหนดบทบาทหน้าที่ และสร้างแรงจูงใจเพื่อความร่วมมือในระยะยาว

5 การจัดหาทุนสนับสนุน ต้องมีแผนระดมทุนที่หลากหลาย ทั้งจากการเขียนข้อเสนอขอทุน การจัดกิจกรรม และความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ควบคู่กับการบริหารเงินอย่างโปร่งใสเพื่อสร้างความไว้วางใจแก่ผู้สนับสนุน

6 การปรับปรุงข้อมูลให้กับสมัยอยู่เสมอ จำเป็นต้องมีทีมเฉพาะที่ดูแลข้อมูลให้ทันสมัย พร้อมใช้เทคโนโลยีช่วยให้การปรับปรุงเป็นไปอย่างรวดเร็วและแม่นยำ โดยเปิดรับข้อเสนอแนะจากผู้ใช้งาน

7 การสร้างการรับรู้ ควรมีแคมเปญประชาสัมพันธ์ที่สื่อสารถึงความสำคัญและประโยชน์ของการมีส่วนร่วม พร้อมจัดกิจกรรม เช่น เวิร์กชอปหรือสัมมนา เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

8 การสร้างความน่าเชื่อถือ ความโปร่งใสในการดำเนินงานและผลลัพธ์ที่ตรวจสอบได้ รวมถึงการเปิดให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลายเข้ามามีส่วนร่วม จะช่วยสร้างความไว้วางใจและความยั่งยืนให้กับแพลตฟอร์มในระยะยาว

แนวทางการดำเนินการต่อไป

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 77 วรรคหนึ่ง ระบุว่า “รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น และยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพโดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นภาระแก่ประชาชน และดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ได้โดยสะดวกและสามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง”

จากหลักการข้างต้น การยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่ไม่จำเป็นจึงเป็นแนวนโยบายแห่งรัฐที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งเว็บไซต์ www.soovoice.org สามารถเข้ามามีบทบาทในกระบวนการนี้ได้ โดยหากมีข้อเสนอแนะหรือเสียงสะท้อนจากประชาชนในประเด็นใดจำนวนมาก ก็อาจนำไปสู่การผลักดันให้เกิดการแก้ไขหรือปรับปรุงกฎหมายที่เป็นปัญหาได้ในอนาคต

ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 133 การเสนอกฎหมายต่อสภาผู้แทนราษฎรสามารถทำได้โดย

- (1) คณะรัฐมนตรี
- (2) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่า 20 คน
- (3) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 10,000 คน เข้าชื่อเสนอกฎหมายตามหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของประชาชน หรือหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ

ในกรณีตาม (3) www.soovoice.org สามารถเป็นช่องทางกลางในการรวบรวมเสียงประชาชนและส่งเสริมให้เกิดการเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมายได้โดยตรง รวมถึงการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่มีส่วนร่วมมากขึ้น นอกจากนี้ หากมีเสียงสะท้อนจำนวนมากและเป็นที่สนใจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เว็บไซต์อาจมีบทบาทในการผลักดันให้เกิดการเสนอร่างกฎหมายโดย สส. ไม่น้อยกว่า 20 คน ตามมาตรา 133 (2)

ส่วนกรณีที่ร่างกฎหมายเสนอโดยคณะรัฐมนตรี ตามมาตรา 133 (1) นั้น ต้องมีการรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชน ซึ่งในทางปฏิบัติประชาชนจำนวนมากยังไม่ทราบหรือไม่เข้าใจร่างกฎหมายเหล่านั้นดีพอ จึงไม่สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างมีประสิทธิภาพ www.soovoice.org สามารถช่วยสื่อสารข้อมูลกฎหมายที่กำลังอยู่ในกระบวนการพิจารณาให้อยู่ในรูปแบบที่เข้าใจง่าย เข้าถึงได้สะดวก และเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ช่วยให้ประชาชนติดตามกระบวนการแก้ไขกฎหมายได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น

Al-Kodmany, K. (2000). Public Participation: Technology and Democracy. *Journal of Architectural Education*, 53(4), 220-228. <https://doi.org/10.1162/104648800564635>

Arnstein, S. R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216-224. <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>

Barnes, M., Newman, J., Knops, A., & Sullivan, H. (2003). Constituting 'the public' in public participation. *Public Administration*, 81(2), 379-399. <https://doi.org/10.1111/1467-9299.00352>

Bishop, P., & Davis, G. (2002). Mapping Public Participation in Policy Choices. *Australian Journal of Public Administration*, 61(1), 14-29. <https://doi.org/10.1111/1467-8500.00255>

Blackburn, R. A. (2016). *Government, SMEs and Entrepreneurship Development* (M. T. Schaper, Ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315585666>

Bobbio, L. (2019). Designing effective public participation. *Policy and Society*, 38(1), 41-57. <https://doi.org/10.1080/14494035.2018.1511193>

Chess, C., & Purcell, K. (1999). Public Participation and the Environment: Do We Know What Works? *Environmental Science & Technology*, 33(16), 2685-2692. <https://doi.org/10.1021/es980500g>

Choi, D., Kim, H. J., Bak, J., & Choi, M. J. (2014). The Regulatory Reform System and Policy Coordination in Korea: A Guillotine Rule of Regulatory Clearance for Economic Crisis Management.

Choi, D., & Kim, P. S. (2017). Regulatory Reform at a Critical Time: the Case of the Republic of Korea. *Public Organization Review*, 17(2), 315-334. <https://doi.org/10.1007/s11115-016-0355-1>

Chu, Z., Bian, C., & Yang, J. (2022). How can public participation improve environmental governance in China? A policy simulation approach with multi-player evolutionary game. *Environmental Impact Assessment Review*, 95, 106782. <https://doi.org/10.1016/j.eiar.2022.106782>

Cohen, J. (2009). Effective Participation of National Minorities as a Tool for Conflict Prevention. *International Journal on Minority and Group Rights*, 16(4), 539-548. https://doi.org/10.1163/15718115_016_04-04

Geczi, E. (2007). Sustainability and Public Participation: Toward an Inclusive Model of Democracy. *Administrative Theory & Praxis*, 29(3), 375-393. <https://doi.org/10.1080/10841806.2007.11029600>

Kim, J., & Chae, S. (2017). Economic Effects of Regulatory Reform in Korea. *KDI Journal of Economic Policy*, 39(4).

Kim, S., & Lee, J. (2019). Citizen Participation, Process, and Transparency in Local Government: An Exploratory Study. *Policy Studies Journal*, 47(4), 1026-1047. <https://doi.org/10.1111/psj.12236>

KRUEGER, R., TULER, S., & WEBLER, T. (2001). What Is a Good Public Participation Process? Five Perspectives from the Public. *Environmental Management*, 27(3), 435-450.
<https://doi.org/10.1007/s002670010160>

Lane, M. B. (2005). Public Participation in Planning: an intellectual history. *Australian Geographer*, 36(3), 283-299. <https://doi.org/10.1080/00049180500325694>

Li, W., Liu, J., & Li, D. (2012). Getting their voices heard: Three cases of public participation in environmental protection in China. *Journal of Environmental Management*, 98, 65-72.
<https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2011.12.019>

Lupien, P. (2018). Participatory democracy and ethnic minorities: opening inclusive new spaces or reproducing inequalities? *Democratization*, 25(7), 1251-1269. <https://doi.org/10.1080/13510347.2018.1461841>

Marko, J. (2009). Effective Participation of National Minorities in Public Affairs in Light of National Case Law. *International Journal on Minority and Group Rights*, 16(4), 621-642.
https://doi.org/10.1163/15718115_016_04-10

Nabatchi, T., Ertinger, E., & Leighninger, M. (2015). The Future of Public Participation: Better Design, Better Laws, Better Systems. *Conflict Resolution Quarterly*, 33(S1). <https://doi.org/10.1002/crq.21142>

NEWMAN, J., BARNES, M., SULLIVAN, H., & KNOPS, A. (2004). Public Participation and Collaborative Governance. *Journal of Social Policy*, 33(2), 203-223. <https://doi.org/10.1017/S0047279403007499>

Schwarz, M. G. (2010). Project 30: A Revolution in Vietnamese Governance?
<https://www.brookings.edu/articles/project-30-a-revolution-in-vietnamese-governance/>

S. Quick, K., & M. Bryson, J. (2022). Public participation. In *Handbook on Theories of Governance*. Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781800371972.00022>

Thomas C. Beierle. (2010). *Democracy in Practice*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781936331017>

United Nations Development Programme (UNDP). (2009). *Handbook on planning, monitoring and evaluating for development results*. UNDP. Retrieved from <https://www.undp.org/turkiye/publications/undp-handbook-planning-monitoring-and-evaluating-development-results>

Williamson, A. R., & Scicchitano, M. J. (2015). Minority Representation and Political Efficacy in Public Meetings. *Social Science Quarterly*, 96(2), 576-587. <https://doi.org/10.1111/ssqu.12143>

World Bank. (2019). *Designing a results framework for achieving results: A how-to guide*. World Bank. Retrieved from <https://documents1.worldbank.org/curated/en/331541563854787772/pdf/Designing-a-Results-Framework-for-Achieving-Results-A-How-to-Guide.pdf>

รายชื่อ คณะทำงาน

GROUP L
LEGITIMACY

1. กนกวรรณ โชว์ศรี
2. ก้าวหน้า เสาวกุล
3. กิตติเดช ฉันทังกุล
4. รศ. นพ.ฉันทาย สิทธิพันธ์ุ
5. ไดาอาน่า จงจินตนาการ
6. ดร.เต็มยศ ปาลเดชพงศ์
7. รศ. นพ.เทอดพงศ์ ทองศรีราช
8. ผศ. ดร.ธนสิน ถนอมพงษ์พันธ์
9. ธนะชัย สุนทรเวช
10. ธิญญาณัฐ ตันติกุล
11. เนวิน สินสิริ
12. บุญลาก ภูสุวรรณ
13. ดร.พรรณวดี พิมานทิพย์
14. พีรเดช มุขยางกูร
15. เพ็ญพนอ บุญกล้า
16. รศ. ดร.ยศชนัน วงศ์สวัสดิ์
17. รติมา ชัยสุโรจน์
18. วริษฐา นาครทรรพ
19. สมโภชน์ อาหุนัย
20. ดร.สวรส ธนาพรสังสุทธิ์
21. ผศ.สุรรา แก้วนัย
22. ดร.อดิสร ไชยคุปต์
23. อรชพร จงวัฒนา
24. รศ. ดร.อรรถสิทธิ์ พานแก้ว

GROUP

DUE PROCESS

PAYMENT FOR ECOSYSTEM SERVICES: PES

การสร้างกลไกการมีส่วนร่วม
เพื่อการเปลี่ยนผ่านอย่างยุติธรรม

01

ความสำคัญและที่มาของโครงการ

01-1

ความเป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อม และความเป็นธรรมด้านสภาพภูมิอากาศ

ความเป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศ (Environmental and Climate Justice) เป็นแนวคิดที่มุ่งแก้ไขความไม่เท่าเทียมที่เกิดจากปัญหาสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มุ่งให้ความสำคัญกับสิทธิของชุมชนชายขอบที่ได้รับผลกระทบ โดยยึดหลักความเท่าเทียม ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา แม้โครงการระดับโลกจะเป็นตัวขับเคลื่อน แต่ความสำเร็จที่แท้จริงต้องอาศัยการปรับให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น ตัวอย่างเช่นในประเทศไทย การบูรณาการแนวทางระดับสากลเข้ากับนโยบายและการดำเนินงานในประเทศ จะช่วยสร้างความเป็นธรรมทั้งต่อมนุษย์และธรรมชาติ

ความเป็นธรรม ทางสิ่งแวดล้อม

เน้นแก้ไขปัญหความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ด้อยโอกาส

ความเท่าเทียม

ทุกคนควรมีสิทธิเข้าถึงสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย

การมีส่วนร่วม

ชุมชนต้องมีสิทธิในการตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ความรับผิดชอบ

อุตสาหกรรมและรัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น

ความเป็นธรรม ทางสภาพภูมิอากาศ

เน้นแก้ไขปัญหความไม่เท่าเทียมในการรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

การลดการปล่อยก๊าซ

ประเทศที่พัฒนาแล้วต้องมีบทบาทนำในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

การสนับสนุนทางการเงิน

การสนับสนุนทางการเงินและเทคโนโลยีแก่ประเทศกำลังพัฒนา

การปกป้องวิถีชีวิต

การปกป้องชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

01-2

ปัญหาฝุ่น PM 2.5 กับความไม่เป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศในไทย

ในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมามีภาคเหนือของประเทศไทยเผชิญปัญหาฝุ่นพิษ PM 2.5 อย่างรุนแรง โดยมีสาเหตุจากการเผาไหม้ในพื้นที่การเกษตรและป่าไม้ การใช้เชื้อเพลิงแบบดั้งเดิม และมลพิษจากยานพาหนะ ปัญหานี้ทวีความรุนแรงในฤดูแล้ง เมื่อการเผาเศษวัสดุการเกษตรในพื้นที่สูงเพื่อเตรียมพื้นที่เพาะปลูก ส่งผลให้ในหลายจังหวัด เช่น เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน และลำพูน มักเผชิญค่าฝุ่น PM 2.5 สูงเกินมาตรฐานขององค์การอนามัยโลก (WHO) ปัญหานี้มีแนวโน้มขยายวงกว้างและกินเวลานานขึ้น ทำให้พื้นที่ภาคเหนือเสี่ยงต่อโรคทางเดินหายใจเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ การสะสมของมลพิษ PM 2.5 ยังส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในพื้นที่ ทำให้ป่าขาดความสามารถในการฟื้นฟูตัวเอง ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของพืช การลดจำนวนแมลงผสมเกสร และการลดลงของแหล่งน้ำธรรมชาติสะอาด ขณะเดียวกันประชาชนที่อาศัยในพื้นที่สูงซึ่งใกล้ชิดกับป่ามักขาดสิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ความเหลื่อมล้ำนี้ทำให้ชาวบ้านที่มีรายได้น้อยขาดโอกาสในการพัฒนาชีวิต ด้วยวิธีการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ยิ่งกว่านั้น ความจำเป็นทางเศรษฐกิจผลักดันให้ชาวบ้านยังคงพึ่งพากิจกรรมที่ก่อให้เกิดฝุ่นและมลพิษ เช่น การเผาวัสดุเกษตรเพื่อเตรียมพื้นที่เพาะปลูกในระบบเกษตรแบบดั้งเดิม ส่งผลให้พวกเขากลายเป็นทั้งผู้สร้างและผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาฝุ่นพิษ พร้อมทั้งต้องเผชิญข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาคุณภาพชีวิต

01-3

การมุ่งลงโทษและใช้กำลังไม่ใช่คำตอบ

จากสถิติคดีการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในช่วงปีงบประมาณ 2562-2567 พบว่าในส่วนของกรมป่าไม้ มีคดีทั้งหมด 9,558 คดี มีผู้ต้องหาทั้งหมด 2,499 คน โดยเป็นคดีบุกรุกป่าถึง 8,666 คดี ผู้ต้องหาทั้งหมด 2,020 คน พื้นที่ที่ถูกบุกรุกประมาณ 140,000 ไร่ ขณะที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช มีคดีทั้งหมด 8,795 คดี ผู้ต้องหาทั้งหมด 5,777 คน ซึ่งในจำนวนนี้เป็นคดีบุกรุกป่า 3,292 คดี มีพื้นที่ที่ถูกบุกรุก 19,686 ไร่ ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นถึงอัตรา การกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับการบุกรุกป่าโดยเฉลี่ยมากกว่าวันละ 2 คดี ตลอดช่วง 5 ปีที่ผ่านมา และแสดงให้เห็นว่าการมุ่งลงโทษอาจไม่ใช่ทางออกที่ดีในการแก้ไขปัญหา

คดีการกระทำผิดเกี่ยวกับป่าไม้ในช่วงปี 2562-2567

กรมป่าไม้

ทั้งหมด 9,558 คดี

ผู้ต้องหา 2,499 คน

บุกรุกป่า 8,666 คดี

ผู้ต้องหา 2,020 คน

พื้นที่ถูกบุกรุก
140,000 ไร่

กรมอุทยานฯ

ทั้งหมด 8,795 คดี

ผู้ต้องหา 5,777 คน

บุกรุกป่า 3,292 คดี

พื้นที่ถูกบุกรุก
19,686 ไร่

เฉลี่ยคดีบุกรุกป่ามากกว่า 2 คดีต่อวัน

กรณีข้อพิพาทบนผืนป่าแก่งกระจานกับประเด็นสิทธิชุมชนบางกลอย

ปัญหาสิทธิของชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่บ้านบางกลอย ตำบลห้วยแม่เพรียง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี เป็นกรณีศึกษาที่สะท้อนประเด็นสำคัญเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน การอนุรักษ์ธรรมชาติ การต่อสู้เพื่อสิทธิในที่ดิน และการรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยง โดยเฉพาะการจัดการปัญหาด้วยการลงโทษและการใช้กำลังที่ทำให้สถานการณ์ยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น

บางกลอยเป็นหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยงที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เรียกว่า “ใจแผ่นดิน” ใจกลางป่าแก่งกระจาน ซึ่งเป็นบ้านดั้งเดิมที่ชาวกะเหรี่ยงอาศัยมานานกว่า 100 ปี โดยปรากฏในแผนที่ทหารครั้งแรกเมื่อปี 2455 ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่พึ่งพาธรรมชาติและทำไร่หมุนเวียนมาก่อนจะมีกฎหมายป่าไม้ฉบับแรกในไทยถึง 30 ปี และก่อนการออกกฎหมายอุทยานแห่งชาติกว่า 50 ปี

ในปี 2524 พื้นที่ใจแผ่นดินถูกประกาศให้เป็นส่วนหนึ่งของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งระหว่างรัฐและชุมชนกะเหรี่ยง รัฐมองว่าการอยู่อาศัยของชุมชนอาจทำลายป่าและกระทบต่อการเป็นมรดกโลกของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ขณะที่ชาวบ้านยืนยันว่าพวกเขาวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติมานานแล้ว

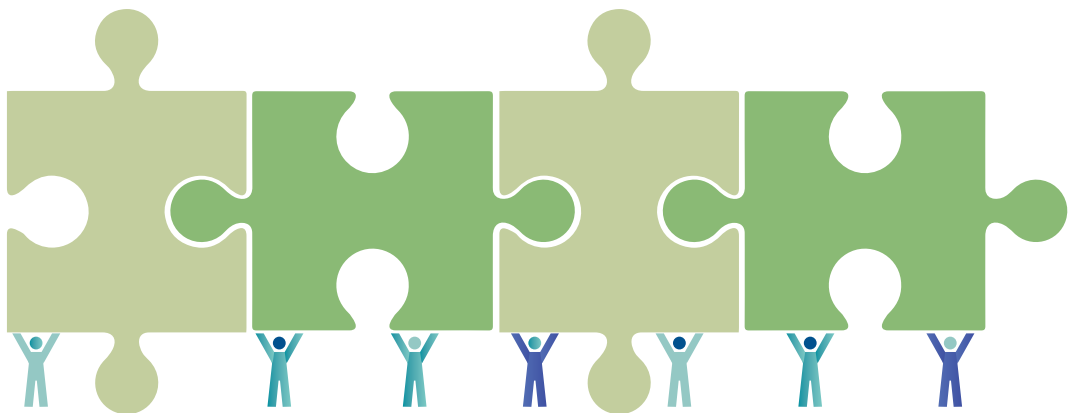
เครดิตภาพ : THECITYZEN.PLUS Thai PBS

หลังจากการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ ชาวบางกลอยถูกบังคับให้ย้ายลงมาอยู่พื้นที่ด้านล่าง เพื่อฟื้นฟูป่า และป้องกันการทำไร่เลื่อนลอย ชาวบ้านถูกไล่อ้อย่างน้อย 2 ครั้งใหญ่ ในปี 2539 และ 2554 โดยใช้ “ปฏิบัติการยุทธการตะนาวศรี” ซึ่งมีการเผาบ้านและยังฉางของชาวบ้านเพื่อบังคับให้ย้ายออกจากป่าไผ่แผ่นดิน เหตุการณ์นี้ทำให้ “นายคออี้ มีมิ” หรือ “ปู่คออี้” ผู้นำจิตวิญญาณของชาวกะเหรี่ยงกลายเป็นที่รู้จัก เนื่องจากเขาเป็นผู้ฟ้องคดีที่กรมอุทยานฯ เผายังฉางชาวกะเหรี่ยง ปู่คออี้เสียชีวิตในปี 2561 ด้วยอายุ 107 ปี โดยไม่ได้กลับไปยังบ้านเกิด

นอกจากนี้ ยังมีกรณีการบังคับสูญหายของ “นายบิลลี่ พอละจี รักจงเจริญ” ชาวกะเหรี่ยงบางกลอย ผู้เป็นหลานของปู่คออี้ ซึ่งหายตัวไปในเดือนเมษายน 2557 และภายหลังการสอบสวนของกรมสอบสวน คดีพิเศษพบว่าเขาถูกฆาตกรรมอำพราง โดยเชื่อว่าเหตุการณ์นี้เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้าน และอุทยานฯ

การใช้กำลังและการลงโทษชาวบ้านในพื้นที่ป่าอนุรักษ์นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนและกระแสด ความขัดแย้งในสังคมอย่างกว้างขวาง โดยเกิดเป็นแฮชแท็กในลักษณะการแบ่งข้างของสังคม #Saveบางกลอย และ #Saveแก่งกระจาน ซึ่งสะท้อนถึงการจัดการปัญหาที่ขาดมุมมองความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม และไม่สามารถนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้

เครือข่าย RoLD Xcelerate กลุ่ม D ตระหนักว่า ระบบนิเวศเป็นแหล่งกำเนิดของดิน น้ำ ป่าไม้ และความหลากหลายทางชีวภาพที่มีบทบาทสำคัญต่อชีวิตบนโลก ทั้งการรักษาสมดุลพลังงาน น้ำ อากาศ ป้องกันภัยพิบัติ และสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม การอนุรักษ์และจัดการระบบนิเวศโดยรัฐ เพียงฝ่ายเดียวไม่สามารถรับมือกับความเสี่ยงและภัยคุกคามจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ จำเป็นต้องส่งเสริมความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งนี้ การจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้ดูแลระบบนิเวศ หรือที่เรียกว่า “Payment for Ecosystem Services: PES” เป็นหนึ่งในกลไกสำคัญที่ทางกลุ่ม D เชื่อว่า จะนำไปสู่การดูแลรักษาระบบนิเวศควบคู่ไปกับการสร้างความเป็นธรรมให้ชุมชนท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืนต่อไป

02

การทบทวนวรรณกรรม

02-1

PAYMENT FOR ECOSYSTEM SERVICES (PES) คืออะไร?

“Payment for Ecosystem Services” หรือ “PES” คือ การให้ค่าตอบแทนแก่ผู้ดูแลระบบนิเวศเพื่อจูงใจให้ใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ซึ่งไม่เพียงสนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่ยังช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนที่ดูแลทรัพยากรด้วย โดยหลักการนี้มีพื้นฐานจากแนวคิด “ผู้ใช้ประโยชน์เป็นผู้จ่าย” (Beneficiary Pays Principle: BPP) ซึ่งหมายถึง ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากระบบนิเวศต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการอนุรักษ์ เพื่อสร้างความยั่งยืนและส่งเสริมวิถีชีวิตของชุมชน โดยมักใช้ในโครงการต่าง ๆ เช่น การกักเก็บคาร์บอน การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ การคุ้มครองลุ่มน้ำ และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น

PES เป็นข้อตกลงแบบสมัครใจที่รัฐหรือเอกชนที่ได้รับประโยชน์จากระบบนิเวศ จ่ายค่าตอบแทนให้กับชุมชนที่ดูแลทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อส่งเสริมหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการจัดการระบบนิเวศ เป็นเครื่องมือที่นำระบบตลาดมาช่วยในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ลดข้อจำกัดด้านงบประมาณและกำลังคนภาครัฐ และเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตรงข้ามกับหลักการ “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter Pays Principle: PPP)” ที่เน้นการลงโทษและอาจทำให้การมีส่วนร่วมเป็นไปได้ยาก

PES

ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ขณะที่

PPP

เน้นการลงโทษ

การมีส่วนร่วม
ของผู้คน

การกระตุ้นเชิงบวก

PES

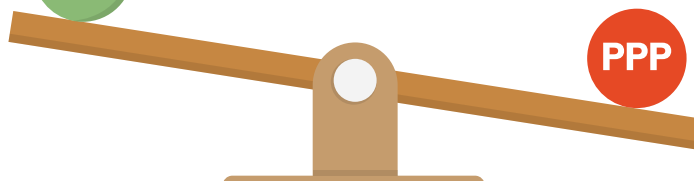

การมีส่วนร่วม
เกิดขึ้นได้ยาก

มาตรการลงโทษ

PPP

02-2

ตัวอย่างโครงการ PES ในต่างประเทศ

หนึ่งในโครงการจ่ายค่าตอบแทนเพื่อบริการระบบนิเวศที่โดดเด่นและได้รับการยอมรับมากที่สุด คือ โครงการ PES ของ Vittel แบรินด์ในเครือ Nestlé Waters ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของฝรั่งเศส โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องคุณภาพน้ำแร่ธรรมชาติที่เป็นหัวใจสำคัญของธุรกิจและภาพลักษณ์ของ Vittel โครงการนี้เป็นตัวอย่างที่ดีของการใช้ความร่วมมือและนวัตกรรมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยผสานผลประโยชน์ทางนิเวศวิทยากับทางเศรษฐกิจอย่างลงตัว

เนื่องจากการดำเนินงานของ Vittel ขึ้นอยู่กับคุณภาพน้ำจากแหล่งน้ำใต้ดินในภูมิภาค Vosges แต่ในช่วงปลายทศวรรษ 1980 การเกษตรที่เข้มข้นเริ่มส่งผลกระทบต่อแหล่งน้ำ โดยการใช้ปุ๋ยเคมีและสารกำจัดศัตรูพืชทำให้แหล่งน้ำปนเปื้อนในเรต ส่งผลต่อมาตรฐานคุณภาพน้ำที่ Vittel ต้องการ เพื่อแก้ไขปัญหา Vittel ได้ร่วมมือกับเกษตรกรท้องถิ่นพัฒนาเกษตรยั่งยืน เพื่อปกป้องแหล่งน้ำ ควบคู่ไปกับการสร้างความสมดุลทางสิ่งแวดล้อม โดยไม่กระทบต่อรายได้ของเกษตรกร

โครงการ PES ของ Vittel

แรงจูงใจทางการเงิน

เกษตรกรได้รับค่าตอบแทนชดเชยความสูญเสีย หรือค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมที่เกิดจากการเปลี่ยนวิธีการทำเกษตรกรรม

ความช่วยเหลือด้านเทคนิค

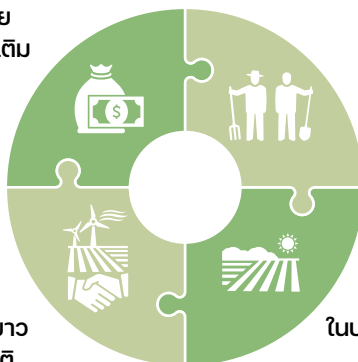
Vittel ให้คำปรึกษาและสนับสนุนด้านเทคนิคแก่เกษตรกรเพื่อเปลี่ยนไปสู่วิธีการที่ยั่งยืน เช่น การปลูกพืชหมุนเวียน

ข้อตกลงการจัดการที่ดิน

เกษตรกรลงนามในสัญญาระยะยาวกับ Vittel โดยให้คำมั่นว่าจะปฏิบัติวิธีการที่ลดการรบกวนของไนเตรตและรักษาสุขภาพดิน สัญญาเหล่านี้ได้รับการออกแบบให้เหมาะสมกับแต่ละฟาร์มเพื่อให้สามารถปฏิบัติได้จริง

การซื้อหรือเช่าที่ดิน

ในบางกรณี Vittel ได้ซื้อหรือเช่าที่ดินเพื่อควบคุมการใช้งานโดยตรงและรับประกันว่าที่ดินนั้นจะถูกจัดการตามวัตถุประสงค์ด้านการอนุรักษ์

PES ของ Vittel ได้รับยกย่องว่าเป็นโครงการรับผิดชอบต่อสังคมที่ประสบความสำเร็จในการลดการปนเปื้อนในเตรตในแหล่งน้ำใต้ดิน โดยเกษตรกรได้รับประโยชน์จากการสนับสนุนทางการเงินและเทคนิคเพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการทำเกษตรสู่แนวทางที่ยั่งยืน

กรณีศึกษานี้ แสดงให้เห็นว่าภาคเอกชนสามารถมีบทบาทเชิงรุกในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและ

แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของโครงการ PES ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมผ่านความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน โดยปรับเป้าหมายของธุรกิจ ชุมชนท้องถิ่น และระบบนิเวศให้สอดคล้องกัน ซึ่งสามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ และตอกย้ำความสำคัญในการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การให้คำมั่นระยะยาว และการผสมผสานการสนับสนุนทางการเงิน เทคนิค และการศึกษาเพื่อผลลัพธ์ที่ยั่งยืน

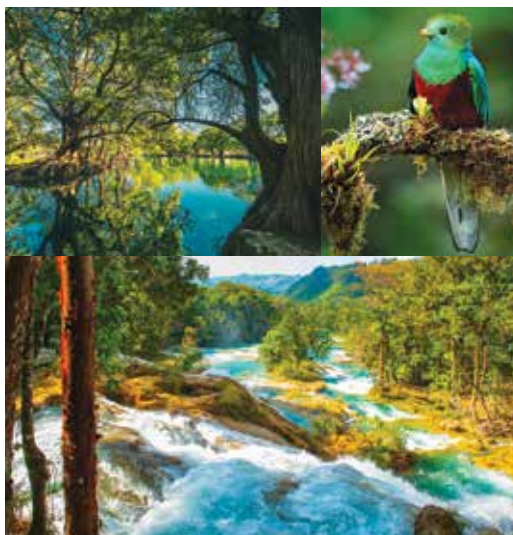
นอกจากนี้ ยังมีตัวอย่างโครงการ PES ในหลายประเทศที่ประสบความสำเร็จในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

**“คอสตาริกาเป็นประเทศแรก
ที่นำระบบ PES มาใช้แก้ปัญหา
การลดลงของพื้นที่ป่า”**

คอสตาริกา เป็นประเทศแรกที่ใช้ PES แก้ปัญหาการลดลงของพื้นที่ป่า โดยออกกฎหมายรับรองการอนุรักษ์ป่าไม้และเปิดโอกาสให้เจ้าของที่ดินขายบริการทางนิเวศ เช่น การลดก๊าซเรือนกระจก การจัดหาไม้ การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นต้น โครงการนี้บริหารโดยกองทุนป่าไม้แห่งชาติ ซึ่งได้รับเงินจากภาษีเชื้อเพลิงฟอสซิลและความช่วยเหลือจากธนาคารโลก

ในการดำเนินโครงการ ผู้เข้าร่วมโครงการต้องยื่นแผนอนุรักษ์ป่าให้ตรวจสอบก่อน เมื่อได้รับอนุมัติ จะได้รับค่าตอบแทนเป็นเวลา 5 ปี ในบางกรณีเจ้าของที่ดินต้องตกลงผูกพันระยะยาว 10-15 ปี โดยรายได้จากโครงการจะครอบคลุมถึงค่าตอบแทนสำหรับการอนุรักษ์และการปลูกป่า

“เม็กซิโก ใช้ PES เพื่ออนุรักษ์
ลุ่มน้ำและป้องกันการตัดไม้”

เม็กซิโก ใช้ PES เพื่ออนุรักษ์ลุ่มน้ำและป้องกันการตัดไม้ โดยรัฐจ่ายค่าตอบแทนให้เจ้าของที่ดินในพื้นที่สำคัญทางอุทกวิทยา โดยเงินทุนมาจากค่าธรรมเนียมน้ำและภาษีการใช้ป่า ซึ่งบริหารโดยกองทุนป่าไม้เม็กซิโก (Mexican Forest Fund) ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เจ้าของพื้นที่ป่าที่เข้าร่วมโครงการจะได้รับค่าตอบแทนเป็นรายปีต่อสัญญา 5 ปี โดยจะคำนวณค่าตอบแทนตามความสำคัญทางนิเวศวิทยาของป่า

เวียดนาม เป็นประเทศแรกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่นำ PES มาใช้ในกฎหมาย โดยได้จัดตั้งโครงการนำร่อง PES ในจังหวัดเลิมต่งและชินลา สนับสนุนการอนุรักษ์และพัฒนาป่าไม้ กำหนดนิเวศบริการที่สำคัญ เช่น การควบคุมการกัดเซาะดิน การอนุรักษ์น้ำ การลดก๊าซเรือนกระจก โดยผู้ผลิตไฟฟ้าพลังน้ำและบริษัทน้ำสะอาดต้องจ่ายค่าตอบแทนให้กับผู้ที่ทำหน้าที่อนุรักษ์ป่า โครงการนี้ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนคุ้มครองและพัฒนาป่าไม้แห่งชาติของเวียดนาม ในการจ่ายค่าตอบแทนจะผ่านกองทุนคุ้มครองและพัฒนาป่าไม้ในระดับจังหวัด

“เวียดนามเป็นประเทศแรก
ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
ที่นำ PES มาใช้ในกฎหมาย”

03 การศึกษาและข้อค้นพบ

RoLD Xcelerate กลุ่ม D มุ่งพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนความเป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อมตามแนวคิด PES โดยได้ดำเนินงานใน 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ การศึกษาเอกสาร การลงพื้นที่จริงในชุมชน และการสนทนากลุ่ม

03-1

การศึกษาเอกสาร

การศึกษาเอกสารมีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่แล้ว รวมถึงมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น

ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนที่ 1/2567 เรื่องมาตรการส่งเสริมการลงทุนเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม : เป็นมาตรการที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม โดยร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่นพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในระดับฐานรากให้เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ พร้อมยกระดับสิ่งแวดล้อมเพื่อลดปัญหาฝุ่น PM 2.5

มาตรการเพื่อส่งเสริมโครงการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกภาคสมัครใจ : เป็นมาตรการที่มุ่งกระตุ้นให้ภาคธุรกิจเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก โดยได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษี

มาตรการภาษีเพื่อส่งเสริมการดำเนินโครงการภาคีสถิตสนับสนุนป่าชุมชนลดโลกร้อน : เป็นมาตรการที่กระตุ้นให้ชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ร่วมมือกันอนุรักษ์ป่าชุมชนและช่วยลดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ตัวอย่างการดำเนินงานของบริษัทที่ได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ : การศึกษาแนวทางที่บริษัทต่าง ๆ ใช้บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เช่น โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

03-2

การลงพื้นที่เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชนในพื้นที่

ระหว่างวันที่ 5-6 ตุลาคม 2567 ทีมงานกลุ่ม D ได้ลงพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากไฟป่าอย่างรุนแรงในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยเลือก 2 พื้นที่เป้าหมาย คือ ดอยสุเทพ-ปุย และดอยสะเก็ด เนื่องจากมีแนวปฏิบัติที่ดีในการดูแลและฟื้นฟูป่า มีการวางแผนป้องกันไฟป่าอย่างมีระบบ อีกทั้งยังมีผู้นำชุมชนที่มีศักยภาพสูง ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและเป็นต้นแบบที่สามารถถ่ายทอดแนวทางให้พื้นที่อื่นได้ในอนาคต

ดอยสุเทพ-ปุย : วันที่ 5 ตุลาคม 2567

พื้นที่ดอยสุเทพ-ปุยที่เลือกศึกษา คือ พื้นที่ของชุมชนชาติพันธุ์ชาวม้ง “บ้านแม่สาบน้อย” หมู่ 10 และ “บ้านแม่สาใหม่” หมู่ 6 ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ภายใต้การดูแลของกรมอุทยานฯ โดยพื้นที่นี้ได้รับการช่วยเหลือด้านความรู้เกี่ยวกับการฟื้นฟูป่าอย่างมีประสิทธิภาพ จากหน่วยวิจัยการฟื้นฟูป่าไม้ (FORRU) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และวิสาหกิจเพื่อสังคม The Next Forest

ผู้ให้ข้อมูลแก่ทีมงานในครั้งนี้ ได้แก่ คุณบรรพต รัตนติลกุล พ่อหลวงประจำหมู่บ้านแม่สาบน้อย คุณนิคม ความดีดำรง จากชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บ้านแม่สาบน้อย คุณเมธาพันธ์ ฤชกฤษดาภา พ่อหลวงจากบ้านดอยปุย รวมถึงผู้นำจากหมู่บ้านใกล้เคียง ได้แก่ บ้านโป่งเหนือ และบ้านช่างเคี่ยน และมีพันธมิตรจากสภาลมหายใจ เข้าร่วมรับฟังด้วย

ดอยสะเก็ด : วันที่ 6 ตุลาคม 2567

พื้นที่ดอยสะเก็ดที่เลือกศึกษา ได้แก่ ชุมชน “บ้านต้นผึ้ง” และ “บ้านแม่โป่ง” ในตำบลแม่โป่ง ซึ่งอยู่ในการดูแลของกรมป่าไม้ ภายใต้พระราชบัญญัติป่าชุมชน พื้นที่นี้ได้รับอนุญาตให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่า และพื้นที่บ้านแม่โป่งยังได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นพี่เลี้ยงช่วยเสริมสร้างศักยภาพให้ชุมชนสามารถทำแผนการจัดเก็บคาร์บอน (Carbon Credit) เพื่อเป็นแหล่งรายได้ของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าและป้องกันไฟป่า

ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชนจาก 10 หมู่บ้าน ที่เป็นเครือข่ายป่าชุมชน ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด โดย 8 หมู่บ้าน เป็นพื้นที่ป่าชุมชนภายใต้การดูแลของกรมป่าไม้ตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน และอีก 2 หมู่บ้าน เป็นพื้นที่ใกล้เคียงที่ได้รับผลกระทบจากไฟป่าและได้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการป้องกันไฟป่าและอนุรักษ์ป่า

03-3 การสนทนากลุ่ม

หลังจากสังเคราะห์ประเด็นที่น่าสนใจในการพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมเพื่อการเปลี่ยนผ่านอย่างยุติธรรมแล้ว ทางกลุ่ม D จึงได้จัดการสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มองค์กรธุรกิจ และกลุ่ม NGOs เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์แนวทางการพัฒนากลไกที่มีประสิทธิภาพต่อไป

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ : จัดการสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง **ครั้งที่ 1** เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2567 ประเด็นสนทนา ได้แก่ ปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน แนวทางการแก้ปัญหาที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในโมเดล และวิธีการดำเนินงานเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ **ครั้งที่ 2** เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2567 ประเด็นสนทนา ได้แก่ กลไก PES ใน 3 โมเดล ประกอบด้วย Management Model, Financial Model และ Governance Model รวมถึงแนวทางสื่อสารเพื่อสร้างความตระหนักรู้

กลุ่มองค์กรธุรกิจ : เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2567 ประเด็นสนทนา ได้แก่ กิจกรรมด้านความยั่งยืน ที่องค์กรเอกชนดำเนินการอยู่ แรงบันดาลใจและเหตุผลที่องค์กรให้ความสำคัญกับความยั่งยืน และแรงจูงใจ (Incentives) ที่องค์กรต้องการเพื่อเข้าร่วมโครงการ PES

กลุ่ม NGOs : เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2567 ประเด็นสนทนา ได้แก่ ระดับความตระหนักรู้ของชาวบ้าน เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ แรงจูงใจที่กระตุ้นให้ชาวบ้านและภาคเอกชนร่วมมือ ในการดูแลสิ่งแวดล้อม ปัญหาและข้อจำกัดในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องในปัจจุบัน

03-4

ข้อค้นพบ

03-4.1 การพัฒนาและการจัดการพื้นที่ในชุมชนแม่สาบน้อย

ชุมชนแม่สาบน้อยตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย จึงประสบข้อจำกัดทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิทำกินและการพัฒนาพื้นที่ ผู้นำชุมชนได้ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่อุทยานฯ มากกว่า 30 ปี เพื่อหาแนวทางอยู่ร่วมกับธรรมชาติ และมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ป่าไม้ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น FORRU มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และ The Next Forest

ฟื้นฟูและดูแลรักษาป่า

ที่ผ่านมา ชุมชนได้ดำเนินการฟื้นฟูป่าโดยใช้พันธุ์ไม้พื้นถิ่นหลากหลายชนิด เริ่มจากการเก็บแม่พันธุ์ของพืชจากป่ามาเพาะเพื่อศึกษาการเจริญเติบโต และเน้นปลูกผสมผสานทั้งไม้โตเร็วและโตช้าในลำดับที่เหมาะสมเพื่อช่วยยึดหน้าดิน ดูดซับน้ำ และเพิ่มความหลากหลายของระบบนิเวศ วิธีนี้ช่วยลดการพังทลายของดินและเพิ่มการกักเก็บคาร์บอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยพันธุ์ไม้โตเร็วสามารถดูดซับคาร์บอนได้ดีในช่วง 3-5 ปีแรกสามารถกักเก็บคาร์บอนได้มากถึง 3 เท่า เมื่อเทียบกับการฟื้นฟูป่าตามปกติ นอกจากนี้ พื้นที่ฟื้นฟูยังถูกออกแบบให้เชื่อมต่อกันเป็นป่าผืนใหญ่ โดยใช้สัตว์ป่าช่วยกระจายพันธุ์ไม้ เช่น เน้นปลูกต้นไทรที่ให้ผลเป็นอาหารแก่สัตว์ป่า

ปัจจุบัน ชุมชนแม่สาบน้อยประสบความสำเร็จในการฟื้นฟูพื้นที่ป่าจนสมบูรณ์เต็มพื้นที่ หน้าที่หลักของชาวบ้านจึงเป็นการดูแลรักษาป่าและเฝ้าระวังไฟป่าไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ระบบนิเวศ โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากอุทยานฯ และองค์กรภายนอก และทางอุทยานฯ ได้ส่งเจ้าหน้าที่มาร่วมเรียนรู้ประสบการณ์การทำแนวกันไฟและการจัดการไฟป่าที่ชุมชนดำเนินการเป็นประจำทุกปี อย่างไรก็ตาม ปัญหาไฟป่ายังคงเกิดขึ้นจากหลายปัจจัย เช่น การลักลอบเผาป่าในเวลากลางคืน

เครดิตภาพ : Facebook บ้านแม่สาบน้อย

เครดิตภาพ: Facebook บ้านแปะน้อย

ประวัติชุมชน หลักดันการท่องเที่ยวงเชิงอนุรักษ์ ยกระดับรายได้ชุมชน

ด้วยคำมั่นสัญญาว่า **“เราอยู่ได้ ป่าอยู่ได้ และเราจะอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน”** ชุมชนแม่सान้อย จึงได้พัฒนากระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชน หน่วยงานราชการ และองค์กรพัฒนาเอกชน โดยมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการและการแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับเกษตรยั่งยืนและการอนุรักษ์ป่า การสร้างเครือข่ายชุมชนในระดับภูมิภาคเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากร

ชุมชนได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบเศรษฐกิจจากการพึ่งพาพืชเชิงเดี่ยวที่ทำลายสิ่งแวดล้อมสู่เกษตรผสมผสาน และด้วยภูมิประเทศที่สวยงามและความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ ทางชุมชนจึงพยายามผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ การส่งเสริมสินค้าท้องถิ่น และการปลูกพืชเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อลดการพึ่งพาทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป ควบคู่ไปกับการยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

อย่างไรก็ดี ด้วยข้อจำกัดด้านกฎหมายและความไม่ชัดเจนของขอบเขตพื้นที่ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน แนวทางแก้ไขที่เหมาะสมอาจรวมถึงการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี เช่น การใช้โดรนเพื่อเฝ้าระวังไฟป่า การจัดทำแผนที่ GIS เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการพื้นที่ป่าและลดความขัดแย้งเกี่ยวกับขอบเขตพื้นที่ เทคโนโลยีเหล่านี้ยังสามารถช่วยบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับพันธุ์พืชและสัตว์ที่สำคัญในระบบนิเวศ ซึ่งจะช่วยสนับสนุนการอนุรักษ์ที่มีฐานข้อมูลที่เชื่อถือได้ อีกทั้งควรพิจารณาการเพิ่มความยืดหยุ่นในงบประมาณสำหรับกิจกรรมของชุมชน เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

03-4.2 การจัดการทรัพยากรป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง ดอยสะเก็ด

ชุมชนบ้านต้นผึ้งมีบทบาทสำคัญในการดูแลป่าชุมชนมาอย่างยาวนาน โดยได้รับแรงจูงใจเพิ่มเติมจากปัญหา PM 2.5 และโอกาสจากตลาดคาร์บอนเครดิต (T-VER) ปัจจุบันพื้นที่ป่าชุมชนครอบคลุม 8,183 ไร่ มี 10 หมู่บ้านเป็นเครือข่ายป่าชุมชนแม่โป่ง เริ่มดำเนินโครงการซื้อขายคาร์บอนเครดิตตั้งแต่ปี 2564 และมีกำหนดทวนสอบคาร์บอนเครดิตในปี 2567

การเรียนรู้และการส่งต่อองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น

เครือข่ายป่าชุมชนแม่โป่งมีการวางแผนและจัดสรรงานด้านคาร์บอนเครดิตอย่างเป็นระบบ โดยมีมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง และทางชุมชนแปลงแผนออกมาเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้คนในหมู่บ้าน ทุกช่วงวัยเข้ามามีส่วนร่วมได้ มีอาสาสมัครตั้งแต่อายุ 16-72 ปี โดยผู้สูงอายุที่มีความรู้ด้านพรรณไม้ จะถ่ายทอดความรู้การจัดการป่าให้แก่เยาวชนในหมู่บ้าน ขณะที่เยาวชนที่เข้าร่วมก็จะได้รับรายได้และเป็นการปลูกจิตสำนึกรักป่าจากกิจกรรมเหล่านี้

แหล่งเงินทุนสำคัญของชุมชน คือ กองทุนดูแลป่าชุมชน ซึ่งมีบทบาทในการสนับสนุนการปลูกป่าและการจัดเก็บคาร์บอน รวมถึงการให้ความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับการดูแลทรัพยากรในพื้นที่ โดยกำหนดให้ครัวเรือนสมทบทุน เดือนละ 10-30 บาท เพื่อฟื้นฟูทรัพยากร และร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำแนวกันไฟ กิจกรรมเป่าใบไม้ การจัดเวรยามลาดตระเวนป้องกันไฟป่า และการสร้างฝายชะลอน้ำตามจุดต่าง ๆ ในป่า เป็นต้น

เครดิตภาพ : Facebook บ้านต้นผึ้ง

อีกแหล่งเงินทุนสำคัญ คือ กองทุนพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งช่วยสำรองงบประมาณให้ชาวบ้านสามารถซื้ออุปกรณ์จำเป็น เช่น วิทยุสื่อสารและรถอีแต่น อีกทั้งยังใช้เพื่อสวัสดิการหมู่บ้าน และการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เช่น การแปรรูปใบตองตึงและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นอื่น ๆ ทั้งนี้ ทางเครือข่ายมีกระบวนการตัดสินใจร่วมกันในการใช้งบประมาณจากกองทุนฯ โดยผลกำไรที่ได้จากการนำเงินกองทุนไปลงทุน จะแบ่งกลับเข้าสู่กองทุน เพื่อให้เกิดการหมุนเวียนและความยั่งยืนของเงินทุน

การนำรายได้จากคาร์บอนเครดิตไปใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน

เครดิตภาพ : Facebook บ้านต้นผึ้ง

แต่ละหมู่บ้านนำรายได้จากคาร์บอนเครดิตไปใช้ในโครงการที่แตกต่างกัน เช่น

หมู่ 2 และหมู่ 9

ผลิตปุ๋ยอัดเม็ด
และพัฒนาลาดนวด

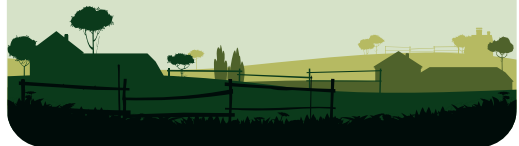
หมู่ 6

สร้างฝายชะลอน้ำ
และพัฒนาปุ๋ยหมัก

หมู่ 10

พัฒนา “ดอยผาผึ้ง”
ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์
และจุดเผ่าระวังไฟฟ้า

แม้ชุมชนจะมีการจัดการที่เข้มแข็ง แต่ยังคงเผชิญความท้าทายหลายด้าน โดยเฉพาะการเผาป่าจากพื้นที่ใกล้เคียง ทำให้เกิดไฟป่าข้ามเขตแดนมา และการปรับตัวเข้าสู่ระบบบัญชีตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน เพื่อรองรับอนาคต ชุมชนมีแผนพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพควบคู่ไปกับคาร์บอนเครดิต เช่น เครดิตความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity Credit) เพื่อลดผลกระทบจากการพึ่งพารายได้จากการขายคาร์บอนเพียงอย่างเดียวในอนาคต

04 แนวทางการดำเนินงาน/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาโมเดล PES และการเก็บข้อมูลจากพื้นที่ พบว่า ภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนระบบนี้ให้เกิดขึ้นได้เร็วและมีประสิทธิภาพ โดยทำหน้าที่เป็นผู้จ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้ดูแลระบบนิเวศ ซึ่งช่วยให้เกิดเงินทุนหมุนเวียน สนับสนุนการอนุรักษ์ และทำให้กองทุนสามารถขยายตัวได้ในอนาคต อย่างไรก็ตาม การดึงภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น จำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยที่ช่วยให้บริษัทสามารถจัดสรรงบประมาณประจำปีมาสนับสนุนโครงการฟื้นฟูระบบนิเวศได้ โดยแผนงานของโครงการ PES ควรมีองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ การจัดการเชิงนิเวศ การบริหารทางการเงิน และการกำกับดูแล/กฎระเบียบที่ชัดเจน

องค์ประกอบของแผน ในโครงการที่จะใช้ระบบ PES

04-1

แผนงานการจัดการเชิงนิเวศ

เนื่องจากภาคเอกชนมักคาดหวังความชัดเจนในการใช้งบประมาณและผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม ดังนั้น แผนงานจัดการระบบนิเวศชุมชนที่นำระบบ PES มาใช้ ควรระบุอย่างชัดเจนว่างบประมาณจะถูกนำไปใช้ในพื้นที่ใดและใช้อย่างไร รวมถึงผลลัพธ์และผลกระทบที่จะเกิดขึ้น โดยมีตัวชี้วัดที่สามารถวัดผลการดำเนินงานได้อย่างเป็นรูปธรรม

แม้ว่าโครงการฟื้นฟูระบบนิเวศจะไม่ได้มุ่งเน้นผลตอบแทนทางการเงิน แต่สามารถสร้างผลลัพธ์เป็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศที่ดีขึ้นได้ เช่น ความหลากหลายทางชีวภาพ การควบคุมการกัดเซาะดิน การไหลของน้ำ การปล่อยออกซิเจนหรือการดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ ซึ่งตัวชี้วัดเหล่านี้สามารถตรวจสอบประเมินได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และผลการวัดจะสะท้อนถึงความสำเร็จของโครงการและผลตอบแทนจากการลงทุนเพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศ ทั้งยังช่วยกำหนดเป้าหมายและพัฒนาแนวทางการดำเนินงานในอนาคตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

แผนงานการจัดการเชิงนิเวศ

1 ระบุแผนงานชัดเจน

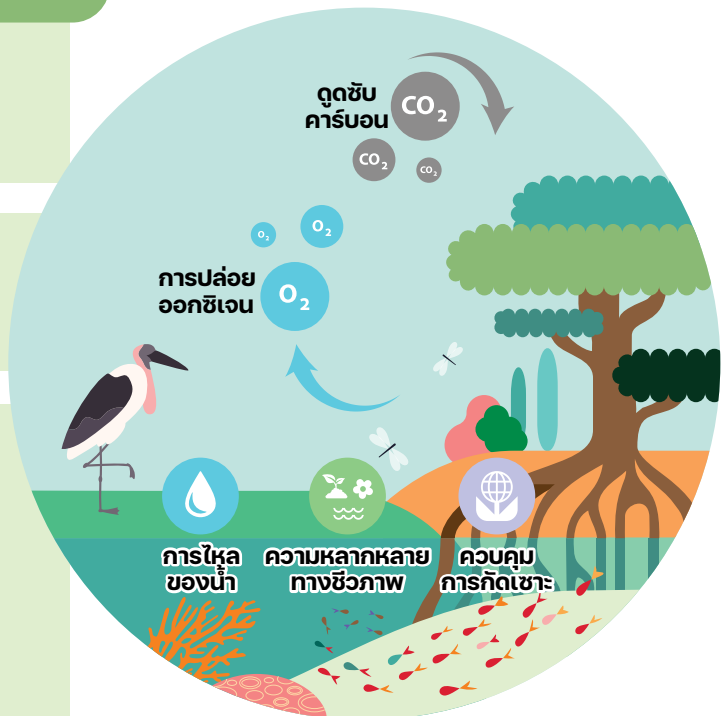
ว่าจะทำอะไร ที่ไหน
กับใคร อย่างไร

2 ระบุผลลัพธ์ เช่น

- ✓ Hotspot ลดลง
- ✓ Burn Scar ลดลง

3 ตัวชี้วัดและผลกระทบ

- ✓ ความหลากหลายทางชีวภาพ
- ✓ การควบคุมการกัดเซาะ
- ✓ การไหลของน้ำ
- ✓ การปล่อยออกซิเจน
- ✓ การดูดซับคาร์บอน

04-2

แผนงานการจัดการทางการเงิน

แผนงานที่สำคัญอีกด้านหนึ่ง คือ แผนงานการจัดการทางการเงินเพื่อกำกับดูแลการใช้งบประมาณให้โปร่งใส โดยควรมีรายละเอียดที่ชัดเจนเพื่อสร้างความไว้วางใจให้กับองค์กรภาคเอกชนว่างบประมาณจะถูกจ่ายให้ใคร ในรูปแบบใด และมีกลไกการตรวจสอบการใช้งบประมาณอย่างไร เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ควรกำหนดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กรที่ให้การสนับสนุน เช่น กิจกรรมสำหรับองค์กรที่มุ่งเน้นความยั่งยืน หรือกิจกรรมฟื้นฟูระบบนิเวศสำหรับองค์กรที่เน้นการป้องกันความเสี่ยงหรือหายนะจากภัยพิบัติในอนาคต อย่างปัญหาฝุ่น PM 2.5 ที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ หรือการป้องกันน้ำท่วมที่อาจเกิดขึ้น

การมีแผนการใช้จ่ายที่ชัดเจน พร้อมระบบตรวจสอบที่โปร่งใส จะช่วยให้ทุกฝ่ายมั่นใจว่าเงินที่ลงทุนไปนั้น จะถูกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาชุมชน ซึ่งจะทำให้การดำเนินโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

แผนงานการจัดการทางการเงิน

ระบุแผนการใช้จ่ายเงินชัดเจน

งบประมาณจะถูกจ่ายให้ใคร ในรูปแบบใด และมีกลไกการตรวจสอบการใช้งบประมาณอย่างไร

สะท้อนวัตถุประสงค์การใช้จ่ายเงินของผู้สนับสนุน

กำหนดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กรที่ให้การสนับสนุน เช่น กิจกรรมสำหรับองค์กรที่มุ่งเน้นความยั่งยืน หรือกิจกรรมสำหรับองค์กรที่เน้นการป้องกันภัยพิบัติในอนาคต

04-3

แผนงานการกำกับดูแลและกฎระเบียบ

แผนงานด้านการกำกับดูแลและกฎระเบียบ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้องค์กรภาคเอกชนเกิดความมั่นใจว่างบประมาณที่นำไปใช้ในโครงการ PES จะอยู่ภายใต้กลไกการกำกับดูแลที่ดีและมีระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงควรมีการเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใสและเข้าถึงได้ ทั้งในด้านข้อมูลการเงินและผลลัพธ์ของกิจกรรมที่ดำเนินการ

อีกหนึ่งประเด็นสำคัญ คือ ควรมีการป้องกัน “การฟอกเขียว” ซึ่งหมายถึงการนำโครงการไปใช้เพื่อสร้างภาพลักษณ์ขององค์กรโดยไม่เกิดการฟื้นฟูระบบนิเวศอย่างแท้จริง ดังนั้น ระบบกำกับดูแลต้องมีมาตรการที่เข้มงวดเพื่อป้องกันการบิดเบือนเป้าหมายของโครงการ นอกจากนี้ ควรมีกลไกที่ช่วยลดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการ และต้องคำนึงถึงหลักความเป็นธรรมเพื่อให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์เท่าเทียมกัน

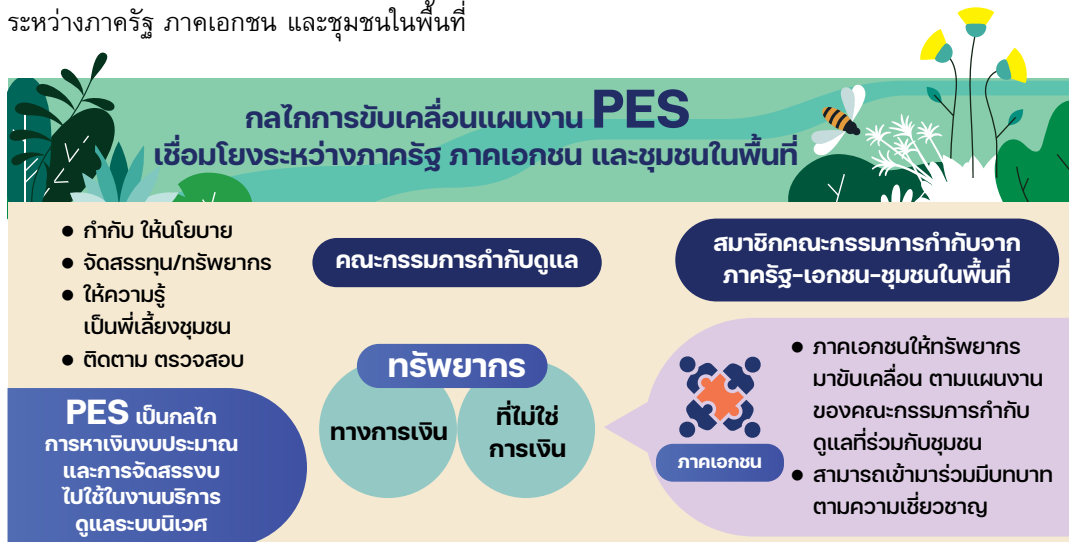

การจัดทำแผนงานที่ชัดเจนทั้ง 3 ด้านของโครงการที่ใช้ระบบ PES จะช่วยเพิ่มความน่าสนใจในการดึงดูดภาคเอกชนเข้ามาเป็นผู้สนับสนุนทางการเงินได้ง่ายขึ้น เนื่องจากโครงการมีแนวทางการดำเนินงานและกลไกการกำกับดูแลที่สอดคล้องกับระบบงบประมาณขององค์กรภาคเอกชน นอกจากนี้ ยังช่วยให้การตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาระบบให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนในระยะยาว

04-4

กลไกการขับเคลื่อนแผนงาน PES เชื่อมโยงภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในพื้นที่

นอกจากการวางแผนดำเนินงานที่ชัดเจนแล้ว การนำระบบ PES มาใช้ควรคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การฟื้นฟูระบบนิเวศเป็นไปอย่างบูรณาการและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ด้วยเหตุนี้ กลุ่ม D จึงได้ออกแบบกลไกการขับเคลื่อนแผนงานระบบ PES ที่เชื่อมโยงระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในพื้นที่

มุ่งเน้นตามพื้นที่ชุมชน

แบ่งแผนตามชุมชนเป้าหมาย	ชุมชน 1	ชุมชน 2	ชุมชน 3	ชุมชน 4
เป้าหมายที่มุ่งเน้นผลลัพธ์	ตั้งเป้าหมายในแกนหลัก ๆ ที่สอดคล้องกับนโยบายจังหวัดและบริบทของชุมชน			
การป้องกันไฟ				
การฟื้นฟูป่า				
ความก้าวหน้าทางการเกษตร				
การสร้างรายได้ใหม่				
การศึกษา				
กฎหมาย/ระเบียบข้อบังคับ				

ชุมชนพื้นที่ ภาครัฐ

ผู้นำชุมชนขับเคลื่อน ตามแผนงาน เพื่อบรรลุเป้าหมาย หรือตามทรัพยากร ที่ได้รับ

สามารถขยายแผนโดย

เพิ่มชุมชนใหม่ ๆ ในกิจกรรมการเดิม ขยายทรัพยากรและพันธมิตร

จัดตั้งคณะกรรมการ ในกลุ่มชุมชนอื่น ๆ

การจัดตั้งคณะกรรมการกำกับดูแล

คณะกรรมการกำกับดูแลจะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของระบบ PES รวมถึงการกำกับดูแลการจัดสรรงบประมาณ ทุน และทรัพยากรต่าง ๆ การสนับสนุนองค์ความรู้ให้แก่คนในชุมชน ตลอดจนช่วยติดตามผลการดำเนินงาน วางระบบตรวจสอบและวัดผลโครงการเพื่อให้มั่นใจว่าทุกขั้นตอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ คณะกรรมการกำกับดูแล ควรมีตัวแทนทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้นำชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อให้การทำงานมีความเชื่อมโยงระหว่างทุกฝ่าย และเกิดการสื่อสารที่นำไปสู่ความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ อาจเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น นักวิจัยป่าไม้ อาจารย์หรือที่ปรึกษาทางวิชาการ มาร่วมให้คำแนะนำและเสริมองค์ความรู้ให้แก่ชุมชน เพื่อให้การกำกับดูแลและการประเมินผลลัพธ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้องตามหลักวิชาการ

คณะกรรมการดังกล่าว จะช่วยบริหารทรัพยากรที่ภาคเอกชนจัดสรรเข้ามาให้เป็นไปตามแผนงาน PES โดยมีผู้นำชุมชนเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ร่วมกันกำหนด ทั้งนี้ แต่ละชุมชนยังสามารถทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ เพื่อให้มั่นใจว่าแผนงานที่ดำเนินการนั้นอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายและไม่ก่อให้เกิดปัญหาหรือข้อขัดแย้งในภายหลัง

การดำเนินงานที่มุ่งเน้นพื้นที่ชุมชน

การดำเนินงานฟื้นฟูระบบนิเวศควรมุ่งเน้นการพัฒนาที่เฉพาะเจาะจงตามลักษณะของพื้นที่ โดยมีตัวแทนชุมชนในพื้นที่เป็นแกนหลักในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ การกำหนดพื้นที่เฉพาะทำให้มีการบริหารจัดการทรัพยากรที่ชัดเจน พร้อมทั้งสามารถติดตามและประเมินผลได้ง่าย นอกจากนี้ การออกแบบนโยบายที่สอดคล้องกับปัญหาในพื้นที่จะช่วยให้แก้ไขปัญหาได้ตรงจุดมากขึ้น

ดังนั้น การเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมกับทรัพยากรที่มีและการมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง จึงนับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการฟื้นฟูระบบนิเวศให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม อีกทั้งส่งเสริมให้เกิดการหมุนเวียนงบประมาณในระบบ PES ภายในชุมชน และเพิ่มโอกาสการขยายผลในระยะยาว

การเน้นสร้างผลลัพธ์ที่มีเป้าหมายสอดคล้องกัน เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่ช่วยให้ระบบ PES มีประสิทธิภาพจากการลงพื้นที่ศึกษา ทางกลุ่ม D พบว่าปัญหาด้านระบบนิเวศป่าไม้ในแต่ละชุมชนมีลักษณะคล้ายคลึงกัน หากคณะกรรมการกำกับดูแลสามารถวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดเป้าหมายหลักของโครงการให้มีความเชื่อมโยงกับชุมชนอื่น ๆ ได้ ก็จะช่วยให้งานด้านการแก้ปัญหาในพื้นที่หนึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่น ๆ ได้

นอกจากนี้ การกำหนดผลลัพธ์ที่คาดหวังตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ พร้อมตัวชี้วัดที่ชัดเจน จะทำให้การตรวจประเมินมีความแม่นยำและสะท้อนประสิทธิภาพของการดำเนินงานได้อย่างเป็นรูปธรรม ข้อมูลเหล่านี้สามารถนำมาเปรียบเทียบผลลัพธ์จริงกับเป้าหมายที่วางไว้ และใช้วิเคราะห์ส่วนต่างเพื่อนำไปพัฒนาโครงการในอนาคตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

การออกแบบกลไกการขับเคลื่อนที่สามารถขยายผลได้

ทางกลุ่ม D ยังได้คำนึงถึงกลไกการขยายผล โดยการกำกับดูแลที่ดีจากคณะกรรมการที่มีความสามารถ ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง และเจ้าหน้าที่รัฐที่ร่วมขับเคลื่อนไปกับชุมชน โมเดลนี้สามารถขยายผลได้โดยการเพิ่มพื้นที่ ชุมชนภายใต้การดูแลของคณะกรรมการชุดเดิม ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนจำนวนคณะกรรมการได้ตามความเหมาะสม และนำแนวทางต่าง ๆ ไปใช้ เนื่องจากปัญหาของแต่ละพื้นที่มักมีความคล้ายคลึงกัน องค์ความรู้จากโครงการ ที่เริ่มต้นก่อนจะช่วยให้คณะกรรมการสามารถนำแนวทางแก้ปัญหามาประยุกต์ใช้กับชุมชนอื่น ๆ ได้อย่างรวดเร็ว

อีกวิธีในการขยายผล คือ การตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ในพื้นที่ชุมชนอื่น โดยนำรูปแบบกลไกการดำเนินงาน ไปใช้ เพื่อให้กระบวนการทำงานมีความรวดเร็วและลดขั้นตอนการออกแบบ ทั้งนี้ หากมีการขยายผล ในวงกว้างจะช่วยฟื้นฟูระบบนิเวศให้ครอบคลุมพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ และช่วยเร่งอัตราการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

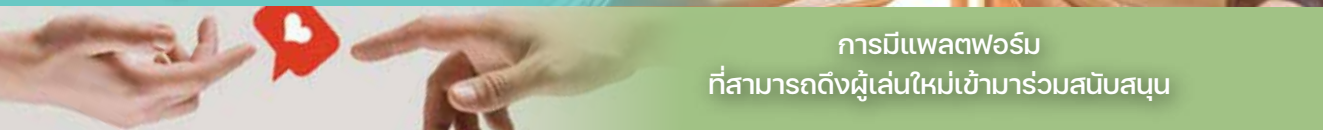

โมเดลที่ทุกฝ่ายได้ประโยชน์ร่วมกัน

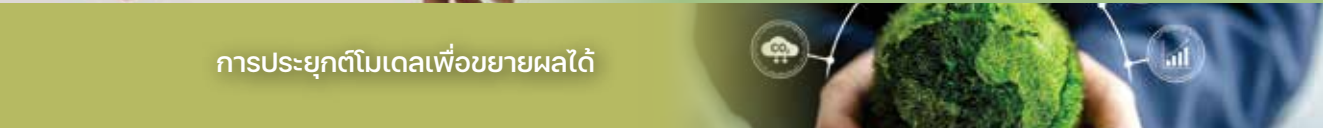
โมเดลที่ทางกลุ่ม D ได้นำเสนอนั้น มุ่งเน้นการสร้างประโยชน์ให้แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ด้วยกลไกการกำกับดูแลที่มีความโปร่งใส ซึ่งจะทำให้สามารถดึงดูดภาคเอกชนเข้ามาร่วมสนับสนุนได้ง่ายขึ้น และการออกแบบที่ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน จะช่วยให้การจัดสรรทรัพยากรเกิดประโยชน์สูงสุดและนำไปสู่เป้าหมายร่วมกัน นอกจากนี้ ยังสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องผ่านกระบวนการติดตามผล การตรวจประเมินตัวชี้วัด และการเปิดเผยข้อมูลโปร่งใส ซึ่งจะช่วยให้กระบวนการฟื้นฟูมีความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

โมเดลนี้ยังสามารถขยายผลได้อย่างง่ายดาย โดยไม่จำกัดเฉพาะการฟื้นฟูระบบนิเวศป่าไม้เท่านั้น แต่ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการฟื้นฟูระบบนิเวศอื่น ๆ ได้อีกด้วย ซึ่งจะช่วยให้การฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมครอบคลุมและมีผลกระทบที่ดีต่อสภาพแวดล้อมในวงกว้าง

เราต้องการสร้างโมเดล ที่ทุกฝ่ายได้ประโยชน์

การมีแพลตฟอร์ม
ที่สามารถดึงดูดผู้เล่นใหม่เข้ามาร่วมสนับสนุน

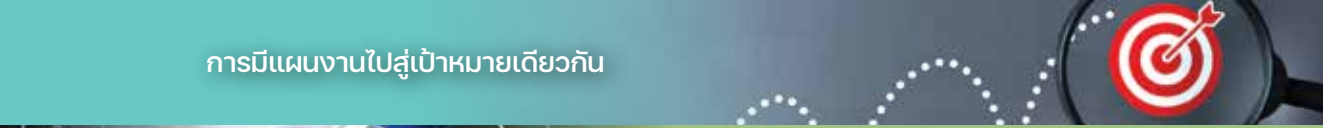
การประยุกต์โมเดลเพื่อขยายผลได้

การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

การจัดสรรทรัพยากรให้ได้ประโยชน์สูงสุด

การมีแผนงานไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

การกำกับดูแลที่ดี มีความโปร่งใส

การติดตามผล
เพื่อการประเมินผลการดำเนินงาน

รายชื่อ คณะกรรมการ

GROUP D DUE PROCESS

1. กรทอง เสถียรธรรมะ
2. กิตติ สิงหาปัด
3. ดร.จิราพร ศิริคำ
4. ธรรมนูญ คลอวุฒินันต์
5. แดเนี่ยล ลีโอ ฮอร์น พัทโนทัย
6. ดร.ทรรศวรรณ ปรีดาวิภาต
7. ผศ. นพ.ธारा วงศ์วิริยางกูร
8. น.สพ. ดร.บริพัตร ศิริอรุณรัตน์
9. ดร.บุญวรา สุ่มะโน เจนพึงพร
10. รศ. ดร.ปิยวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ
11. ผศ. ดร.พัชรวรรณ นุชประยูร
12. โยธิน ดำเนินชาญวนิชย์
13. รุจิรพรรณ จีรุ่งเรืองกิจ
14. วราภรณ์ โอสถาพันธุ์
15. ดร.ศรพล ตุลยะเสถียร
16. ศรีนทร เลื่องวัฒนะวนิช
17. ศศิธร แสงจันทร์
18. นพ.ศุภชัย ปาจริยานนท์
19. สมिति หาเรือนพีชน์
20. อติทัต ภาณุพงศ์
21. อ่อนฟ้า เวชชาชีวะ
22. อ้อมแก้ว เวชชัย
23. อัญชลี ชาลิจันทร์
24. อิทธิพล เลิศศักดิ์ธนกุล

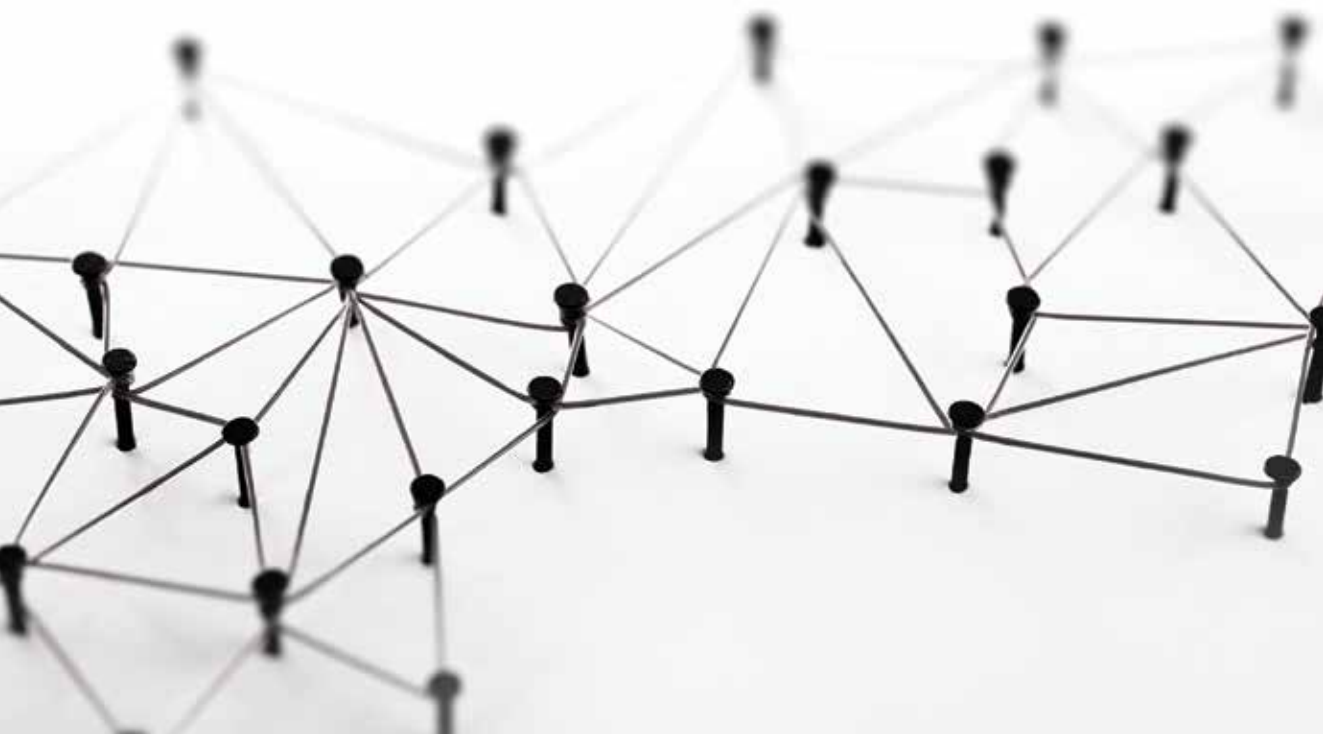
สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย
ร่วมรักษ์สิ่งแวดล้อม

Carbon Emissions
2.519Kg.Co2eq/เล่ม

สิ่งพิมพ์นี้ ลดโลกร้อน
ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

Carbon Foot Print
by GHPPgroup

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน)

999 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง
เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

โทรศัพท์ 0 2522 1199
โทรสาร 0 2522 1198

เว็บไซต์: www.tijthailand.org
www.tijrold.org

E-mail: rold@tijthailand.org